

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TARİHİ KENTLERİN MEKANSAL ÖZELLİKLERİNİN
SPACE SYNTAX YÖNTEMİ İLE İRDELENMESİ;
ELAZIĞ, HARPUT ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Nazire Sinem SARNILIOĞLU

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr.Öğr.Üyesi Ahmet Salih GÜNAYDIN

Haziran 2022

**T.C.
İNÖNÜ ÜNİVERSİTESİ
FEN BİLİMLERİ ENSTİTÜSÜ**

**TARİHİ KENTLERİN MEKANSAL ÖZELLİKLERİNİN
SPACE SYNTAX YÖNTEMİ İLE İRDELENMESİ;
ELAZIĞ, HARPUT ÖRNEĞİ**

YÜKSEK LİSANS TEZİ

**Nazire Sinem SARNILIOĞLU
36183624023**

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

Tez Danışmanı: Dr.Öğr.Üyesi Ahmet Salih GÜNAYDIN

Haziran 2022

TEŞEKKÜR ve ÖNSÖZ

Bu tez çalışmasının her aşamasında yardım, öneri, bilgi, tecrübe ve desteklerini esirgemedi beni her konuda yönlendiren danışman hocam Sayın Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Salih GÜNAYDIN'a, teşekkürlerimi sunarım.

Bu çalışmanın her aşamasında, desteklerini esirgemeyen, deneyimleri ve bilgileri ile beni yönlendiren Sayın Doç.Dr. Sima POUYA'ya ve Dr. Öğr. Üyesi Murat YÜCEKAYA'ya teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimi konusunda, beni cesaretlendiren Öğr. Gör. Mehmet Vefa HAN'a, araştırmalarında benden yardımlarını esirgemeyen Prof. Dr. Ahmet AKSIN'a, Prof. Dr. Orhan KILIÇ'a ve Elazığ Belediyesi KUDEB Birimi Başkanı ve çalışanlarına teşekkürlerimi sunarım.

Yüksek lisans eğitimim ve tüm hayatım boyunca, her zaman desteğini arkamda hissettiğim sevgili eşim Faruk SARNILIOĞLU'na, ders ve tez dönemlerimde çalışma masalarını ve desteklerini benden esirgemeyen, çocuklarım Çağan, İdil ve Nil SARNILIOĞLU'na, Tez dönemim içerisinde dünyaya gelerek, bize sürpriz yapan, oğlum Yamaç'a ve bu dönemde il dışında ki evine gitmeyip, bana destek olan en büyük destekçim Annem Tülay GÜNER'e, Manevi desteklerini hiçbir zaman esirgemeyen annem Şule SARNILIOĞLU'na, babam Kerim SARNILIOĞLU'na teşekkürü bir borç bilirim.

ONUR SÖZÜ

Yüksek lisans tezi olarak sunduğum ‘‘Tarihi kentlerin mekansal özelliklerinin Space syntax yöntemi ile irdelenmesi; Elazığ, Harput örneği’’ başlıklı bu çalışmanın bilimsel ahlak ve geleneklere aykırı düşecek bir yardıma başvurmaksızın tarafımdan yazıldığına ve yararlandığım bütün kaynakların hem metin içinde hem de kaynakçada yöntemine uygun biçimde gösterilenlerden oluştuğunu belirtir, bunu onurumla doğrularım.

Nazire Sinem SARNILIOĞLU

İÇİNDEKİLER

TEŞEKKÜR ve ÖNSÖZ	i
ONUR SÖZÜ	ii
İÇİNDEKİLER.....	iii
ÇİZELGELER DİZİNİ.....	iv
ŞEKİLLER DİZİNİ.....	v
SEMBOLLER VE KISALTMALAR	vii
ÖZET	viii
ABSTRACT	ix
1. GİRİŞ.....	1
1.1 Çalışmanın Amacı	4
1.2 Çalışmanın Kapsamı.....	5
2. KURAMSAL TEMELLER	6
2.1 Mekân Kavramı	6
2.2 Kentsel Mekân.....	6
2.3 Mekan Dizim Analizi	9
2.3.1 Aksiyel harita (Axial Map).....	10
2.3.2 Bütünleşme (Integration).....	10
2.3.2 Derinlik (Depth)	11
2.3.3 Bağlantılılık (Connectivity).....	12
2.3.4 Tercih (Choice).....	12
2.4 Koruma Kavramı	14
2.4.1 Tarihi çevre kavramı.....	15
2.4.2 Tarihi çevre koruma kavramı	16
2.4.3 Sit kavramı.....	16
3. MATERYAL VE YÖNTEM	19
3.1 Materyal.....	19
3.1.1 Çalışma alanı	19
3.1.2 Çalışma alanının coğrafik özellikleri.....	20
3.1.3 Çalışma alanı tarihçesi.....	21
3.1.3.1 İlk yerleşimler.....	21
3.1.3.2 Selçuklu dönemi	22
3.1.3.3 Osmanlı dönemi.....	23
3.2 Yöntem	34
3.2.1 Çalışma alanının mekânsal konfigürasyonundaki değişimin irdelenmesi.....	34
3.2.2 Çalışma alanı ile ilgili sorunların tespiti ve öneri geliştirilmesi.....	35
3.2.3 Oluşturulan öneri haritaları ile mevcut haritaların, mekânsal özelliklerinin karşılaştırılarak alana katkılarının tartışılması.....	36
4. ARAŞTIRMA BULGULARI	37
4.1 Çalışma Alanının Mekânsal Konfigürasyonundaki Değişimin Analizi	37
4.1.1 Urartular döneminin mekânsal analizleri	37
4.1.2 Osmanlı (16.yy yerleşimi) döneminin mekânsal analizleri	42
4.1.3 Günümüz döneminin mekânsal analizleri	55
4.2 Çalışma Alanı ile İlgili Geliştirilen Öneriler	67
4.3 Geliştirilen Önerilerin Alana Kattığı Değerlerin Analizi	84
5. SONUÇ	87
KAYNAKLAR.....	91
ÖZGEÇMİŞ	96

ÇİZELGELER DİZİNİ

Çizelge 4.1: Osmanlı dönemi mekânsal özellikler.....	55
Çizelge 4.2: Günümüz dönemi mekânsal özellikler	67
Çizelge 4.1: Mevcut durum ile öneri sonrası bütünlük değerlerinin karşılaştırılması	85

ŞEKİLLER DİZİNİ

Şekil 2.1: Kentsel Mekân Türleri	7
Şekil 2.2: Temsili bir aksiyel harita	10
Şekil 2.3: Global bütünleşme haritası	11
Şekil 3.1: Çalışma alanı sınırları	19
Şekil 3.2: Çalışma alanının ülke içindeki konumu	20
Şekil 3.3: Harput Tarihsel Gelişimi	21
Şekil 3.4: 19.yy başlarında Gürcü Bey Mahallesi.....	24
Şekil 3.5: 1900'lü yıllarda Sarahatun Cami Meydanı.....	25
Şekil 3.6: 19.yyda Şehroz Mahallesi.....	25
Şekil 3.7: 19.yy Fırat Kollaji Külliyesi, Şehroz Mahallesi	26
Şekil 3.8: Günümüzde Harput, Balakgazi Parkı	26
Şekil 3.9: Günümüzde Harput, Sarahatun Meydanı.....	27
Şekil 3.10: Günümüzde Harput, Kent girişi.....	27
Şekil 3.11: Günümüzde Harput, Geleneksel Harput Evleri	28
Şekil 3.12: Günümüzde Harput, Harput Diyanet Külliyesi	28
Şekil 3.13: Günümüzde Harput, Kalesi ve Harput'dan Elazığ Şehri'ne bakış	29
Şekil 3.14: Günümüzde Harput, Balakgazi Parkı ve cam seyir terası	29
Şekil 3.15: Harput Kale Mahallesi'ni Gösteren Kroki	30
Şekil 3.16: 16.yy Dönemine Ait, Osmanlı Yerleşimini Gösteren Harita.....	31
Şekil 3.17: Günümüz dönemine ait 1/1000 Koruma amaçlı imar planı.....	32
Şekil 3.18: Harput Arazi Kullanımı	32
Şekil 4.1: Urartular Dönemi (Kale) aks haritası.....	38
Şekil 4.2: Kale Dönemi Entegrasyon Haritası	39
Şekil 4.3: Kale Dönemi Seçim Haritası	39
Şekil 4.4: Urartu dönemi Global (Rn) Erişebilirlik Grafiği	40
Şekil 4.5: Kale Dönemi Global Okunabilirlik Grafiği	41
Şekil 4.6: Kale Dönemi Global (Rn) Sinerji Grafiği.....	42
Şekil 4.7: Osmanlı Dönemi Segment Haritası	42
Şekil 4.8: Osmanlı Dönemi Global (Rn) Entegrasyon Haritası	43
Şekil 4.9: Osmanlı Dönemi Global (Rn) Seçim Haritası	44
Şekil 4.10: Osmanlı Dönemi Global (Rn) Bağlantılılık Haritası	45
Şekil 4.11: Osmanlı Dönemi Erişebilirlik (Rn) Grafiği	46
Şekil 4.12: Osmanlı Dönemi R100m Erişebilirlik Grafiği.....	46
Şekil 4.13: Osmanlı Dönemi R200m Erişebilirlik Grafiği.....	47
Şekil 4.14: Osmanlı Dönemi R300m Erişebilirlik Grafiği.....	48
Şekil 4.15: Osmanlı Dönemi R400m Erişebilirlik Grafiği.....	48
Şekil 4.16: Osmanlı Dönemi R500m Erişebilirlik Grafiği.....	49
Şekil 4.17: Osmanlı Dönemi R100m Okunabilirlik Grafiği	49
Şekil 4.18: Osmanlı Dönemi R200m Okunabilirlik Grafiği	50
Şekil 4.19: Osmanlı Dönemi R300m Okunabilirlik Grafiği	51
Şekil 4.20: Osmanlı Dönemi R400m Okunabilirlik Grafiği	51
Şekil 4.21: Osmanlı Dönemi R500m Okunabilirlik Grafiği	52
Şekil 4.22: Osmanlı Dönemi R100m Sinerji Grafiği	52
Şekil 4.23: Osmanlı Dönemi R200m Sinerji Grafiği	53
Şekil 4.24: Osmanlı Dönemi R300m Sinerji Grafiği	54
Şekil 4.25: Osmanlı Dönemi R400m Sinerji Grafiği	54
Şekil 4.26: Osmanlı Dönemi R500m Sinerji Grafiği	55

Şekil 4.27: Günümüz Dönemi Segment Haritası	56
Şekil 4.28: Günümüz Dönemi Global (Rn) Entegrasyon Haritası.....	56
Şekil 4.29: Günümüz Dönemi Global (Rn) Seçim Haritası.....	57
Şekil 4.30: Günümüz dönemi bağlantılılık haritası	58
Şekil 4.31: Günümüz Dönemi Global (Rn) Erişebilirlik Grafiği.....	59
Şekil 4.32: Günümüz Dönemi R100 Erişebilirlik Grafiği	59
Şekil 4.33: Günümüz Dönemi R200 Erişebilirlik Grafiği	60
Şekil 4.34: Günümüz Dönemi R300 Erişebilirlik Grafiği	60
Şekil 4.35: Günümüz Dönemi R400 Erişebilirlik Grafiği	61
Şekil 4.36: Günümüz Dönemi R500 Erişebilirlik Grafiği	61
Şekil 4.37: Günümüz Dönemi R100 Okunabilirlik Grafiği.....	62
Şekil 4.38: Günümüz Dönemi R200 Okunabilirlik Grafiği.....	62
Şekil 4.39: Günümüz Dönemi R300 Okunabilirlik Grafiği.....	63
Şekil 4.40: Günümüz Dönemi R400 Okunabilirlik Grafiği.....	63
Şekil 4.41: Günümüz Dönemi R500 Okunabilirlik Grafiği.....	64
Şekil 4.42: Günümüz Dönemi R100 Sinerji Grafiği.....	65
Şekil 4.43: Günümüz Dönemi R200 Sinerji Grafiği.....	65
Şekil 4.44: Günümüz Dönemi R300 Sinerji Grafiği.....	66
Şekil 4.45: Günümüz Dönemi R400 Sinerji Grafiği.....	66
Şekil 4.46: Günümüz Dönemi R500 Sinerji Grafiği.....	67
Şekil 4.47: Harput Tarihi Kent Merkezi önerilen, stratejik öncelikli alanlar, özel ilgi odakları ve kentsel alt odaklar	69
Şekil 4.48: Harput Süt Kalesi.....	70
Şekil 4.49: Kale ve çevresi.....	71
Şekil 4.50: Özel ilgi odağı-1	72
Şekil 4.51: Ulu Cami.....	73
Şekil 4.52: Ulu Cami.....	73
Şekil 4.53: Şefik Gül Kültür Evi.....	74
Şekil 4.54: Harput Diyanet Külliyesi.....	75
Şekil 4.55: Özel ilgi odağı-2	76
Şekil 4.56: Sarahatun Meydanı	77
Şekil 4.57: Sarahatun Meydanı, Sarahatun Cami ve Çimşit Hamamı	77
Şekil 4.58: Kentsel Alt Odak-1	79
Şekil 4.59: Ahmet Kabaklı Bulvarı.....	80
Şekil 4.60: Ahmet Kabaklı Bulvarı.....	80
Şekil 4.61: Ağa Cami	81
Şekil 4.62: Balakgazi Parkı.....	82
Şekil 4.63: Balakgazi Parkı.....	82
Şekil 4.64: Balakgazi Parkı, Cam seyir terası.....	83
Şekil 4.65: Öneri segment haritası	84
Şekil 4.66: Öneri Entegrasyon Haritası.....	85
Şekil 4.67: Öneri global erişebilirlik grafiği	86

SEMBOLLER VE KISALTMALAR

GEEAYK	: Gayrimenkul Eski Eserler, Anıtlar Yüksek Kurulu
ICOMOS	: International Council of Monuments and Sites
KTVKYK	: Kùltür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu
ÖA	: Özel ilgi odağı
SÖA	: Stratejik öncelikli alan
KAO	: Kentsel alt odak

ÖZET

Yüksek Lisans Tezi

TARİHİ KENTLERİN MEKÂNSAL ÖZELLİKLERİNİN SPACE SYNTAX YÖNTEMİ İLE İRDELENMESİ, ELAZIĞ, HARPUT ÖRNEĞİ

NAZİRE SİNEM SARNILIOĞLU

İnönü Üniversitesi

Fen Bilimleri Enstitüsü

Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı

96+ ix sayfa

2022

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Ahmet Salih GÜNAYDIN

Tarihi kent merkezleri içerisinde barındırdığı doğal, kültürel, sosyal katmanları nedeniyle oldukça önemli ve değerli kentsel alanlardır. Günümüzde hızlı nüfus artışı, geç kalınmış koruma anlayışı kültürel, doğal, siyasi vb. sebeplerden dolayı bu alanlar niteliksiz kentsel mekânlara dönüştüğü görülmektedir. Bu sebeple çalışmanın amacı tarihte önemli bir konuma sahip olan fakat gününüzde bu önemi büyük bir ölçüde kaybetmiş olan Harput tarihi kent merkezinin dönemselsel olarak mekânsal özelliklerin nasıl değiştiği belirlemek ve bu değişimlerin altında yatan nedenleri matematiksel bir zemine oturtarak araştırmaktır.

Bu amaç doğrultusunda literatür taramaları yapılmış, Harput tarihi kent merkezi ile ilgili genel bilgiler ve geçirmiş olduğu farklı dönemlere ait haritalar elde edilmiştir. Elde edilen bu haritalar altlık olarak kullanılarak, çalışma alanının mekânsal analizleri Space Syntax yöntemi aracılığıyla irdelenmiştir. Elde edilen veriler ışığında, belirlenen bu haritalar bütüncül olarak değerlendirilmiş ve alana ait mekânsal sorunlar belirlenmiştir. Bu belirlemeler neticesinde öneri segment haritası oluşturulmuştur. Oluşturulan segment haritası DepthmapX programı aracılığıyla analiz edilmiştir. Yapılan öneri segmentlerin analiz sonuçları mevcut analiz sonuçları ile karşılaştırılarak, önerilerin çalışma alanına katkıları tartışılmıştır. Çalışmanın sonucunda; Harput tarihi kent merkezi için geliştirilen önerilerin global ve yerel entegrasyon değerlerinde yaklaşık %20 oranında yükseldiği, bunun ile birlikte tarihi kent merkezinin erişebilirlik değerinde %39 artış olduğu belirlenmiştir.

Anahtar Kelimeler: Elazığ, mekan dizimi, mekânsal özellikler, Tarihi kent merkezi

ABSTRACT

Master Thesis

EXAMINATION OF SPATIAL CHARACTERISTICS OF HISTORICAL CITIES BY USING SPACE SYNTAX METHOD, ELAZIĞ HARPUT CASE.

Nazire Sinem SARNILIOĞLU

Inonu University

Graduate School of Nature and Applied Sciences

Department of Landscape Architecture

2022

Supervisor: Asst. Prof. Dr. Ahmet Salih GÜNAYDIN

96+ ix page

Historical city centers are very important and valuable urban areas due to the natural, cultural and social layers they contain. It is seen that these cities have turned into unqualified urban spaces due to the rapid population growth, the late protection understanding, cultural, natural, political reasons. For this reason, the aim of the study is to determine how the spatial characteristics of the historical city center of Harput, which has an important place in history but has lost this importance to a great extent, change periodically and to investigate the reasons underlying these changes on a mathematical basis.

For this purpose, literature searches were made, general information about the historical city center of Harput and maps of the different periods it had been through were obtained. By using these maps as a base, the spatial analyzes of the study area were examined through the Space Syntax method. In line with the data obtained, these maps were evaluated holistically and spatial problems of the area were determined. As a result of these determinations, a recommendation segment map was created. The created segment map was analyzed by the Depthmap X program. The analysis results of the suggested segments were compared with the current analysis results, and the contributions of the suggestions to the field of study were discussed. As a result of the study; It has been observed that the proposals developed for the historical city center of Harput have increased the global and local integration values by approximately 20%. In addition, it was determined that accessibility increased by 39%, in the historical city center.

Keywords: space syntax, historical cities

1. GİRİŞ

Kent, sözlük anlamı olarak “Nüfusun büyük bölümünün ekonomik faaliyet alanı olarak ticaret, sanayi, yönetim ve hizmetle ilgili işlerle geçimini sağladığı, toplumsal ve kültürel bir örgütlenmenin olduğu yerleşim alanı” şeklinde tanımlanır. Kentleri sosyolojik bakımdan, kalabalık nüfus oluşumlarını içeren, meslek gruplarında ki çok sayıda alternatiflerin sebep olduğu, iş imkanlarının çeşitliliğine bağlı olarak, fazla sayıda yapılanma ve örgütlenmenin yer aldığı, yerleşim alanları olarak tasvir etmek mümkündür. Kentler, farklı kültürel değerler sistemini içermektedir. Bu değerleri belirleyen etkenler ise kentin demografik, yönetsel ve mekânsal özellikleri ile birlikte siyasal ve toplumsal yapılanmaları, ekonomik ilişkiler gibi içiçe geçen etkileşimlerdir (Yahyagil, 2011).

Kentler gelişme süreçlerini ve oluşumlarını, çoğunlukla çevresindeki doğal şartlara bağlı olarak geliştiren, organize yerleşim birimleridir. Tarihsel ve kültürel etkenler ile gelişip büyüyen kentlerin bu sürecinde insan ve onun etkileri de söz konudur (Karadağ ve Kocaman, 2007).

Kentlerin oluşumu, büyümesi ve kentsel kimlik kazanması; kentlerin sahip olduğu fiziksel özelliklerin yanı sıra doğal çevre birleşenleri ile kent de yaşayan nüfusun yoğunluğu ve bu nüfusun karşılıklı etkileşimleri neticesinde gerçekleşir. (Arslanoğlu, 1998; Karadağ, 2000; Pacione, 2001).

Kropf’a (2014) göre ise kentlerin gelişimde etkili olan unsurlardan bazıları; etnik yapı, din, coğrafya, tarihsel olaylar, toplumsal hareketler, doğal yapı ve nüfus olarak sıralanabilir. Kentlerin sosyal ilişkiler ile anlam kazandığını vurgulayan Alexander (1965), kullanıcının geçmiş ve gelenekleri ile olan bağına koparmak istemediğine dikkat çekmektedir. Kentlerin anlam ve karakter kazanması ise kullanıcıların yaşamlarını boyunca, sahip oldukları deneyim ve birikimlerini kente işleme ile gerçekleşir. Kentleri, fiziksel olarak gelişim ve değişim sürecinde iken kullanıcılarıyla bütün bir şekilde ele almak doğru olacaktır (Atçeken, 2021).

Tarihi çevre, Avrupa Konseyi Kültürel İşbirliği Konseyi’nin Avrupa Kültürel Mirasının Envanteri çalışmasında; “Doğa ya da kişi tarafından oluşturulan, bütünlüğü ve artistik,

estetik, tarihsel, etnografik, bilimsel, edebi veya efsanevi özellikleri ile korunması ve değerlendirilmesi gereken bütünlerdir” şeklinde ifade edilmektedir

(Aydemir ve ark. 2004).

Daha çok kentsel sitlerin kastedildiği “Tarihi Çevre” kavramı, kırsal, tarihi ve arkeolojik siteleri de kapsamaktadır (Ahunbay, 1996).

Tarihi çevrelerin genel özellikleri aşağıdaki gibi sıralanmaktadır:

- İnsan ölçeğinde olan tarihi çevreler öğretici ve ilgi çekicidirler.
- İçerisinde yaşayan kişileri mutlu eden tarihi çevreler, kişiler arasındaki aidiyet duygusunun pekişmesine yardımcı olmakla birlikte, sosyal ilişkileri olumlu yönde etkilemektedir.
- Geçmiş uygarlıklara ait bir açık hava müzesi niteliğindedirler. Yapım teknikleri, yaşam koşulları ve mekanlara dair bilgiler verir.
- Tarihi kentler, birçok detayı içerisinde barındıran çevrelerdir. Bunlar; eski yaşam felsefesi, sosyal ve ekonomik yapısı, estetik duyarlılığı ile ilgili olan ayrıntılardır (Ahunbay, 1996).

Tarihi çevreler, tarihi kent dokularını ve kentsel kimliği yansıtan, eski medeniyetlerin ve geçmiş dönemlerin önemli şahitleridir (Arabacıoğlu, Aydemir, 2007).

Tarihi kent merkezleri, yalnızca var olan fiziki yapı olarak değil, tarihsel süreç içerisinde gelişen kültürel birikimleri de ifade eder. Ülkemiz tarih boyunca çok çeşitli kültür ve medeniyetlerin izlerini taşıyan topraklara sahiptir. Önemli olan bu mirası korumak ve gelecek nesillere aktarmaktır (Özdemir, 2005).

Günümüzde, insanoğluna gelecekte rehberlik edecek, bir tarihsel varlığı, geleceğe aktararak evrensel çeşitliliği korumak korumanın amacı olmalıdır (Özden, 2005).

Zaman içerisinde fiziken yıpranan tarihi kent merkezlerinin kentsel hizmetlerden mahrum, niteliksiz mekanlara dönüştüğü gözlenmektedir. Bölgede yaşayan kullanıcıların kenti terk etmesi ile tarihi kent merkezleri aslına uygun olmayan kullanım şekilleri ile (depolama, küçük imalathane) yeni kullanım biçimlerinin olduğu yeni bir sosyal tabakaya dönüşür. Değişen kullanım şekilleri ile birlikte tarihi kent merkezlerinin, ekonomik, fiziksel, sosyal ve işlevsel yapıları da olumsuz yönde etkilenmektedir. Bu değişimler sonucunda, tarihi

kent merkezleri çekicilik ve cazibe merkezi olma özelliklerini yitirmektedir (Yenice, 2011).

Özellikle birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Anadolu kentlerinin bugünkü fiziksel ve mekânsal yapısının, kuruluşundan bugüne yaşadığı farklı dönemlerin fiziksel varlığı ve mekânsal kullanımındaki süreklilikler, değişimler, yeni oluşumlar ve dönüşümlerin sonucu olduğu gözlemlenebilmektedir.

Kent kimliğinin doğru bir şekilde algılanabilmesi ve buna uygun projelerin gerçekleştirilebilmesi, tarihi kent merkezlerinin doğru bir şekilde algılanabilmesine bağlıdır. Geri kazanılması güç olan geleneksel değerleri taşımaları nedeniyle, Tarihi kentlerde yapılacak çalışmaların matematiksel bir zemine oturtulması ayrı bir önem arz eder (Kepenek, 2011).

Çalışma kapsamında, günümüzde Elâzığ sınırları içerisinde bulunan tarihi Harput Kenti incelenecektir. Harput, zengin bir geçmişe sahip olmakla birlikte, etrafında yer alan önemli su kaynakları, verimli ovalar ve zengin yeraltı kaynakları ile önemli ticaret yollarını birbirine bağlayan bir kavşak noktası üzerinde bulunması, bölgenin bir çok medeniyetin izlerini taşımasına sebep olmuştur. Zaman içerisinde önemli bir ticaret ve kent merkezi haline gelen kentteki yerleşmeler M.Ö 3000 yıllarında başlayarak 16 ve 19 yy. da devam etmiştir (Uzun,2016).

Harput, önemli bir ticaret güzergahında bulunması ile birlikte, Müslüman nüfus ile birlikte gayrimüslim nüfusunda yaşadığı, sosyal tarih aşamalarının da en iyi şekilde gözlemlenebildiği, kentlerin başında gelmektedir. Kent, bölgede yaşamış olan medeniyetlerden kalan bir miras niteliğindedir (Balaban,2002).

Harput, kültürel açıdan çok zengin bir bölgede yer alması ile, 19. yüzyıla kadar en güzel Osmanlı şehirlerinden birisi olmuştur. Bugünkü şehir merkezine taşınması ise 1834 yılında gerçekleşmiştir (Öztürk, 2013). Bu nüfus hareketliliği ve kentin tarih içinde yaşamış olduğu bazı değişimler Harput kentinin ekonomik fiziksel, işlevsel ve sosyal yapısını olumsuz yönde etkilemiş ve zaman içerisinde kent, çekicilik ve cazibe merkezi olma özelliklerini yitirmiştir.

Çalışma kapsamın da koruma altına alınmış Harput tarihi kent merkezinin içerdiği kültürel mirasın değerlendirilmesi, gelecek nesillere en az tahribatla aktarılması ve koruma-kullanma dengesini koruyarak, geçmişten günümüze yaşayanların güzergâh tercihleri ile

kentte odak noktası haline gelmiş tarihi yapıların mekânsal ilişkilerini kurmak üzere mekan dizim yöntemi kullanılmıştır.

Kentsel mekânın morfolojik özelliklerini anlamak, tarihi süreç içerisindeki değişimini irdelemek ve bu özelliklerin insan hareketleri üzerindeki olası etkilerini belirleyebilmek için 1970 yıllarda Bill Hillier ve ekibi tarafından geliştirilen Space Syntax yöntemi genişçe kullanılmaktadır. Mekân dizimi, mekânsal organizasyonların analiz edilmesi ve tanımlanması için geliştirilen, kent ölçeğinden konut ölçeğine kadar uygulanabilen bir yöntemdir. Bu yöntemin amacı, mekanların ne derece kullanıldığını, mimari biçimler ile sosyal değişkenler arasındaki ilişkiyi kesin ve nesnel bir tanımlama ile ortaya koyabilmektir (Hillier ve ark, 1983; Günaydın ve Taşcıoğlu, 2021).

1.1 Çalışmanın Amacı

Çalışma alanı olarak içerisinde birçok tarihi ve kültürel değere sahip yapı ve alan bulunduran, Elâzığ ilinin ilk yerleşim yeri olan Harput Tarihi Kent Merkezi seçilmiştir.

Bölgeni çalışma alanı olarak seçilmesinin sebebi:

- Bünyesinde tescilli ve tescilsiz pek çok tarihi ve kültürel yapı bulundurmasına karşın hak ettiği değeri görmemesi.
- Geçmişte, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış, önemli bir ticaret ve kent merkezi konumunda olmasına rağmen günümüzde önemini yitirmiş olması.
- Mekanlar arasındaki kurgunun yetersiz olması.
- Bölgeye dışarıdan gelen turistlerin mekânı doğru algılayamaması.
- Yukarı da belirtilen sorunların altında yatan sebebi matematiksel bir zemine oturarak açıklamanın daha önemli olacağı düşüncesidir.

Bu çalışmanın amacı:

1. Tarihi kent merkezindeki sokakların yaya hareketlerini ve potansiyellerinin ortaya koyulması ve yaya hareketlerini geliştirici önerilerin sunulması,
2. Harput tarihi kent merkezi ve yakın çevresinde yapılacak olan kentsel tasarım çalışmalarına ışık tutabilecek nitelikte bir plan altlığı oluşturabilmek,
3. Tarihi kent alanı içerisinde sokak hiyerarşisinin kurgulanması ve aynı zamanda bölgenin ana düğüm noktalarının yeniden tespit edilmesidir.

1.2 Çalışmanın Kapsamı

Çalışma kapsamın da incelenecek olan tarihi kent olan Harput'un, kaybolmaya yüz tutmuş birçok mimari yapısının olması, kültürel ve doğal değerleri ile tarihinin, korunması, tekrar canlı bir kent haline gelmesi, koruma altına alınmış Harput tarihi kent merkezinin sahip olduğu kültürel birikimin değerlendirilmesi, gelecek nesillere en az tahribatla aktarılması ve koruma-kullanma dengesi içerisinde, geçmişten günümüze yaşayanların güzergah tercihleri ile, kentte odak noktası haline gelmiş tarihi yapıların mekânsal ilişkilerini kurmak üzere mekan dizim yöntemi kullanılmıştır.

Tarihsel kent merkezlerinde, mevcut dokuyu korumak adına sit alanı olarak seçilen bölgelerde öncelikli olarak mekanlara ulaşımın görsel analizleri yapılarak, bireysel ve toplumsal tercihlerin kente katkısının araştırılması ve kent bütünlüğünün korunarak, geliştirilebilecek mekânsal modeller analiz edilmiştir.

Sonraki aşamada kent merkezinin sorunlarının çözümü odaklı bir proje geliştirilmiş ve analizler edilmiştir. Çalışmanın son kısmında ise mevcut ve öneri sonrası durumlar irdelenmiş ve elde edilen sonuçlar ortaya konulmuştur.

2. KURAMSAL TEMELLER

2.1 Mekân Kavramı

Mekan, geniş çerçeve ile incelendiğinde, ‘sınırları gözlemciler tarafından algılanabilen uzay parçası ve insanı çevreden belirli bir oranda ayıran ve içerisinde çeşitli eylemlerin gerçekleşmesine uygun olan boşluk’ olarak tanımlanabilir (URL-1).

Mekân en basit tanımıyla bir kişi veya gurubun yeridir. “Mekân insanın, insan ilişkilerinin ve bu ilişkilerin gerektirdiği donatıların yer aldığı, sınırları ve kapsadığı örgütlenmenin yapı ve karakterine göre belirlenen bir boşluktur ve egemenlik alanı ve konumdan farklıdır” demektedir (Gür, 1996).

Mekân, yapılardan kentsel alanlara kadar değişik ölçeklerde, kullanıcılarının hareketli ve durağan eylemlerini gerçekleştirdiği, sosyal, ekonomik, psikolojik ve fiziksel değerlere ve etkilere sahip alanlardır. Mekân ve onu oluşturan yapı; insan ilişkilerini organize ederek sosyalleşmenin sağlandığı, yaşayan ve yaşatan ortamlardır (Kepenek,2011).

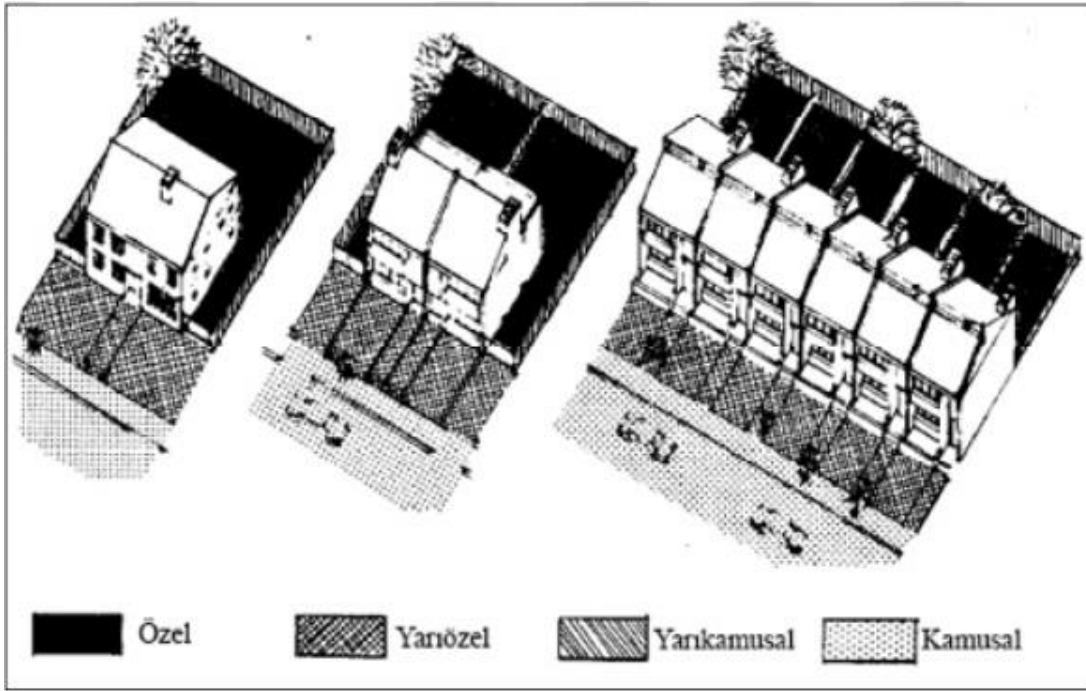
Mekân Dizim analizi kurucularından olan Hillier’e (1987) göre ise, mekân, kültürel ve sosyal yapılara göre şekillenen bir sistem ve bu biçimlere göre şekillenen tarafsız bir çerçevedir. Sahip olduğu toplumun Farklı alışkanlıklara sahip toplumlar ve kültürler içinde biçimlenen, sahip olduğu toplumun mekânsal şekillerini içeren, üretilen ve tasarlanan mekânlar, sosyal oluşumlardır. Fiziksel çevrenin toplumu oluşturma potansiyeli sınırlıdır fakat topluma oluşturduğu etkisi kesindir. Mekanların İnsanları birbirleriyle kaynaştırıcı veya birbirlerinden koparıcı etkileri vardır. Bunun sebebi günlük yaşamda insanların birbirleriyle karşılaşmalarında mekanların rol oynamasıdır.

2.2 Kentsel Mekân

Kentsel mekanlar ortak çıkarlar ve kullanımlar için tasarlanmış, özel yaşamın tersine toplu yaşamın tüm faaliyetlerinin gerçekleştiği mekanlardır. Bu mekanlar kimlik ayrımı yapmaksızın her yaş, cinsiyet ve meslek grubunun faydalanmasına açık, kent alanının bir parçası olan mekanlar olarak tanımlanır (Öksüz, 2004).

Kentin fiziksel yapısını, kabaca binalar ve binaların dışında kalan alanlar olarak ikiye ayırmak mümkündür. Buna göre binaların dışında kalan alanlar olarak nitelendirilen kentsel mekanlar, kullanıcıları ortak paylaşımlar yaşamlarını sağlayan, kentin dolaşım sistemini oluşturan yapılaşmamış alanlardır. Kent içi geliri artırmak, toplumsal yaşamı oluşturmak, bireysel ve toplumsal açıdan sosyal gelişimi sağlamak, kentsel mekanların katkılarından bazılarıdır (Şahin, 2006).

Kentsel mekân türlerini incelendiğinde; özel mekanlar, yarı özel mekanlar, yarı kamusal mekanlar, kamusal mekanlar olarak 4 ayrılır (Şekil 2.1).

Şekil 2.1: Kentsel Mekân Türleri (Newman, 1996)

- 1) **Özel Mekânlar:** Belirli bir grup ya da kişilerce kullanılan ve yalnızca o kişi ya da grupların özel kullanımına açık mekanlardır.
- 2) **Yarı Özel Mekanlar:** Toplum tarafından görülebilen ancak kullanılmayan, Herhangi bir kişinin mülkiyetinde olan, sadece bu kişiler tarafınca kullanılabilen mekanlardır. Bu mekanlar özel mekanlar gibi kapalı değildir.
- 3) **Yarı Kamusal Mekanlar:** Bu mekanlar kendi içerisinde bir otokontrol mekanizmasının olduğu, mülkiyetinin bazen kişilere bazen de kamuya ait olan mekanlardır. Kamusal mekanlardan farklı olarak, her kullanıcının kullanabilmesini, belli bir statü oluşturarak önlenir.

4) Kamusal Mekânlar: Her kullanıcın özgürce girip, gezebildiği ve kullanabildiği mekanlardır. İçerisinde yapı bulunabildiği gibi yapılanmamış alanlarda olabilir. Kent sakinlerinin kullandığı binalar ya da meydanlar olabilir.

Sokaklar ve meydanlar şehir yaşantısının merkezi niteliğinde olup insanların birbirleriyle ve çevreleriyle güçlü bir ilişki kurulmasına imkân tanıyan kentsel dış mekanlardır (Çınar,1996). Meydan ve cadde/sokak kavramları yakından incelendiğinde Hem biçimsel hem de işlevsel olarak aşağıdaki tanımlamalara ulaşmak mümkündür.

Meydan

Meydanlar günümüzde kullanım amaçlarını ve anlamlarını, biraz yitirmiş olsalar da, geçmiş zamanlardan beri kent kullanıcılarının veya ziyaretçilerin toplanma, buluşma yeri, kullanıcıların kentin yoğunluğundan kopup dinlendikleri, birbirleri ile temas içinde buldukları, sohbet ederek sosyalleştikleri, kısacası bir çok amaç ile kullanılan mekanlar olmuşlardır. Bugün ise, tüm dünya kentlerinde olduğu gibi, yoğun araç ve kullanımı ile işgal edilmiş alanlar olmuşlardır (İnceoğlu ve Aytuğ, 2016).

Meydanlar sürekli ve yönlendirilmiş hareket düzeninden çok, durma şansı veren ve hareketliliğe zorlamayan mekanlardır. Ayrıca meydanlar, istemli ve istemsiz gelişigüzel hareketlilik sağlar (Krier, 1979).

Meydanlar içerisinde aynı anda farklı aktiviteleri barındırabilen, kentsel mekânın en seçkin elemanlarıdır. Sınırları açıkça belirlenmiş olması ile algılanmaları kolaydır.

Sokağı belirleyen biçimsel faktörlerle belirlenen meydanlar, eski yerleşmelerde sokakların doğal bir şekilde sonlandığı odak noktalarıdır (Yürekli 1977).

Sokak/Cadde

Sokak/Cadde kentsel dokunun belirleyicisi olduğu kadar, tüm kenti bağlayan, açık, sürekli ve aksa dayalı, açık ve süreklidir bir düzen elemanıdır. Yollar çevre imajında, değişen yoğunluklarda bölgeler oluştururlar. Bu bölgelerin oluşumunda topografik koşullarla önemli bir yer tutar (Schulz, 1972). Doğa içinde bu yollar da yerleşimleri bağlarlar. Bu yollar ve yerleşimler ise doğayı, kültürel bir çevreye dönüştürürler. Sürekli hareket halinde olan kişi de çevresinde dinamik bir şebeke oluşturur. Bu zengin örüntü bireyin hem kendini tanımlamasına, kimliğini bulmasına yardımcı olur, hem de yönlenerken çevreye hâkim olmasını sağlar. İnsanın bu hareketi ise, yeryüzündeki etkin bir kurgu yaratır (Akpınar, 1992).

Sokak uzunlamasına bir oluşum olmasına rağmen düzgün formda olmak zorunda değildir. İmajı kolay bir formdur. Sokakların görünüşü eski yerleşmelerde daha ilgi çekicidir. Bunun en önemli sebebi, dar ve geniş açılara, eğri hatlara, sokakta kapalı perspektiflere sahip olmasıdır (Yürekli, 1977).

2.3 Mekan Dizim Analizi

Mekân dizimi, 1970'lerin sonu 1980'lerin başında Bartlett School Collage London'da Bill Hillier ve Julline Hanson önderliğindeki araştırma grubu tarafından geliştirilmiş yapıli mekanları tanımlamak için kullanılan bir mekan okuma yöntemidir. Mekân dizim analizi, yerleşim kurgusunun insanların bir araya getirme potansiyelini anlama amaçlı kurgulanmıştır (Çil, 2006).

Binaların ve kentlerin mekânsal özelliklerini irdelemek için kullanılan Mekân Dizimi, mekan ve toplumu birleştiren, mimarlık ve kentsel tasarım alanlarındaki en etkili bilimsel hareketlerden biridir (Hillier ve Hanson, 1998).

Mekân dizimi, mekan ve sosyal yapı arasında ki karşılıklı ilişkinin mevcudiyetine inanan, mekanın sosyal yapısı ile birlikte, onu oluşturan farklı katmanları da etkileyen, bir düşünce yapısı üzerine kurgulanmaktadır. Genellikle kentsel açık alanlarda kullanıcıların görüş ve hareket alanlarını karşılaştırarak insanların bir araya gelme potansiyellerini araştırır. Mekân dizimi, mekan kurgulanması ve sosyal yapı arasında direkt olarak bir ilişki olduğuna inanan bir sav üzerine kurulmuş, kentin fiziksel olan bileşenlerinin hem kendi aralarındaki ilişkileri, hem de ekonomik, sosyal ve kavramsal ilişkilerini kurarak kenti okumaya yarayan, bir yöntemdir (Baç, 2012).

Mekân dizim mekânın nicel verilerini oluşturmaya yarayan, analizi grafiklere dayanan bir yöntemdir. Mekanı sayısallaştırırken çizgiler, köşeler ve köşe noktaları gibi bir dizi düğümlerden yararlanan mekan dizim analizinde, çizgiler yolları, köşeler yol açılarını, köşe noktaları ise birleşim noktalarını veya kavşakları temsil eder. Çalışma alanının grafiksel anlatımını oluşturmak ile, şeffaf ve öngörülebilir nicel veriler altlığı oluşturulmuş olur. Analiz sadece bir grafiği değil grafiğin bütünü içinde, grafiklerin birbirleri ile olan ilişkilerini yorumlar. Mekanlar arasındaki ilişkiler ağını oluşturan ve analizin temel amacı olan bütünleşme (entegrasyon) değeri, analiz yapılırken tek bir noktanın sistem içerisindeki diğer tüm noktalar ile arasındaki topolojik ölçüme dayanmaktadır (Hillier, 1999).

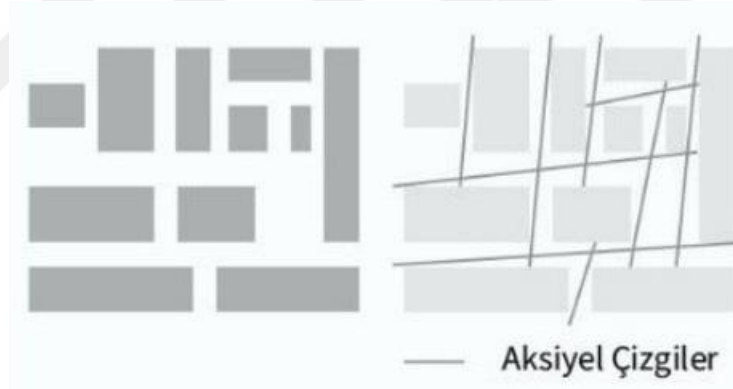
Mekân dizim analizi konusuna giriş yapılırken bilinmesi gereken bazı temel bilgiler vardır. Temel bilgilerin başında “Kavramlar” gelir. Bu kavramlar şunlardır:

2.3.1 Aksiyel harita (Axial Map)

Mekân dizim analizinin en önemli tekniklerinden biri, tek bir binadan bütün bir şehre kadar farklı ölçeklerde olan mekânsal yerleşimleri incelemek için yapılan aksiyel haritalardır (Alobaydi, 2017).

Aksiyel haritalar mekân dizim analizine başlarken çizilen, mekânda hareket halindeki kullanıcıların yer aldığı noktadan çevresine baktığında en uzun görüş mesafesini bize gösteren temel altlıklardır. Doğru sayılarının metre cinsinden değil doğru sayıları ile ifade edildiği aksiyel haritalarda bir yerleşmenin açık kamusal alanlardan geçen en kısa ve en uzun doğruların çizilmesi ile Aksiyel haritalar oluşturulur (Hillier, 1999 s.169, Ratti, 2003 s.2). Görüş hatları olarak adlandırılan bu doğrular “dışbükey alandan geçen en az sayıda doğrusal çizgiler” olarak tanımlanmıştır (Hiller ve Hanson, 1984). Bu metotla kentsel sistem üzerindeki hareketlilik açıklanabileceği gibi oluşabilecek hareketliliğin ise önceden tahmin edilebileceği veriler üretilebilmektedir.

Aks haritaları mekân dizim analizinin temel analizlerin (entegrasyon, Choice, Connectivity vb.) gerçekleşmesinde kullanılan en önemli altlıktır (Şekil 2.2).

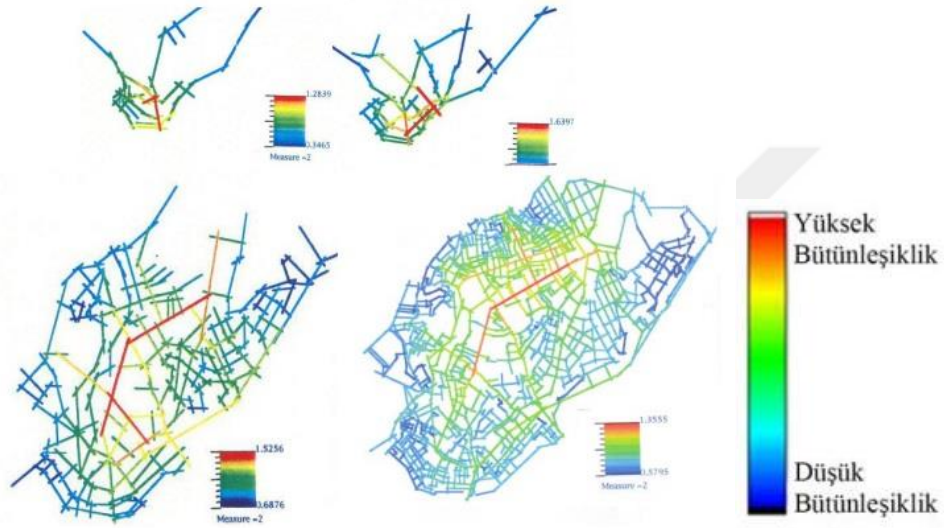

Şekil 2.2: Temsili bir aksiyel harita (Al Sayed, 2018)

2.3.2 Bütünleşme (Integration)

Mekân dizim analizinde, bir aksın diğer akslara göre kullanım farkları bütünleşme haritaları ile ortaya konulur (Şekil 2.3). Bu, sistem içerisindeki derinlikler dikkate alınarak yapılır (Peponis ve Wineman, 2002). Sistemde bütünleşme değeri yüksek alanlar kolay ulaşılabilir ve bağlantıları iyi kurgulanmış alanlardır. Bundan yola çıkarak kullanıcı hareketlerini daha çok çeken alanlar yüksek bütünleşme değerine sahip, derinliği az alanlar iken, bütünleşme değeri düşük alanlar ise kullanıcı hareketlerini daha az çeken, daha derin alanlardır (Hillier, 2001).

Mekan dizim yönteminde, DephtmapX, Mapinfo, Axwoman, Webmap, Ajax, Placesyntax gibi birçok ilgili program kullanılmaktadır. Bu çalışmada ise analizler DephtmapX programı ile yapılmıştır. Bütünleşme değeri en yüksek olan alanlar, grafik olarak kırmızıdan yeşile doğru giden renk gösterimiyle ifade edilir (Özkan Özbek,2018). Global bütünleşme ölçümleri ile RN (Radius Infinity) analizi kentsel sistemi makro ölçek üzerinde ifade ederken, bölgesel sistemi anlamamızı sağlayan Lokal bütünleşme ölçümleri için araştırma ölçeğinde farklı yarı çaplar kullanılabilir (R3,R5, R100,R500,R1000 vb.) (Czerkauer-Yamu 2010'dan akt., Şıkoğlu ve Arslan, 2015 s.15).

Şekil 2.3: Global bütünleşme haritası (Gündoğdu, 2005)

2.3.2 Derinlik (Depth)

Bir diğer önemli kavram ve analiz ise “Derinlik” kavramı ve Mean Depth olarak da bilinen “Derinlik Analizi”dir.

Derinlik, grafik üzerinden mekanlar arasında geçiş yaparken gerekli olacak minimum sayıdaki sözdizimsel adım olarak tanımlanabilir (Atak, 2009). Diğer bir tabirle derinliğin her seviyesinde mekanların toplam sayısı ile MD (Derinlik) seviyenin değeri çarpılarak bulunur (Baç, 2012).

Mekânların derinlik değerleri asimetri kavramını içerir. Çünkü sistem içerisindeki herhangi bir mekânın diğer mekânlar ile kıyaslanarak sığ veya derin olduğu söylenebilir. Herhangi bir mekân, bütünlük değeri en yüksek olan alana doğrudan bağlanıyor ise derinliği az, eğer çizgisel bir sıra ile bağlanıyorsa derinliği fazladır. Derinlik değerini belirleyen, çizgisel sıra sayısıdır. Yani sisteme eklenen her hat derinlik sayısını artıracaktır. Herhangi bir noktadan

göreceli (rölatif) asimetriyi hesaplamak için, sistemde ortalama derinlik (mean depth) üzerine çalışılır (Hillier ve Hanson, 1984)

2.3.3 Bağlantılılık (Connectivity)

Mekân dizim analizinin diğer önemli bir ölçümü Bağlantılılık (Connectivity)dir. Sistemi oluşturan mekanların ve aksiyal çizgilerin bağlantılı olduğu diğer mekanlar veya çizgilerin sayısıdır. Bağlantılılık sistem içerisinde yer alan elemanlara doğrudan yapılan bağlantı noktalarının sayısıdır. Lokal bir ölçüm olup, elemanların sistemin çekirdeğine yaklaşmasıyla etrafındaki bölüm sayısı ve bütünleşikliği artar (Edgü, 2003).

Bağlantısallık kavramı verilen bir alandaki bağlantıların sayısını belirler. Birden çok sokağa bağlanan bir cadde genellikle yüksek bağlantısallığa sahiptir. Bağlantısallık insanların gitmek istediği noktaya alternatif yollar sunarak mekanlar ve yollar arasındaki mesafeleri kısaltarak, insanları günlük hareketlerinde yürümeye ya da bisiklet sürmeye yönlendirmektedir. Yani kullanıcıların kullandığı yollar arasında ne kadar çok bağlantı olursa, insanların gidecekleri yere yaya olarak gitmeleri ya da bisiklete binerek ulaşmaları o kadar yaygınlaşır.

Başka bir tabirle; yollar arasında ne kadar çok bağlantı varsa insanların gidecekleri yere yürüyerek gitmeleri ve bisiklete binerek gitmeleri de o kadar kolay olur. Şehirlerin tasarımını, yollar arasında kurulacak bağlantılar şekillendirir. Cadde aralarındaki yolların ve mekanların daha fazla uzatılmasına engel olması bağlantısallığın sunduğu diğer bir imkandır (Southworth ve Owens 1993; et. al, 1999; Siksnas, 1997; Certero, Kockelman, 1997).

2.3.4 Tercih (Choice)

Mekân diziminin sunmuş olduğu bir diğer önemli analiz yöntemi, tercih analizidir. Tercih, kentsel sistem bütünü içerisinde yer alan parçaların, kullanıcılar tarafından düşünülen en kısa yol alternatifi olarak değerlendirilmesidir.

Tercih, grafik bazlı, mekân içinde oluşabilecek iç rotaların değerini ifade eden bir ölçümdür. Diğer mekanlara erişimi olmayan çıkmaz bir sokak asla yüksek seçim değerine sahip değildir (Hillier,1985).

Tercih Depthmap'te farklı yarıçaplar için otomatik olarak hesaplanır. Tercih mekânsal bir sistemdeki bir segmentin hareket potansiyelini göstermektedir ve kullanıcılar tarafından her segment elemanının en kısa yol olma potansiyelini hesaplar. (Al Sayed, 2018).

Mekân dizim yöntemi, yukarıda bahsedilen analizler temel alınarak Okunabilirlik, Erişilebilirlik ve Sinerji gibi mekânsal özelliklerin belirlenmesinde kullanılabilir. Okunabilirlik, Erişilebilirlik ve Sinerji gibi mekânsal özelliklerin belirlenmesinde kullanılabilir.

Okunabilirlik

Kentler çok çeşitli katmanlardan oluşan karmaşık yapılardır. Bu yapıların her katmanı da kendi içinde çeşitli bileşenlere ayrılır. Kente yalnızca fiziksel etmenlerin şekillendirdiği bir yapı olarak bakmak doğru değildir. Kùltürler, yaşayış tarzı vb. tüm sosyal veriler bu yapının bileşenleridir. Bu bileşenler durağan değildir, bağılı olarak kentler de sürekli bir değişim ve dönüşüm halindedir. Bu hareketli değişken ilişkiler ağı, kenti anlamayı karmaşıklaştırır. Bu yapıyı okumak, kentin bileşenlerinin birbiriyle kurduğu ilişkileri anlamayı, “yer”e özgü fiziksel, tarihsel, kültürel, gündelik vb. yapıları doğru şekilde ayırtarak kavramayı gerektirir.

Kent kùltürü kentlerin yapısal sistemleri hakkında ipucu verir. Bu bağlamda “okuma” kentsel mekâna ait imgelerin/kodların daimi olarak birbirine dönüşen kavramlarla kurgulanması ve zihinde yeniden üretilmesi olarak kabul edilir. (Çil, 2006)

Okunabilirlik, mekânsal analizler sonucu elde edilen bağlantılılık ve bütünleşme değerleri arasındaki korelasyon olarak kabul edilir. Kullanıcıların içerisinde yer aldığı mekan vasıtasıyla, sistemin bütünü algılayıp algılamayacağı okunabilirlik (intelligibility) değerini belirler. Okunabilirliğin yüksek olduğu kentte yön bulabilmenin kolay olduğu söylenebilir. Bu durum kullanıcıların yer aldığı noktadan, görsel olarak geniş bir bakış açısına hâkim olabildiğini gösterir (Hillier ve Hanson, 1984). Bağlantı ve bütünleşme değerleri arasındaki bu korelasyon (R^2) şu şekilde kabul edilir:

eğer $R^2 < 0,35$ düşük

$0.36 < R^2 < 0.67$ orta

$0.68 < R^2 < 1.00$ yüksek anlaşılabilirlik/okunabilirliktir (Tailor, 1990). Bir mekanın veya kentin okunabilir olması için bağlantılılık ve bütünleşme değerleri arasındaki korelasyon kat sayısının yani r^2 nin en az 0,45 olması gerekmektedir (Hillier ve Hanson, 1984).

Mekânsal bir kurgunun başarılı olması için ulaşılabilir olması ve mekânda ki yabancılar tarafından algılanabilirliğinin ve kavranabilirliğinin yüksek olması, görsel engellerinin olmaması gerekmektedir. Kentler de bulunan kamusal alanların okunabilirliği yüksektir. Bunun yanı sıra geleneksel dokuya sahip Anadolu kentlerinde kültürel ve sosyal hayatın bir getirisi olarak okunabilirlik daha düşüktür.

Erişebilirlik

Erişebilirlik, mekânsal analizler sonucu elde edilen bütünleşme ve seçim değerleri arasındaki korelasyon olarak kabul edilir. Bu iki değişken arasındaki korelasyon, bir mekânın diğer tüm mekanlar ile arasında ki erişimin ne derece olduğu ve mekanın popülaritesini belirlemede bu değer önemli bir rehber olarak görülebilir. Daha basit tabiriyle bir mekânın sahip olduğu hareket potansiyeli ile o potansiyelin derecesini içerir (Hiller, 1987).

Sinerji

Sinerji, ikinci derece bir değer olarak tanımlanmakla birlikte yerel ve global bütünleşme değeri arasındaki korelasyonu neticesinde bulunan bir değer olarak tanımlanmıştır. Sinerji değeri, bir mekanın veya alanın, kent sistemi ile ne derece ilgili olduğunu ve kent sistemi içerisinde derecesini ölçmektedir (Eskidemir, 2016).

Bir kentin yüksek sinerji değerine sahip olması; kullanıcıların o kentin her noktasında rahat bir şekilde hareket edebildiklerini ve mekanı bütüncül bir şekilde algılayabildiklerini gösterir. Sistemin bütününden kopuk ve mahremiyet ihtiyacının yüksek olduğu mekanlarda ise düşük sinerji değeri ortaya çıkmaktadır. Geleneksel dokudaki konut alanlarının ve kamusal alanların kurgusunun birbirinden farklı olması düşük sinerji değerinin temel sebebidir. Konut alanlarında yabancı ve yerli kullanıcıların karşı karşıya gelmesi istenmeyen bir durum iken kamusal alanlarda bu kabul edilebilir bir durumdur. Bu durum kentin açık alanlarındaki geçirgenlik farklılıklarına sebep olmaktadır (Yıldırım, Çağdaş, 2018).

2.4 Koruma Kavramı

İnsanlar, kendilerinden önceki kuşakların oluşturduğu kültürel değerleri yaşatmak ve gelecek nesillere aktarmak için, yerleşik hayata geçtikleri devirden bugüne kadar, koruma kaygısı taşıdıkları, çeşitli bulgu ve belgeler ile görülmektedir (Tandoğan, 2011).

Koruma; toplumsal, mekânsal ve kültürel devamlılığın sağlanması adına insanoğlunun oluşturduğu ürünler ile yaşadığı sürece yeni ortaya koyduğu, mekânsal ve maddi ürünlerin birbiri ile uyumunu sağlamak için girişilen çabaların tamamıdır (Kuleli, 1998).

Koruma; “Kimliğimizin kültürel dayanağını oluşturan fiziksel tanıkların yaşatılması ve gelecek kuşakların bu tanıklıktan yararlanabilmeleri için içerdikleri/sergiledikleri bilgileri yanılığa neden olmayacak bir biçimde aktarmaya yönelik müdahalelerin tümü” ve “her

ölçekteki ve farklı tekniklerdeki tüm müdahale türlerini içeren bir şemsiye sözcük” olarak tanımlamaktadır (Asatekin, 2004).

21 Temmuz 1983 tarihinde çıkarılan 2863 No’lu Türkiye Cumhuriyeti Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu’na göre koruma; “taşınmaz kültür ve tabiat varlıklarında muhafaza, bakım, onarım, restorasyon, işlev değiştirme işlemleri; taşınır kültür varlıklarında ise muhafaza, bakım, onarım ve restorasyon işleridir” şeklinde tanımlanmaktadır (KTB, 1983).

International Council of Monuments and Sites (ICOMOS) tarafından koruma; “Tarihî bir kentin veya yörenin korunması ve uyumlu bir biçimde tanıtımının sağlanması için alınacak tüm önlemler” şeklinde tanımlanmaktadır. Bu önlemler; korunacak alanın belirlenmesi, korunması, sağlıklılaştırılması, restorasyonu, yenilenmesi ve bakımı çalışmalarını kapsamaktadır (Larkham, 1996).

Günümüzde koruma kavramının içeriği; kent içerisinde var olan tarih ve kültür varlıkları ile bu varlıkların çevresini saran doğal değerlerin ve bu varlıkların toplu olarak bulunduğu alanların korunmasını da içerek biçimde genişlemiş durumdadır (Resuloğlu, 2005).

2.4.1 Tarihi çevre kavramı

Eski medeniyetlerden zamanımıza gelebilmiş, kültür varlıklarının yenilenemeyecek düzeyde bilimsel, edebi, işlevsel, duygusal, ekonomik, estetik ve efsanevi değer taşımaları, onlara "Tarihî Miras" özelliği kazandırmıştır. Tarihî miras değerindeki öğelerin bir araya gelerek oluşturdukları bütüne ise "Tarihî Çevre" denir (Aydemir vd., 1999; Özdemir, 2007).

Tarihî çevre; tarihi, geleneksel, görsel değerlerin kendilerine has karakterlerini oluşturan tüm öğelerin birlikte değerlendirilmesi olarak da tanımlanabilmektedir (Yazgan ve Erdoğan, 1992).

Tarihi çevre; eski medeniyetlerden geriye kalan kalıntı ve yerleşmeleri içerir (Ahunbay, 1996). Bununla birlikte, değişen ve yaşayan, dinamik bir kent parçasıdır (Aydın, 1998).

Tarihi çevreler tarihsel süreç içerisinde geçirdiği dönemlere ait bazı özellikleri içermesi nedeniyle ayrı bir değere sahiptir (Çelik ve Yazgan, 2009).

Tarihî çevre, geçmiş uygarlıkların maddi ve manevi değerlerini bir arada barındıran soyut ve somut belgelerdir. Tarihî çevre; karakteristik özellikler, fiziksel durum, estetik değerler

ve mimari öğeler gibi somut verilere, hikayelerin, yaşanan değerlerin, imgelerin manevi verilerinin yüklenmesiyle bir anlam kazanmaktadır (Akın, 1988).

2.4.2 Tarihi çevre koruma kavramı

Tarihi çevreler ve tarihi çevreleri koruma ile ilgili günümüze kadar çeşitli tanımlamalar yapılmış ve bununla ilgili seminerler ve ulusal ve uluslararası kongreler düzenlenmiştir. 1800’lerde en çok anıt özelliğindeki yapıları korumaya yönelik olan “Tarihî Anıt” kavramı, ilerleyen yıllarda “Anıt” ölçeğinden “Çevre” ölçeğine doğru bir gelişim göstermiştir (Çelik ve Yazgan, 2007).

Tarihî çevrenin korunmasında üç temel amaç saptanmıştır. Bunlar; tarihî mirasın gelecek nesillere aktarılması, kültürel devamlılığın sağlanması ve şimdiki nesillere tarih ile yeni yaşam imkanları oluşturulması şeklinde sıralanmaktadır (Eruzun, 1987).

Tarihî çevreler, 3 başlıkta toplanan, duygusal değerler, kültürel değerler ve kullanım değerleri olarak sahip oldukları bu özellikler ve değerler sebebi ile korunurlar. (Zeren, 1981):

- **Kültürel değerler:** Tarihî kentler, eski medeniyetlerin yaşayan kanıtları ve tarihsel anıtları ile ulusal kültürün sembolleridir.
- **Duygusal değerler:** Koruma felsefesinin temelini oluşturan manevi değerler; Eski uygarlıklara ait eserler karşısında hissedilen merak, hayranlık, ait olma duygusu kendi kültürüne ve değerlerine yabancılar tarafından duyulan ilgi karşısında gurur duyulması gibi duygulardır.
- **Kullanım değerleri:** Tarihi çevre içerisinde yer alan eski yapılar, tarihsel anıtlar ve tarihi çevrenin kendisi aynı zamanda siyasal, ekonomik, işlevsel, ve sosyal bakımdan da kullanım değerlerine sahip olabilirler.

2.4.3 Sit kavramı

1973 yılında yürürlüğe giren Venedik Tüzüğü’nün 1710 sayılı yasasında ilk defa “sit” terimi kullanılmış ve bu doğrultuda Gayrimenkul Eski Eserler, Anıtlar Yüksek Kurulu (GEEAYK) sit alanları ile ilgili tespit-tescil çalışmaları gerçekleştirmiştir (Aksulu ve Cingöz, 2009).

Zaman içerisinde sit kavramının yanı sıra külliye, ören, anıt, doğal sit ve arkeolojik sit kavramları da yasa kapsamına alınmış ve sit kavramı modern tanımına ulaşmıştır (Türk, 1995).

Avrupa Konseyi, Kültürel İş birliği Konseyinin, Avrupa Kültürel Mirasının Envanteri çalışmasında sit; “Doğa ya da kişi tarafından yaratılan, bütünlüğü ve artistik, estetik, tarihsel, etnografik, bilimsel, edebi veya efsanevi önemi nedeniyle korunması ve değerlendirilmesi gereken bütünler” şeklinde tanımlanmaktadır (Sönmez, 1987; Aydemir vd., 2004).

2863 Sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kanunu ile bazı ayrıntılara açıklık getirilmeye çalışılarak sit kavramı; “Tarih öncesinden günümüze kadar gelen çeşitli medeniyetlerin ürünü olup, yaşadıkları devirlerin sosyal, ekonomik, mimari ve benzeri özelliklerini yansıtan kent ve kent kalıntıları, önemli tarihi olayların cereyan ettiği yerler ve tespiti yapılmış tabiat güzellikleri ile korunması gerekli alanlar” şeklinde tanımlanmıştır (Resuloğlu, 2005).

Doğal sit

Doğal (Tabii) sitler; “Yer altında, yer üstünde veya su altında bulunan, korunması gereken ve ender bulunan özellik ve güzelliklere sahip, , Jeolojik devirlerle, tarih öncesi ve tarihi devirlere ait olup, korunması gerekli alanlar” şeklinde tanımlanmaktadır (KTB, 1996).

Tarihi sit

Tarihî sit kavramı, 19.04.1996 tarihli ve 421 sayılı Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Yüksek Kurulu (KTVKYK) İlke Kararları doğrultusunda; “Millî tarihimiz ve askeri harp tarihimiz açısından önemli tarihî olayların cereyan ettiği ve doğal yapısıyla birlikte korunması gereken alanlar" şeklinde tanımlanmaktadır (KTB, 1996). Alınan Bu karar doğrultusunda, tarihi sit alanlarında önceden var olan bağ bahçecilik ve tarımsal faaliyetler dışında, topografik yapıyı, bitki örtüsünü veya alanın silüet etkisini bozacak eylemler ve yeni kullanımlar yapılamayacaktır (KTB, 1996). Yazılı bilgiler ve tarihi araştırmalar neticesinde tarihi sit alanında önemli olayların gerçekleştiğinin belirlenmesi ,alanın değerlendirilmesinde önemli rol oynamaktadır (Gezci, 2005).

Kentsel Sit

1984 yılında çıkarılan "Korunması Gerekli Taşınmaz Kültür ve Tabiat Varlıklarının Tespit ve Tescili" hakkındaki yönetmelikte “kentsel sit; bir arada olmaları sebebi ile mimari, mahalli, tarihsel, estetik ve sanat özelliği bulunan tek tek taşıdıkları değerden daha fazla değeri olan, kültürel ve doğal çevre elemanlarının (yapılar, bahçeler, bitki örtüleri, yerleşim dokuları, duvarlar) birlikte buldukları alanlar” olarak ifade edilmiştir (Aydemir vd., 1999).

2005 yılında onaylanan, 5366 sayılı Yıpranan Tarihi ve Kültürel Taşınmaz Varlıkların Yenilenerek Korunması ve Yaşatılarak Kullanılması Hakkında Kanun’la birlikte, kentsel sit alanlarıyla ilgili yenileme kavramı yasalara girmiştir. Bu yasanın amacı, “sit alanları olarak tescil edilen ve ilan edilen bölgeler ve bu bölgelere ait koruma alanlarında, bölgenin gelişimine uygun olarak yeniden inşa ve restore edilerek, bu bölgelerde konut, ticaret, kültür, turizm ve sosyal donatı alanları oluşturulması, tabii afet risklerine karşı tedbirler alınması, tarihi ve kültürel taşınmaz varlıkların yenilenerek korunması ve yaşatılarak kullanılmasıdır (Aykaç, 2009).

Arkeolojik sit

Arkeolojik sit; “antik bir yerleşmenin veya eski bir medeniyetin kalıntılarının bulunduğu yer veya su altında bilinen veya meydana çıkarılan korunması gerekli alan” olarak ifade edilmektedir (KTB, 1987).

KTVKYK’nun 5 Kasım 1999 tarihli ve 658 sayılı Arkeolojik Sitler, Koruma ve Kullanma Koşulları ilke kararında arkeolojik sitler kendi içlerinde derecelendirilmiş ve bu alanların kullanma ve koruma şartları düzenlenmiştir (Tandoğan, 2011):

- I. Derece Arkeolojik Sit: Bu alanlar bilimsel amaç dışında hiçbir kazı yapılmasına ve hiçbir yapılaşmaya izin verilmeyecek, imar planında aynen korunacak sit alanı olarak belirlenen alanlardır.
- II. Derece Arkeolojik Sit: Koruma amacı taşıyan bilimsel çalışmalar dışında aynen korunacak, bunun yanı sıra koruma ve kullanma koşulları koruma kurulları tarafından belirlenen, sit alanlardır.
- III. Derece Arkeolojik Sit: Yapılacak yeni düzenlemelere koruma – kullanma kararları doğrultusunda izin verebilecek arkeolojik alanlardır.

Karmaşık sit

Ülkemizde özellikle arkeolojik ve doğal değerlerle, arkeolojik ve kentsel değerlerin birlikte bulunduğu birçok alan bulunmaktadır. Mevzuatta “Karmaşık Sit” sözcüğü olmadığı için bu alanlar tespit ve tescil işlemleri sırasında “Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı” ya da “Doğal ve Tarihî Sit Alanı” olarak tanımlanırlar. Örneğin Pamukkale (Hierapolis) “Doğal ve Arkeolojik Sit Alanı” Gelibolu Yarımadası ise “Tarihî ve Doğal Sit Alanı” olarak tanımlanmıştır (Madran ve Özgönül, 2005).

3. MATERYAL VE YÖNTEM

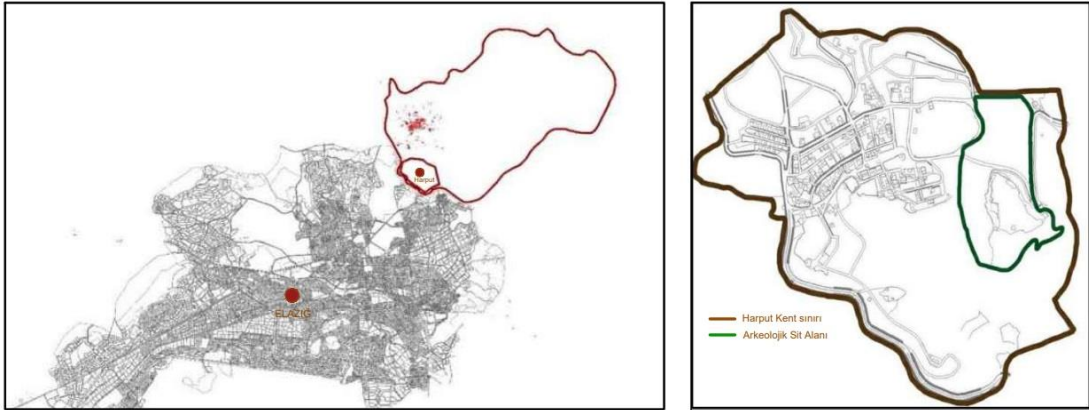
3.1 Materyal

Çalışmanın ana materyalinin Harput Tarihi Kent merkezi oluşturmaktadır (Şekil 3.1) Çalışmanın odağını ise çalışma alanı günümüzde yoğun olarak kullanılan ve içerisinde birçok tarihi kültürel değere sahip yapı ve kentsel alanı barındıran sınırlar içerisindeki kentsel mekanlar oluşturmaktadır. Çalışmada kullanılan diğer materyaller ise;

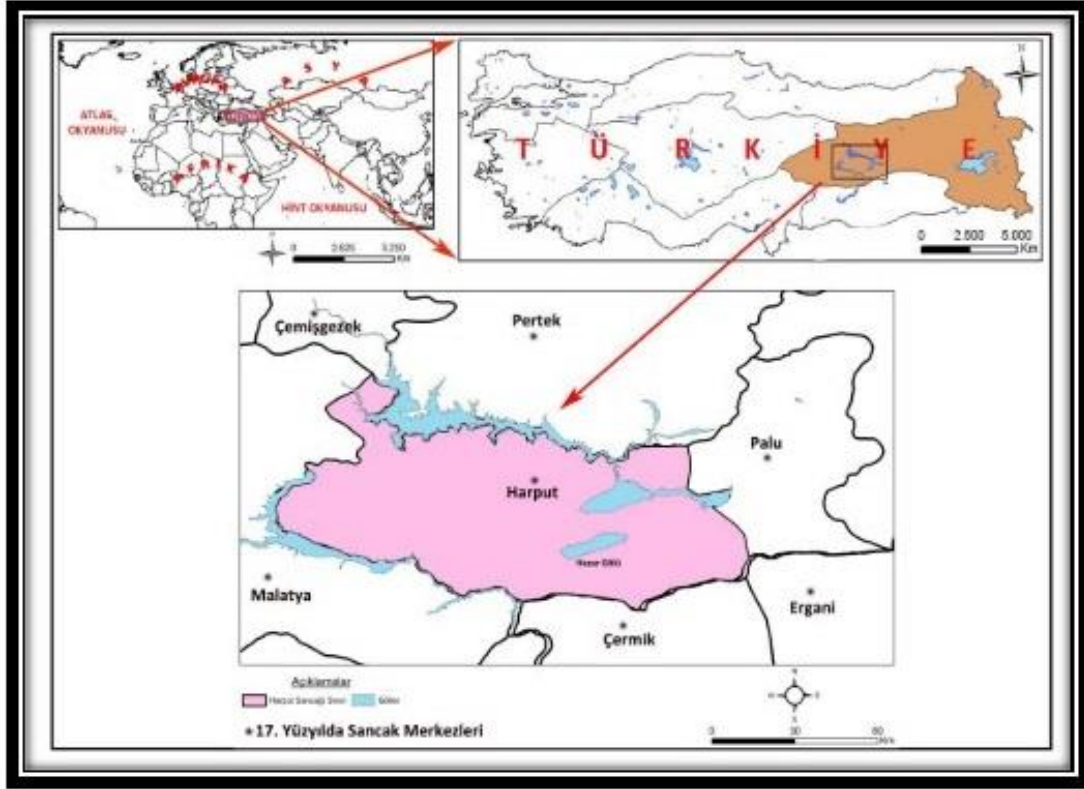
- Elazığ ili 2019 yılı 1/5000 ölçekli nazım imar planı
- Hava fotoğrafları
- 1/1000 koruma amaçlı imar planı
- Bilgisayar yazılımları

3.1.1 Çalışma alanı

Çalışma alanı sınırlarını, Doğu Anadolu Bölgesi Elâzığ ili sınırları içerisinde bulunan tarihi kent merkezi Harput ve yakın çevresi oluşturmaktadır. (Şekil 3.1) Şehrin ilk yerleşim yeri olan Harput Tarihi kent merkezi, bir tepe üzerinde bulunan kale ve çevresinde kurulmuş ve zamanla kalenin etrafına doğru yayılmıştır. Harput, güneyden Güneydoğu Toroslardan doğan yüksek alanlarla kuzeyden ise Tunceli'nin dağlık bölümü ile çevrilidir. (Elazığ Belediyesi, 2014)

Şekil 3.1: Çalışma alanı sınırları (Kıraç, 2019'dan alınıp düzenlenerek kullanılmıştır)

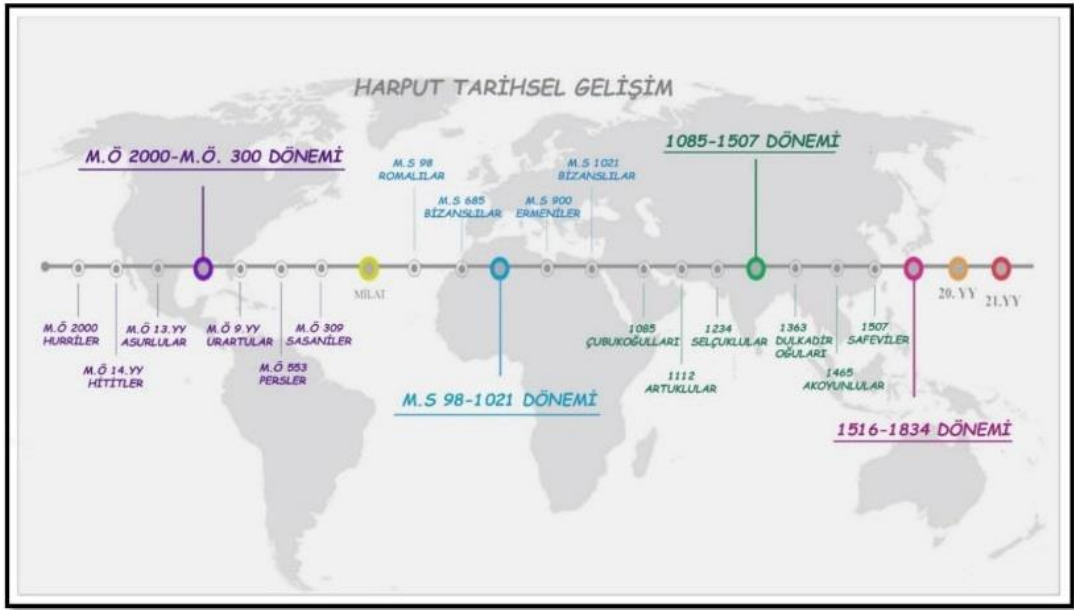
Şekil 3.2: Çalışma alanının ülke içindeki konumu (Çakar, Uzun, 2017)

3.1.2 Çalışma alanının coğrafik özellikleri

Çalışma alanı olarak belirlenen Harput Mahallesi'nin üzerinde kurulduğu plato 38°41' Kuzey paraleli ile 39°13' Doğu meridyeninde kalan Doğu Anadolu Bölgesi'nin Yukarı Fırat Bölümü'nde, yer almaktadır. Bu plato doğusunda Ulu Ova , batısında Kuz Ova, kuzeyinde günümüzde büyük bir kısmı Keban Baraj Gölü'nün altında kalan Murat Nehri Vadisi ve güneyinde Elazığ Ovası ile sınırlandırılmış yaklaşık olarak 1450-1500 m. yüksekliğindedir. Bu plato 15-20 km genişliğinde, 30-40 km uzunluğunda olmakla birlikte ortalama 1751 km² lik bir alanı kaplamaktadır (Şengün, 2012).

Konum olarak, doğu, batı kuzey ve güney istikametlerinde vilayetleri birbirine bağlayan bir konumda yer almasından dolayı, Kafkaslar, Kuzey Mezopotamya, Kuzey ve Orta Anadolu ile İran ve Suriye'deki bazı ticaret yollarıyla birleşmiştir (Koroğlu, 1996, Yıldırım, 2013). Bu niteliklerinden ötürü kent, ilk çağlardan beri çok sayıda uygarlığa ev sahipliği yapmış ve önemli bir yerleşim merkezi olmuştur. Verimli ovaların, su kaynaklarının ve önemli ticaret yolların, güvenliğinin ve kontrolünün sağlanması için de bölgeye hâkim bir konumda Harput Kalesi inşa edilmiştir. Kale nispeten yüksek ve engebeli bir alana inşa edilmiş olup etrafı yalçın kayalıklarla çevrilidir (Hayli, 1998)

3.1.3 Çalışma alanı tarihçesi

Şekil 3.3: Harput Tarihsel Gelişimi (Kıraç, 2019)

3.1.3.1 İlk yerleşimler

Bilinen tarihi kaynaklarına ve yapılan arkeolojik çalışmalara göre Harput'un tarihçesi Paleolitik Çağ'a kadar ulaşır. M.Ö 2000 yıllarından itibaren Harput'un ilk sakinlerinin Doğu Anadolu bölgesine yerleşen Huriler olduğu bilinmektedir. Sonrasında bölgeye hakimiyetleri çok uzun sürmeyen Hititliler yerleşmiştir. Doğu Anadolu Bölgesi'nde devlet kuran Urartular Harput'ta da oldukça uzun süre egemenlik kurmuştur. Günümüzde hala ayakta duran Harput kalesi Urartular tarafından yapılmıştır.

Çalışmaları bugün bile devam eden kalenin içerisinde su yolu, kaya içine oyulmuş merdivenler ve tüneller tespit edilmiştir. En az 4000 yıllık geçmişi olduğu bilinen, Harput geçmiş zamanlarda da bu kalesiyle önemli bir konuma sahiptir.

Günümüz Türkçesi ile Harput kelimesi Taş Kale anlamı taşımaktadır. ilk hecesi olan Har, taş (kaya) anlamına, son hecesi olan put (berd) ise kale anlamına gelmektedir.

Miladi 3.asırdan sonra imparator Diocletianus zamanından itibaren Roma İmparatorluğuna bağlanan Harput 1.asırdan 3.asıra kadar Romalıların siyasi ve askeri idaresinde kaldığı bilinmektedir.

Harput'ta 7.asrın ortalarına doğru Bizans hakimiyetinin başladığı bilinmektedir. Daha sonraki dönemde Hz Ömer zamanında, Arpaların bölgeyi zapt ettiği, bu şekilde başlayan

hakimiyetin 10.asra kadar devam ettiği bilinmektedir. Bölge de Araplar dönemine ait önemli izlere rastlanmamıştır.

Bölge 10.asırda tekrar Bizanslıların hakimiyetine geçmiştir. Bizanslılar İslam alemine karşı giriştikleri büyük seferlerde ilk hedef olarak her zaman Harput'u belirlemişlerdir. Nitekim giriştikleri ilk taarruzda Harput Bizanslıların egemenliğine girmiştir. 11.asrın sonunda kadar süren hakimiyette Bizanslılar burada büyük bir teşkilat kurarak Kaleleri tahkim etmişlerdir. Bizans tarihinde Harput "Harpote" diye geçmekle birlikte Harput'un içerisinde yer aldığı bölgeye ise "Mesopotamia" denilmektedir. (Elazığ Belediyesi, 2014)

3.1.3.2 Selçuklu dönemi

Harput ve çevresi, kesin olmamakla birlikte 1071 Malazgirt savaşından sonra 1085 yılında Türklerin eline geçmiştir. Bu dönem ise Selçuklular dönemine denk gelmektedir. Harput'ta bir hükümet kuran ilk Türk beyi Çubuk Bey olmuştur. Kendisinden sonra oğlu Mehmet Bey geldiği için bu döneme "Çubukoğulları Devri" denilmektedir. Çubukoğulları ve onlarla gelen Türkmenlerin, Harput halkının neslini oluşturduğu ifade edilmektedir (Elazığ Belediyesi, 2014).

12.asra gelindiğinde Harput'ta "Artukoğulları Devri" başlamıştır. Bu hakimiyet 1234 yılına kadar devam etmiştir. Doğu Anadolu'ya yerleşen Artukluların bir kolu da Harput'a gelip yerleşmiş ve bunlara "Harput Artukluları" denilmiştir.

Harput'un yetiştirdiği en ünlü Fatih'in Artuklular devrinde yaşamış olan Belek (Balak) Gazi olduğu bilinmektedir. Belek Gazi en önemli hizmetini ise Haçlı seferleri sırasında vermiştir. Balakgazi'den sonra gelen hükümdarlar 1185 yılına kadar hizmet etmeye devam etmiştir. Harput tarihinde unutulmaz yeri ve eserleri olan Fahrettin Karaaslan'ında bunlardan birisidir. 1148-1174 yılları arasında hüküm süren Karaaslan, burada bulunan, Eğri Minare olarak da bilinen Ulu Cami'yi yaptırmıştır.

14.Asırda Anadolu Selçuklularının bölgedeki hakimiyetinin son bulması ile Harput bir süre İlhanlıların, daha sonra Dulkadiroğulları'nın hakimiyetine girmiş ancak bu hakimiyet çok uzun sürmemiştir. 1465 yılında Uzun Hasan tarafından zapt edilmiş ve 40 yıla yakın Akkoyunlular hakimiyetinde kalmıştır.1507 yılında Şah İsmail idaresinde geçen Harput 1516 Çaldıran Savaşından sonra Osmanlı Ordusu tarafından fethedilmiştir. (Elazığ Belediyesi, 2014).

3.1.3.3 Osmanlı dönemi

Osmanlı idaresine geçen Harput, başlangıçta Diyarbakır Eyaletine bağlı bir sancak halinde teşkilatlandırılmıştır (Elazığ Belediyesi, 2014).

1516 yılında Osmanlı hakimiyetine giren Harput coğrafi konumu nedeni ile bu tarihten itibaren önemli bir yerleşim yeri olmuştur. Bu dönemlerde Diyarbakır sancağına bağlı olan Harput, diğer sancakların aksine daima klasik sancak olma özelliğini korumuştur. 1518 yılında ilk tahriri tamamlanan Harput'un on üç mahalleden oluştuğu bu mahallelerin dördünde gayrimüslim, dokuzunda ise Müslüman halkın oturduğu tespit edilmiştir.

Yapılan tahrirlere göre; şehrin girişinden başlayarak, kaleye kadar inen caddenin her iki yanında bulunan ve dönemin en yoğun nüfusuna sahip Müslüman mahallelerinin; Molla Seyyid Ahmed, Cami-i Kebir, Arslaniye mahalleleri olduğu bilinmektedir. Gayrimüslim mahallelerinden en yoğun olanlarının ise; şehrin Elazığ tarafına bakan Gürcü Bey ile doğu yamaçlarında ki Norsis Mahallesi idi. Bu dönemlerde nüfusu gittikçe artan Harput 1523'te 8.300'ü, 1566'da 13.400'ü geçmiştir.

17.yy a kadar nüfusunun sürekli arttığı Harput, 17.yy da Celali isyanları sırasında tahribata uğraması sebebi ve ağırlaşan vergiler yüzünden nüfus azalmaya başlamıştır. Aynı dönemde hazırlanan bir Avarız Tahrir defterine göre ise; şehirde nüfusun 5000 civarına düştüğü görülmektedir. Yine bu dönemde şehire geldiği bilinen Evliya Çelebi, hisar içerisinden 1 adet eski cami ile 1000 kadar hanenin olduğunu, kalenin surlarının ise harap şekilde olduğunu belirtmiştir.

Harput, XIX.yy'a gelindiğinde az da olsa değer kazanmış ve bu dönemde, bölgeyi ziyaret eden batılı seyyahların, nüfusun 25.000'i aştığını ifade ettikleri belirtilmiştir.

Harput, Osmanlı hakimiyetinde iken askeri ve ticari açıdan oldukça önem taşıyan, Bağdat ve Basra'dan Diyarbakır'a gelip Sivas ve Malatya yönünde devam eden bir yol üzerinde bulunuyordu. Kervanların kullandığı bu yollar, Şehir için oldukça önemli bir gelir kaynağıydı. Aynı zamanda çevresinin sanayi merkezi durumda olan Harput'ta dericilik, demircilik ve bakırcılık oldukça gelişmişti. Evliya Çelebi 17. Yüzyılın ortalarında Şehirde 600'den fazla dükkân bulunduğunu kaydetmektedir.

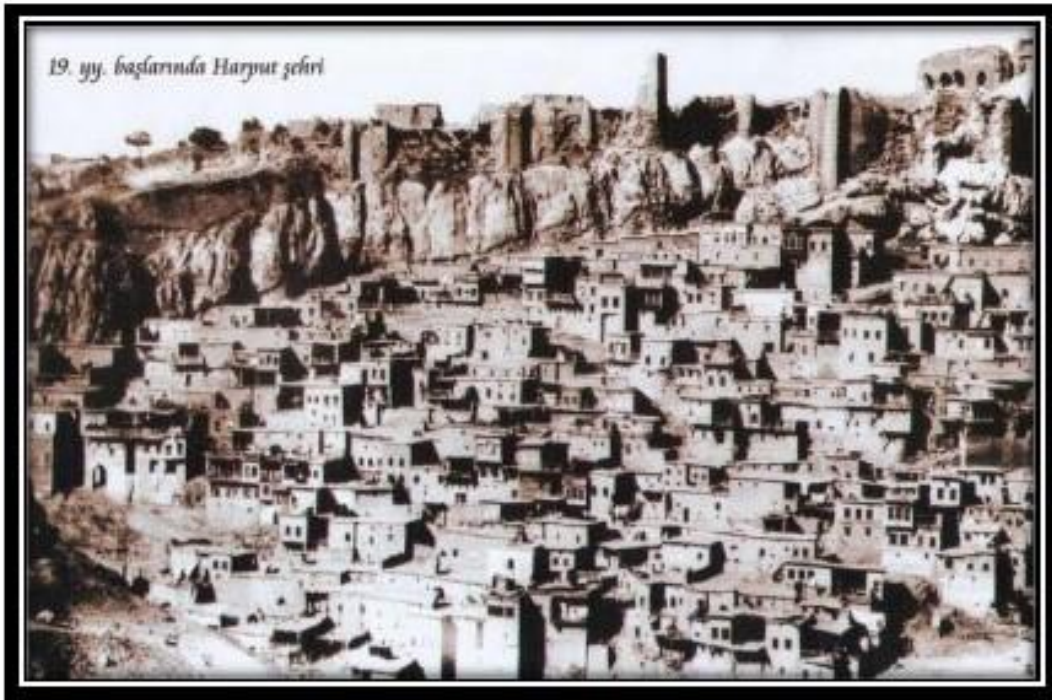
Topografik açıdan yerleşmeye ve gelişmeye çok müsait olmayan Harput, tabiat şartlarının zorlukları ve ulaşımın güç olması ile daha fazla gelişmemiştir. 1834 yılında şehire görevlendirilen Reşid Mehmed Paşa bugünkü Elazığ kent merkezinin yer aldığı ovaya

valilik merkezi kurunca, Halk da kenti yavaş yavaş terk etmesi ile, Elazığ ilinin merkezi Harput'tan buraya taşınmıştır.

1867 yılında, bölgeye tayin edilen Vali İsmail Paşa'nın teklifi ile kente "Mamuratül- aziz" adı verilmiştir. Ancak söylenmesi zor olduğu için halk arasında kısaca "Elaziz" olarak söylene gelmiştir.

Kentin merkezinin Mamuretulaziz kayması ile 1876 yılında Amerikan misyonerler Harput'a yerleşerek bir kolej açmışlardır. Burada Ermeniler arasında Protestanlığı yaymak için faaliyetlerde buldukları söylenmektedir. 1.Dünya Savaşı esnasında, Ermeni nüfusu başka bölgelere nakledilmiş, Müslümanlar aşağı şehire göçmüşlerdir.

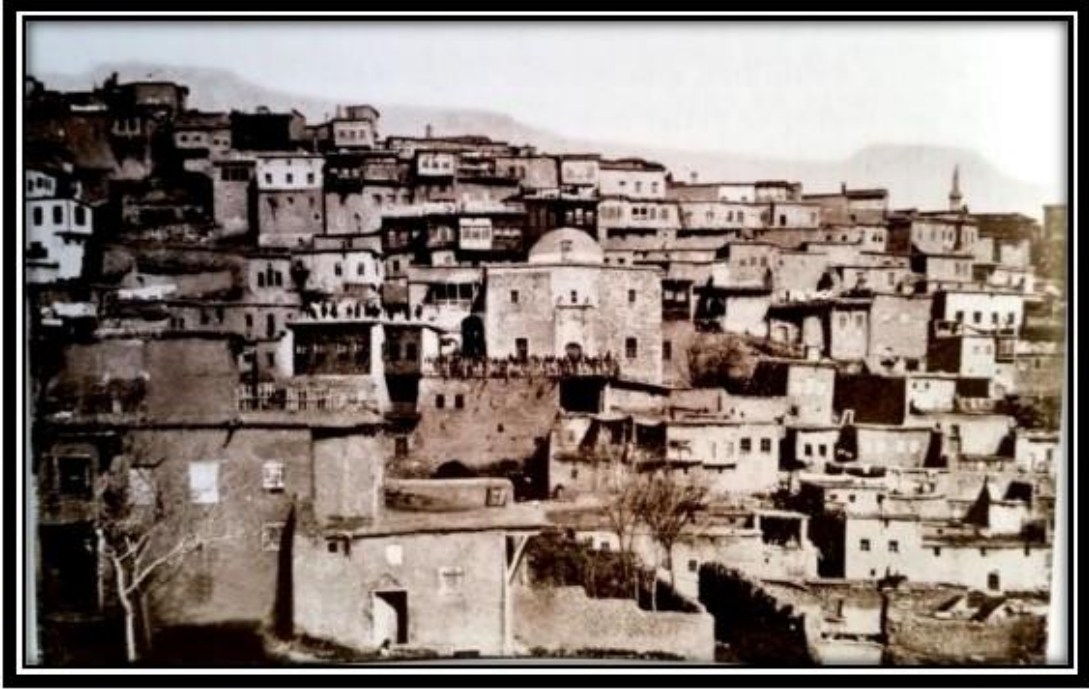
Yukarıda geçirdiği tarihi devirlerden bahsedilen Harput, tarihe karışan birçok eski Türk kentleri gibi sonunda terkedilmiş ve kent merkezi bugünkü Elazığ merkezine taşınmıştır. Önceleri eyalet olan il merkezi bir dönem Diyarbakır iline bağlı bir sancak, sonrasında da il merkezi olmuştur. Atatürk'ün 1937 yılında şehre teşrifleri sırasında "azık" ili anlamına gelen "Elazığ" adı verilmiştir (Elazığ Belediyesi, 2014).

Şekil 3.4: 19.yy başlarında Gürcü Bey Mahallesi (Kaynak: Geçmişten günümüze fotoğrafların diliyle, Elazığ).

Şekil 3.5: 1900'lü yıllarda Sarhatun Cami Meydanı (KODEB, 2019)

Şekil 3.6: 19.yyda Şehroz Mahallesi (Kaynak: Kaynak: Veli Sevin-Necla Arslan Sevin-Haydar Kalsen, Harput Kale mahallesinde Osmanlı Yaşamı, s.70)

Şekil 3.7: 19.yy Fırat Koleji Külliyesi, Şehroz Mahallesi

Şekil 3.8: Günümüzde Harput, Balakgazi Parkı (Kaynak: Elazığ Belediyesi)

Şekil 3.9: Günümüzde Harput, Sarahatun Meydanı (Kaynak: İha)

Şekil 3.10: Günümüzde Harput, Kent girişi (Kaynak: Elazığ Belediyesi)

Şekil 3.11: Günümüzde Harput, Geleneksel Harput Evleri (Kaynak: Elazığ Belediyesi)

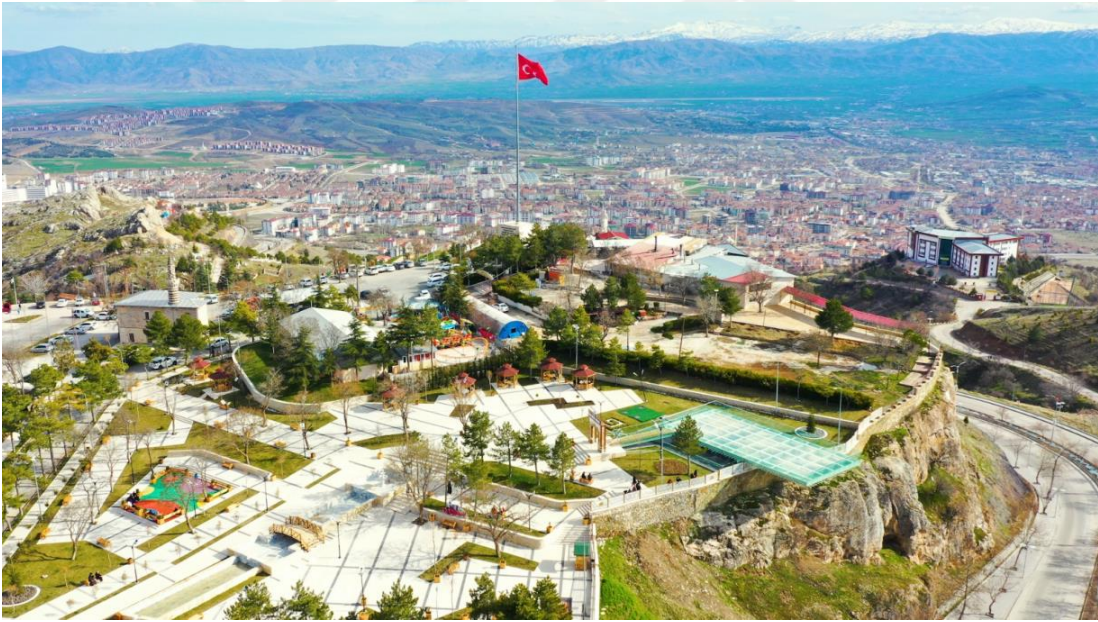

Şekil 3.12: Günümüzde Harput, Harput Diyanet Külliyesi (Kaynak: Elazığ Belediyesi)

Şekil 3.13: Günümüzde Harput, Kalesi ve Harput'dan Elazığ Şehri'ne bakış(Url-2)

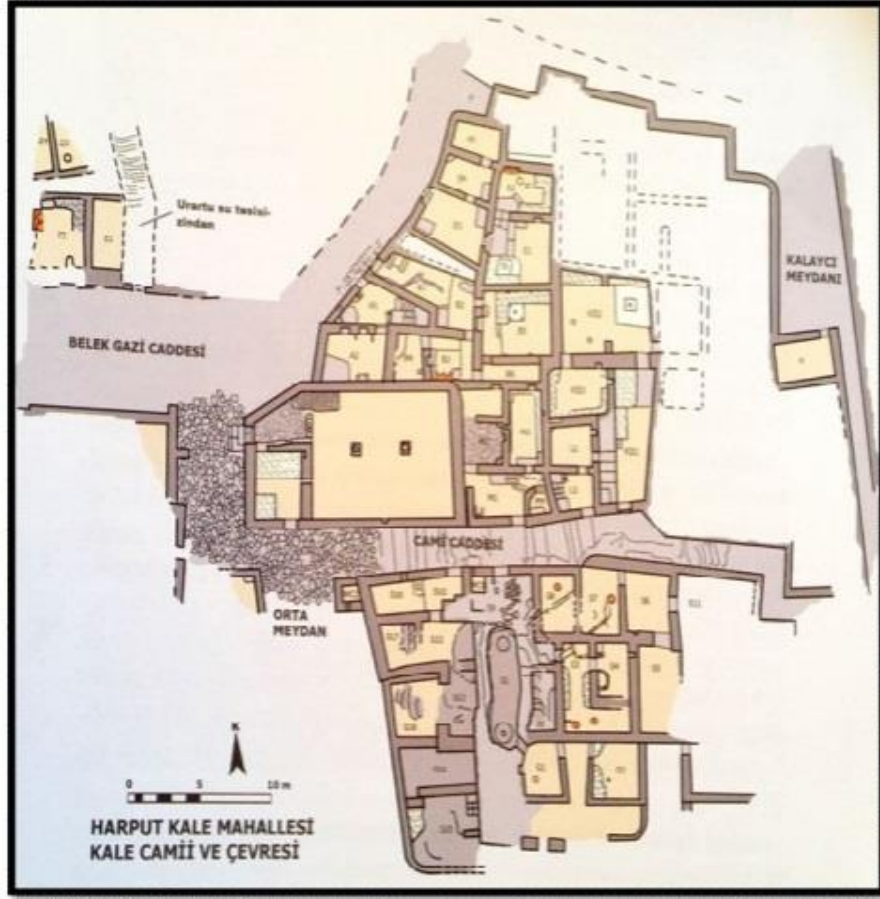

Şekil 3.14: Günümüzde Harput, Balakgazi Parkı ve cam seyir terası (Kaynak: Elazığ Belediyesi)

Çalışma Harput'un tarih içerisinde geçirmiş olduğu dönemlere göre değerlendirilmiştir. Bu nedenle kullanılan harita ve planlar şu şekildedir;

- ilk uygarlıkların yerleşimini gösteren Kale Krokisi (Şekil 3.15)

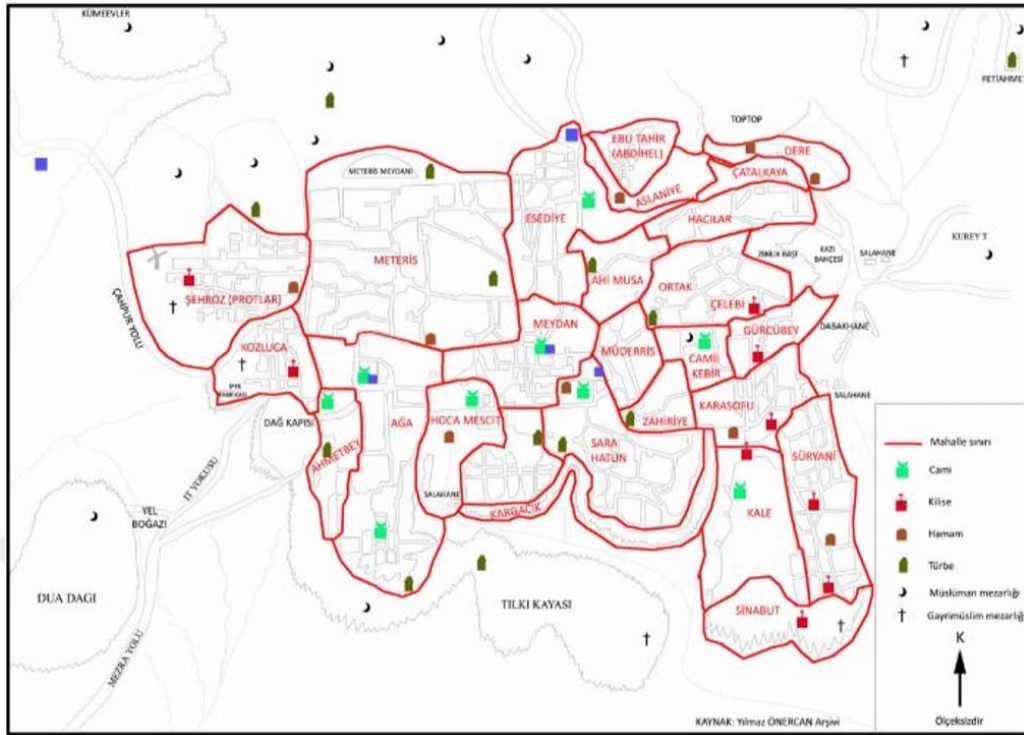
Şekil 3.15: Harput Kale Mahallesi'ni Gösteren Kroki (Kaynak: Veli Sevin-Necla Arslan Sevin-Haydar Kalsen, Harput Kale mahallesinde Osmanlı Yaşamı, s.106)

Yapılan arkeolojik çalışmalara mevcudiyeti Urartulara kadar giden kalede, bölgede kurulan ilk uygarlıklardan itibaren, yaşamın başladığını söylemek mümkündür (Sevin, Kalsen, 2011). Her dönemde, önemli bir savunma merkezi olan Kale sık sık kuşatılmış, bu kuşatmalar sırasında aldığı hasarlar yüzünden defalarca onarım görmüştür (Ünal, 1989). Oluşabilecek saldırılara karşı oldukça korunaklı olan kalenin yapımında doğal etkenler dikkate alınmış, derin uçurumlar ile çevrili bir sırt üzerine kurulmuştur. Kale içerisindeki yerleşmenin de, kalenin üzerinde kurulduğu plato ve sırtın eğimine uygunluk göstermektedir (Tonbul, 2013).

Bizans dönemine kadar sadece iç kalede yaşam vardı. Artuklular döneminde, kale dışında, yeni yerleşim yerleri oluşmaya başlamıştır. Bu yerleşimler iç kalenin kuzeyi ve batısı istikametinde genişlemiştir (Danık, 2001).

Harput Şehri, zaman içerisinde genişlemeye devam ederek sur dışına taşmış ve bu kısımlarda yeni yerleşim yerleri kurulmuştur (Eyice, 2001).

- 16. yy dönemine ait, Osmanlı yerleşimini gösteren Harita (Şekil 3.16)

Şekil 3.16: 16.yy Dönemine Ait, Osmanlı Yerleşimini Gösteren Harita

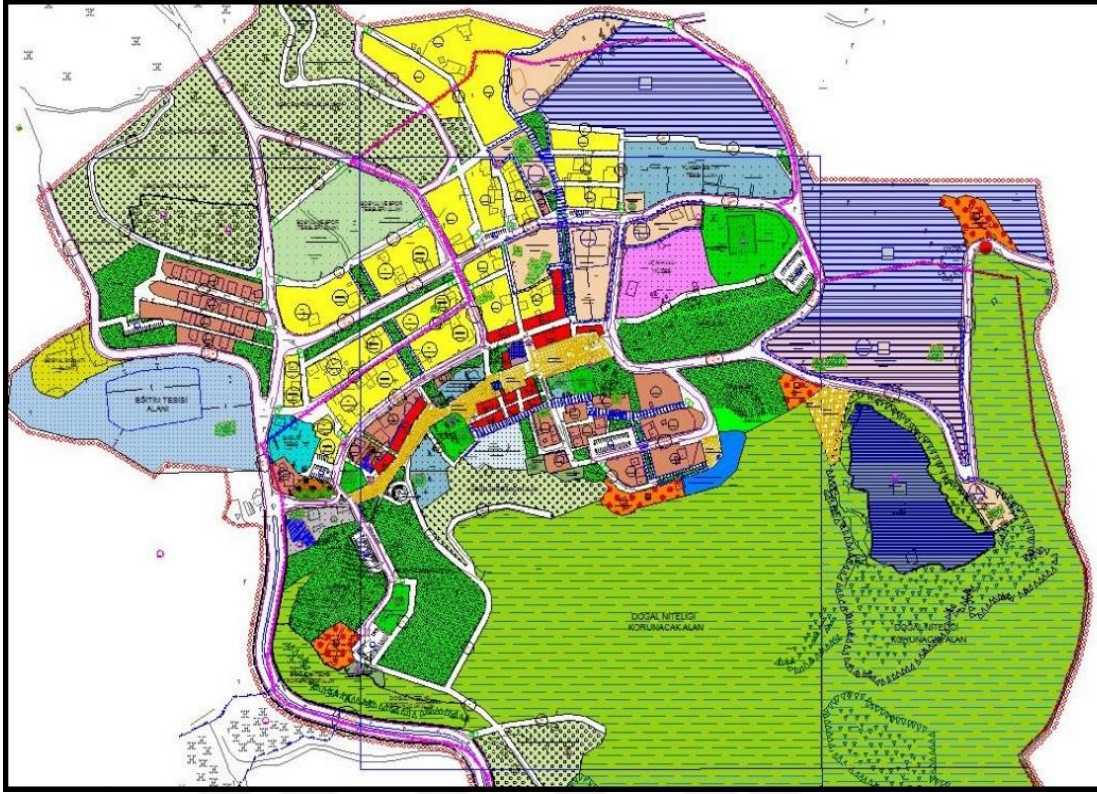
Yapılan ilk tahrir Osmanlı döneminde yapılmış olup, kayıtlara göre kentte, 4'ü gayrimüslim, 9'u da Müslüman mahallesi ve olmak üzere, toplam olarak 13 mahalle bulunmaktaydı (Ünal, 1989).

1523 ve 1566 yıllarına gelindiğinde, şehrin toplam olarak 18 mahallesi vardı. (Ünal, 1989). 1646 yılında ise şehrin 16 mahallesinin olduğu, bunlardan 13 tanesinde Müslüman nüfusun, Gürcü Bey, Sinabud ve Şehroz adlı üç mahallede ise gayrimüslim nüfusun yaşadığı bilinmektedir (Ünal, 1987).

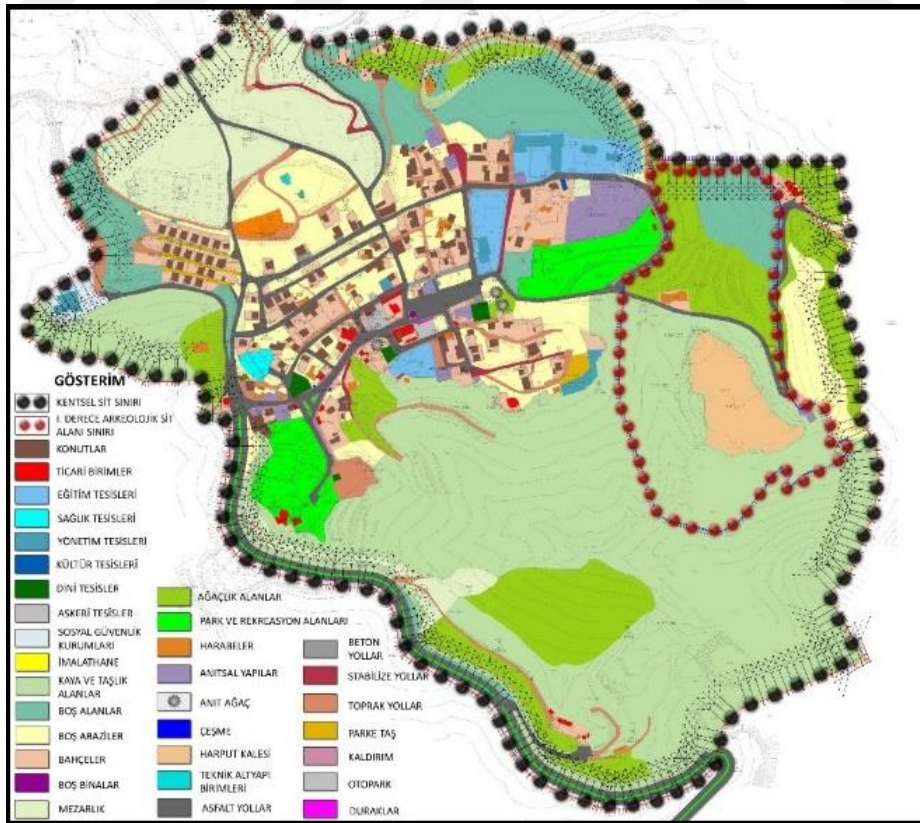
Kayıtlara göre 16. yüzyıldan 17. yüzyılın ilk yarısına kadar, Harput'un mahalle sayısında ciddi bir değişiklik olmamıştır. Fakat 17. yüzyıl kadı sicillerinde, Harput'ta çok fazla sayıda mahalle ismi (44 mahalle) tespit edilmektedir (Uzun, 2016). Ancak 19.yüzyılda bile 21 mahallesi olan Harput'un coğrafi alanı, 44 mahalleyi bünyesinde barındırabilecek büyüklükte değildi. (Köçer, 2009) Bu sebepten, Harput'taki mahalle tespitinin kadı sicillerine göre yapılmasından ziyade, tahrir kayıtlarına göre yapılması daha sağlıklı sonuçlar alınmasını sağlayacaktır (Uzun, 2016).

- Günümüz dönemine ait Koruma amaçlı imar planı (Şekil 3.17)

Şekil 3.17: Günümüz dönemine ait 1/1000 Koruma amaçlı imar planı (Elazığ Belediyesi, 2006b)

Şekil 3.18: Harput Arazi Kullanımı (Elazığ Belediyesi, 2006b)

Harput 1982 tarihinde “**Kentsel Sit Alanı**” ve “**1’nci Derecede Arkeolojik Sit Alanı**” olarak tescillenmiş olup, “**Koruma Amaçlı İmar Planı**” ise 2008-2009 yıllarında yapılmıştır. 2018 yılında imar planında görülen eksiklikler giderilmiş ve planın tamamen gözden geçirilmesi ile tarihi Harput’un sokak gelişiminin daha sağlıklı olarak düzenlenmesi amaçlanmıştır. 2018 Yılında revize edilmeye başlanan imar planı Kültür ve Turizm Bakanlığı’nın onayının ardından, 31 Temmuz 2020 tarihinde yürürlüğe girmiştir. (Elazığ Belediyesi, 2020)

Harput Mahallesi’nin yerinde yapılan arazi çalışmaları ile hali hazır haritası birleştirilerek 2006 yılına ait arazi kullanım analizi oluşturulmuştur. Yapılan çalışmada yapısal tanımlarla birlikte alansal tanımlamalara ait belge ve bilgiler de elde edilmiştir.

Harput’un Kültür ve Turizm Koruma ve Gelişim Bölgesi olarak ilan edilmesi 06.01.2005 tarih 25692 sayılı resmî gazetede yayınlanarak yürürlüğe giren 22.10.2004 tarih ve 2004/8328 sayılı Bakanlar Kurulu kararı ile gerçekleşmiştir.

Önceki tarihlerde onaylı imar planına bağlı olarak yapılaşan Harput yerleşiminde, tarihi değer taşıyan yapılar yeni yapılar arasında kaybolmuştur. Yerleşimdeki yeni yapılaşmalar, alanın kimliksizleşmesine ve görsel kirliliklere neden olmuştur.

Planlama alanı içerisinde yapılan arazi kullanım analizine göre (Şekil 3.18) alanın %44, 8’i doğal niteliği korunan alan, %16, 7’i boş alanlar, %11, 4’ü yol ve açık alanlar, %9’u park, rekreasyon ve mesire alanları ve %8, 4’ü mezarlık alanlarından oluşmaktadır.

Yerleşimin ortasından geçen Ahmet Kabaklı Bulvarı taşıt trafiğinden arındırılmış, Sara Hatun Camii önündeki Büyük Meydan ile hem işlevsel hem de mekânsal olarak bütünlüğü sağlayacak şekilde yayalaştırılmıştır. Ticari birimlerin yoğunlaştığı yerleşim merkezinde taşıt önceliği yerine yaya önceliği göz önüne alınmıştır.

Yerleşimin ulaşım sistemi yeniden değerlendirilerek 1.önemli ulaşım aksı kabul edilen 20 metrelik Elazığ-Harput Yolu’na bağlanan Nizamettin Caddesi 2. derece önemli ulaşım aksı olarak yerleşime ve ticari birimlere hizmet götüreceği şekilde 12 metre olarak planlanmıştır. Nizamettin Caddesi’ne bağlanan 10 metrelik 3. derece ulaşım aksları önerilerek yerleşimin ulaşım sistemi kademelendirilmiş ve çözüm getirilmiştir. Yapılan ulaşım planlaması sonrasında ticarete hizmet götürmesi düşünülen ve Ahmet Kabaklı Bulvarı’na paralel uzanan 12 metrelik Albayrak Sokak tek yönlü olarak taşıt trafiğine açılmış ve geriye kalan alan yaya ulaşımı ve araç duraklama, yük boşaltma ve alma noktaları olarak düzenlenmiştir. Plan kararları ile oluşturulan özel proje alanları, cazibe merkezleri, tarihi

alan düzenlemeleri arasında yaya ulaşımı ile bütünlük sağlanarak, ticaretten çevreye yayılan ve çevreden merkeze yönelen yaya ulaşım şeması oluşturulmuştur. (Harput 1/1000 Koruma Amaçlı İmar Planı açıklama raporu)

3.2 Yöntem

Bu çalışma Harput tarihi kent merkezi ve yakın çevresinin tarihsel gelişimi sürdükçe yapılacak olan yenilenme çalışmalarına ışık tutabilecek nitelikte matematiksel bir altlık olarak ele alınmalıdır.

Çalışmada bir kent okuma yöntemi olan Mekân Dizim (Space Syntax) Yöntemi kullanılmıştır. Mekân dizim yöntemi ile Harput tarihi kent merkezinin, geçirmiş olduğu tarihi dönemler içerisinde, değişim ve gelişim düzeyinin belirlenmesi ve bu belirleme neticesinde tespit edilen sorunlara çözüm getirmek için bölgeye önerilerde bulunulması amaçlanmıştır.

Çalışma aşağıdaki;

- 1-Çalışma Alanının mekânsal konfigürasyonundaki değişimin irdelenmesi,
- 2-Çalışma alanı ile ilgili sorunların tespiti ve önerilerin geliştirilmesi,
- 3-Oluşturulan öneri haritaları ile mevcut haritaların, mekânsal özelliklerinin, karşılaştırılarak alana katkılarının tartışılması, aşamalarından oluşmaktadır.

3.2.1 Çalışma alanının mekânsal konfigürasyonundaki değişimin irdelenmesi

İlk olarak çalışma alanın geçirmiş olduğu dönemler ile ilgili gerekli literatür çalışması yapılarak çalışma alanının geçmiş dönemlere ait haritaları elde edilmiştir. Elde edilen bu haritalar öncelikle sayısal ortama aktarılmış ve mekân dizim yönteminde analizleri gerçekleştirebilmek için gerekli olan aks haritaları oluşturulmuştur. Çalışma alanının bu üç dönemi kapsayan aks ve segment haritaları DepthmapX bilgisayar yazılımına aktararak Mekân Dizim (Space Syntax) yönteminin temel analizlerinden olan entegrasyon ve seçim haritaları hazırlanmıştır. Bu haritalardan yararlanılarak, kale dönemine ait global (Rn) ölçekte erişilebilirlik, okunabilirlik ve sinerji grafikleri oluşturulurken, Osmanlı ve günümüz dönemine ait global ve lokal (R100m, R200 m, R300 m, R400 m, R500 m, Rn) ölçeklerinde erişilebilirlik, okunabilirlik ve sinerji grafikleri oluşturulmuştur.

Tarihi kent merkezinde, Urartular tarafından yapılan ve her dönem önemini koruyan Kale, bölgede yaşamış ilk uygarlıklara ev sahipliği yapmıştır. Bu nedenle, bu aşamada kale içi

çalışma alanı olarak seçilmiştir. Sonra bölgede Selçuklu imparatorluğunun hakimiyetinin sürdüğü bilinmektedir. Fakat bu döneme ait planların, kent arşivinde farklı dönemlerde çıkan yangınlarda yok olduğu söylenmektedir. Bu nedenle Selçuklu dönemine ait herhangi bir plana rastlanmadığı için bu dönem ile ilgili analizler yapılamamıştır. İkinci kısımda Osmanlı dönemi haritaları ve son olarak da günümüz koruma amaçlı imar planı göz önünde bulundurularak analizler yapılmıştır. Son olarak çalışma alanının mekân organizasyonu ile ilgili sorunları ve potansiyelleri tespit edilmiş, bu mekânsal problemler için çözüm önerileri getirilmiş ve öneriler üzerinden mekân dizim analizleri uygulanmıştır.

Mekân dizim yöntemi uygulamak için, çalışma alanının mekânsal analizleri üç yerleşim planına dayalı olarak yapılmıştır. Bunlardan birincisi ilk uygarlıklar dönemine ait kale yerleşimini gösteren plan, ikincisi 16yy dönemine ait Osmanlı yerleşimini gösteren plan, üçüncüsü ise günümüz döneminde geçerli olan Koruma amaçlı imar planıdır.

İlk uygarlıklar dönemine ait Kale yerleşimini gösteren plan üzerinden aks haritası çıkartılmıştır. 16 yy dönemine ait Osmanlı yerleşimini gösteren plan üzerinden, segment haritası çıkarılmıştır. Günümüz döneminde geçerli olan 1/1000 ölçekli Koruma amaçlı imar planı üzerinden ise, arazi çalışmaları sonucunda tespit edilen akslar da eklenerek segment haritası çıkartılmıştır.

Çalışmanın kapsamı, çalışma konusu olan üç döneme ait ara mekânlar ve yoğun caddelerin araç ve yaya sirkülasyonudur. Bu bağlamda Kale döneminde Cami Caddesi ve Orta Meydan, Günümüzdeki dönemde ise Ahmet Kabaklı Bulvarı, Nizamettin Caddesi, Beyzade Sokak ve Yakut Sokak yoğunluğu yüksek alanlar olarak tanımlanmış olup Osmanlı döneminde de bu mekanların adı günümüzdeki hali ile kabul edilip, değerlendirilmeye alınmıştır.

Bu dört aks için, yaya ve araç geçitlerinin entegrasyon ve seçim verileri elde edilmiş, bu veriler ara mekân geçişleriyle ilişkilendirilmiştir.

3.2.2 Çalışma alanı ile ilgili sorunların tespiti ve öneri geliştirilmesi

Çalışmanın bu bölümünde, bir önceki kısımda oluşturulan mevcut entegrasyon ve seçim haritaları yol gösterici olarak kullanılarak, günümüz dönemine ait, sorunların tespiti ve önerilerinden oluşturulmuştur. Oluşturulan mevcut entegrasyon haritası, Harput tarihi kent merkezini oluşturan kentsel alanların entegrasyon değerleri farklarını ve kenti oluşturan kentsel alanların birbiriyle olan hem sosyal hem de fiziksel ilişkilerini analiz etmek için kullanılmıştır. Sokaklar ve bölgeler arasındaki mekânsal problemler, yapılan bu analizler

neticesinde tespit edilmiştir. Bu bağlamda, yukarıda belirlenen mekânsal sorunların çözümüne ve tarihî kent merkezinin kendi içerisinde bütünleşmesini artırmayı sağlayacak öneriler geliştirilmiştir. Bu geliştirilen öneriler ile tarihî kent merkezinin kendi içinde entegrasyon değeri, okunabilirliği, erişebilirliğini ve sinerjisini artırmak ve kent merkezini oluşturan bölgeler arasındaki bütünlük değeri farklarını azaltmak amaçlanmıştır.

3.2.3 Oluşturulan öneri haritaları ile mevcut haritaların, mekânsal özelliklerinin karşılaştırılarak alana katkılarının tartışılması.

Mekân dizim yönteminin, güçlü bir teori tarafından desteklendiği düşünülürse, en önemli özelliklerden birinin yeni tasarlanan mekanların nasıl çalıştığını görsel anlamda ortaya koyabilmesi ve eski ile yeni model arasında karşılaştırma yapabilmesi, üreticiye bu bilgileri değerlendirerek tasarımını geliştirme şansı vererek, kötü kurgulanmış mekanlardan doğan problemlerin ortadan kaldırılmasına yardımcı olmasıdır (Kubat 2015).

Çalışmada yapılan analizler neticesinde çalışma alanı içerisindeki bölgeler arasındaki mekânsal problemler tespit edilmiştir. Bu problemlerin çözümüne yönelik olarak çalışma alanı içerisinde, çok boyutlu kentsel tasarım teknik ve yöntemlerinin kullanıldığı düzenlemeleri içeren, özel ilgi odakları, stratejik öncelikli alanlar ve kentsel alt odaklar önerilmiştir. Bu alanların seçilmesinde, bölgenin silüet görünüm düzeyindeki karakteristikleri, sosyal, kültürel, ekonomik ve dokusal önemleri, konumları ve tarihi kent merkezi için farklı perspektiflere imkân tanımları vb. özellikler dikkate alınarak belirlenmiştir.

Daha sonra, önceki bölümde tespit edilen sorunların çözümü odaklı sunulan öneriler dikkate alınarak, koruma amaçlı imar planı üzerinden gerekli görülen düzeltmeler yapılmış, yapılan bu düzeltmeler ile öneri segment haritası oluşturulmuştur. Sonra bu öneri segment haritası Depthmap yazılımı aracılığı ile analiz edilmiş ve global ölçekte entegrasyon, seçim ve bağlantılılık haritaları oluşturulmuştur. Son aşamada ise; mevcut durumu gösteren haritalar ile oluşturulan öneri haritaları karşılaştırılarak, önerilerin çalışma alanına katkıları tartışılmıştır.

4. ARAŞTIRMA BULGULARI

Çalışmanın bu bölümü, Mekân dizim yöntemi kullanılarak tarihî kent merkezinin farklı dönemlerdeki mekânsal özelliklerinin belirlemek, belirlenen özellikleri geliştirici önerilerin sunulması ve mevcut durum ile öneri durumun karşılaştırılması aşamalarından oluşmaktadır.

Çalışmanın bu bölümü, üç temel aşamayı kapsamaktadır.

1. Çalışma Alanının mekânsal konfigürasyonundaki değişimin analizi
2. Çalışma alanı ile ilgili geliştirilen önerilerin analizi.
3. Geliştirilen önerilerin alana kattığı değerlerin analizi

4.1 Çalışma Alanının Mekânsal Konfigürasyonundaki Değişimin Analizi

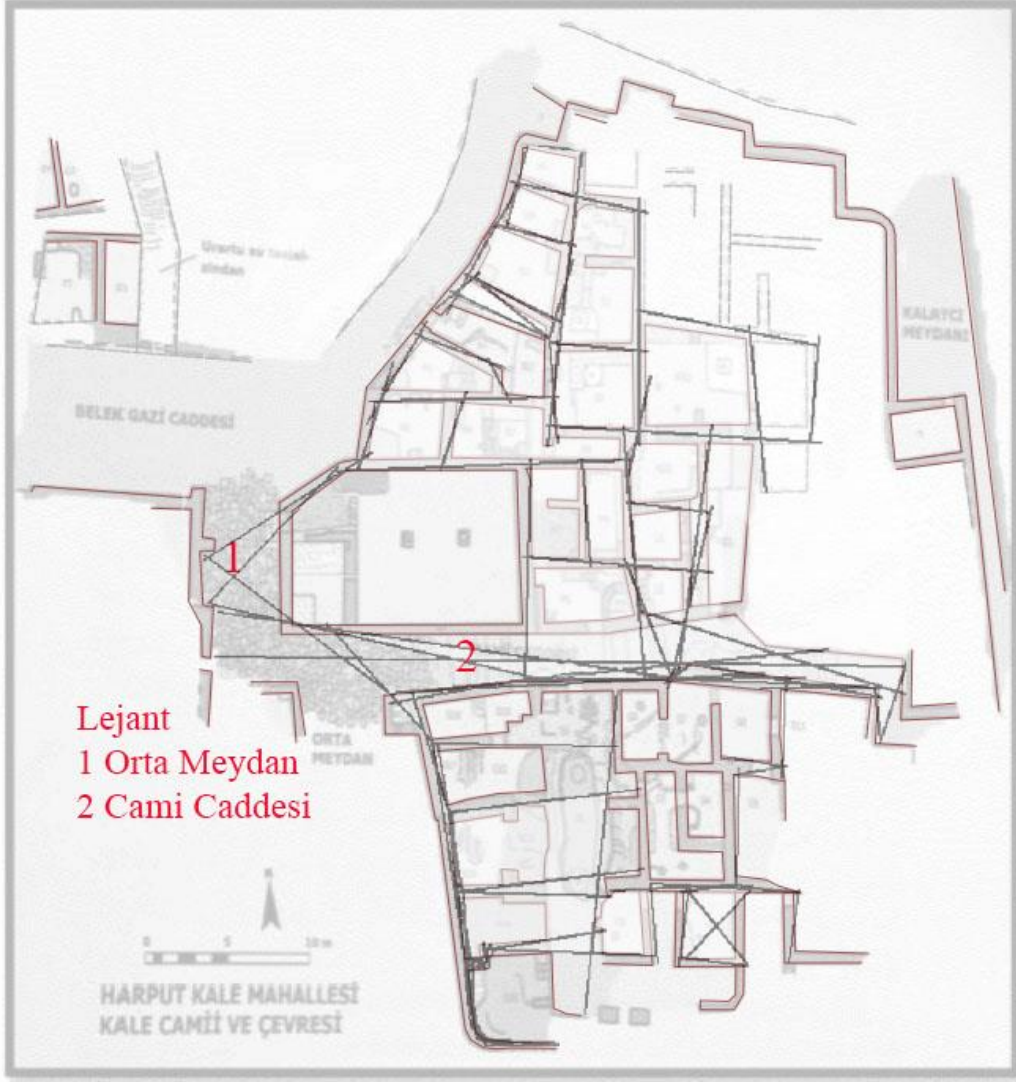
Bu bölümde çalışma alanının geçirmiş olduğu üç dönem değerlendirilecektir.

- 1- İlk yerleşmeler (Urartular dönemi) döneminin mekânsal analizleri
- 2- Osmanlı (16.yy yerleşimi) döneminin mekânsal analizleri
- 3- Günümüz döneminin mekânsal analizleri

4.1.1 Urartular döneminin mekânsal analizleri

Öncelikli olarak kale dönemine ait, Veli Sevin-Necla Arslan Sevin-Haydar Kalsen, Harput Kale mahallesinde Osmanlı Yaşamı, s.106'dan kaynağından alınan plan üzerinden aks haritası oluşturulmuştur. (Şekil 4.1).

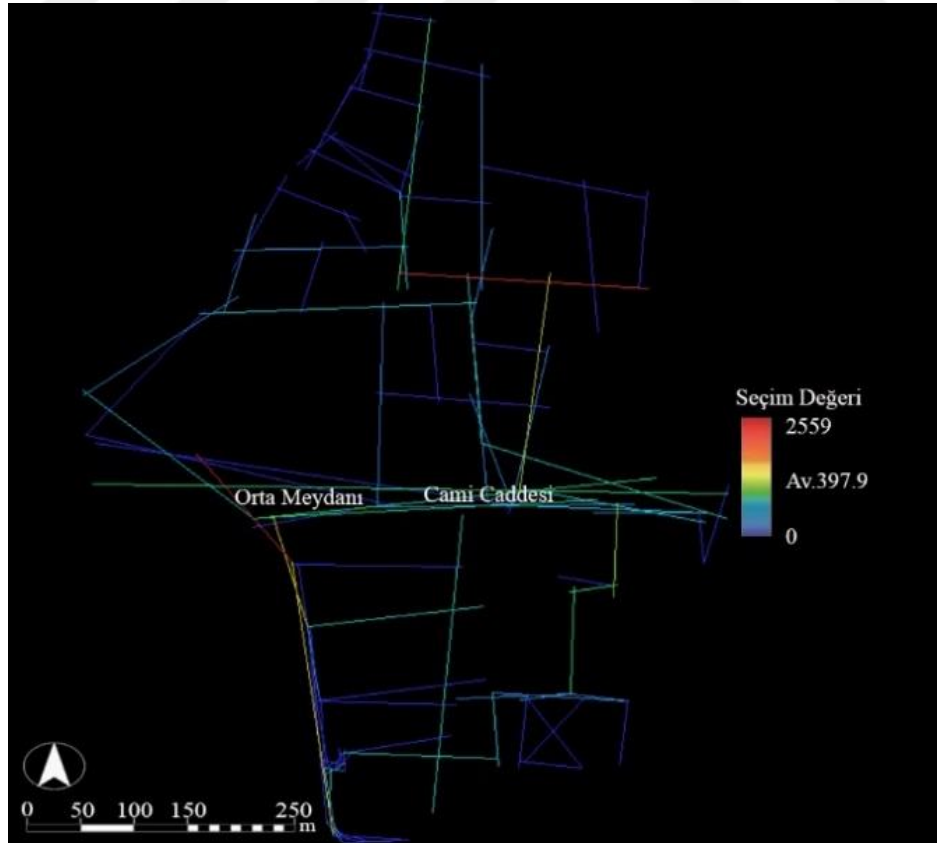

Şekil 4.1: Urartular Dönemi (Kale) aks haritası

Oluşturulan aks haritası Depthmap programında analiz edilmiş ve Kale planının mekân dizimi yönteminin kullanılarak Global ölçekte (R= n) bütünleşme haritası ve seçim haritası oluşturulmuştur.

Şekil 4.2: Kale Dönemi Entegrasyon Haritası

Şekil 4.3: Kale Dönemi Seçim Haritası

Oluşturulan entegrasyon ve seçim haritası incelendiğinde (Şekil 4.2, Şekil4.3);

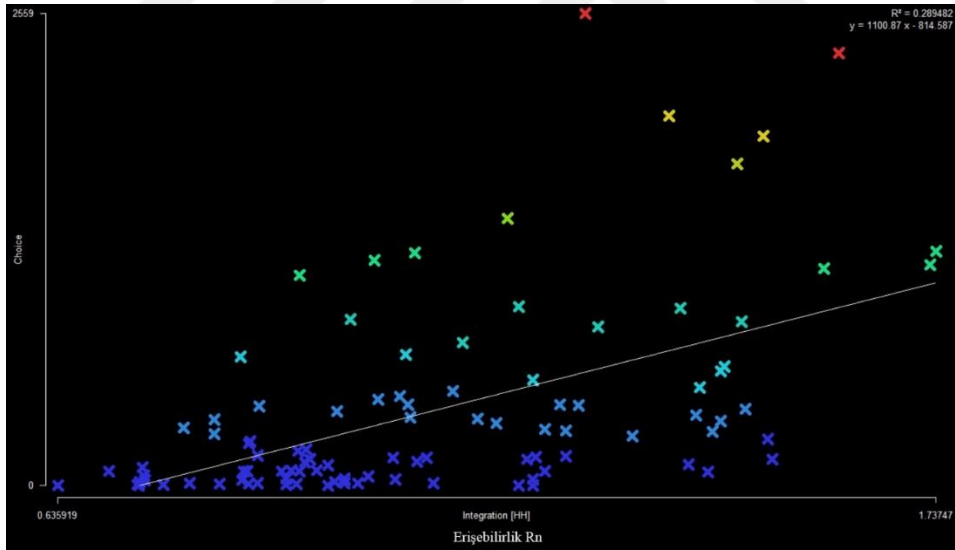
İlk yerleşimler dönemindeki kale içi ortalama entegrasyon değeri 1.1'dir. En yüksek entegrasyon değeri 1.73 iken en düşük entegrasyon değeri 0.63'dür. Entegrasyonu en yüksek olan Orta Meydan'ın ortalama 1.7, Cami Caddesinin ise 1.5 entegrasyon değerlerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

İlk yerleşimler dönemindeki seçim haritası incelendiğinde; Ortalama seçim değeri 397.9 dur. En yüksek seçim değeri 2559 iken en düşük entegrasyon değeri 0'dır. Seçim değeri en yüksek olan Cami Caddesi'nin ortalama 1195, Orta Meydan'ın ortalama 1195 seçim değerlerine sahip olduğu tespit edilmiştir.

Yukarıda yapılan analizler altlık olarak kullanılarak Urartu döneminin global (Rn) ölçekte okunabilirlik, erişebilirlik ve sinerji analizleri yapılmıştır.

Erişebilirlik analizi

Entegrasyon ve tercih haritalarının korelasyonu oluşturulan grafik ile erişilebilirlik değeri elde edilir. Tercih (Choice) analizi için Global (Rn) seçim değeri dikkate alınmıştır.

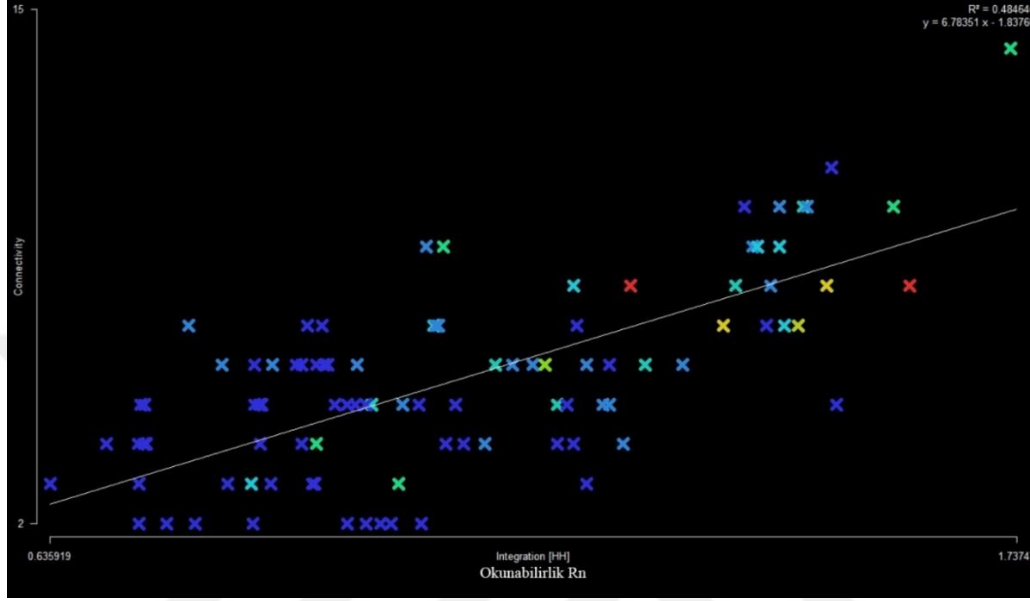
Şekil 4.4: Urartu dönemi Global (Rn) Erişebilirlik Grafiği

Mekân dizim analizinde erişilebilirlik grafikleri, tercih ve entegrasyon değerlerinin X ve Y eksenlerine yerleştirilmesiyle oluşturulur. (Şekil 4.4). Grafik okuması değer ortalaması üzerinden yapılır. Eğer grafikte gösterilen ortalama çizgisi açısı 45 dereceye R değeri ise 1'e yakınsa erişilebilirliği yüksektir. Şekil 4.30.c'de gösterilen erişilebilirlik grafiği incelendiğinde Rn değeri 0.28, ortalama açısı ise dar açıda çizilmiştir. Segment noktaları

ise grafiğin altında yoğunlaşmıştır. Bu durum alanın erişebilirliğinin zayıf olduğunu göstermektedir.

Okunabilirlik analizi

Okunabilirlik analizi entegrasyon ve bağlantılılık değerlerinin X ve Y eksenlerine yerleştirilmesiyle elde edilir. Global seçim değeri dikkate alınmıştır. (Şekil 4.5).

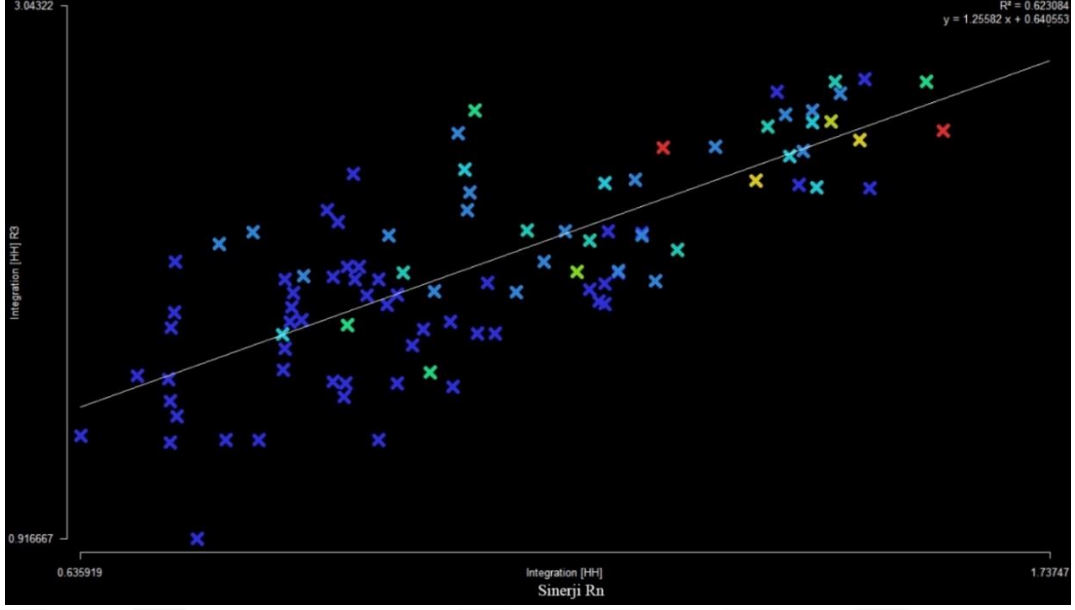

Şekil 4.5: Kale Dönemi Global Okunabilirlik Grafiği

Grafik okuması erişilebilirlik grafiğindeki gibi değer ortalaması üzerinden yapılır. Çalışma Alanının Mekân Dizim Analizi okunabilirlik analizi çözümlemesine göre, Rn değeri 0, 48 açısı ise dar açıda çizilmiştir. Bu durum alanın okunabilirliğinin orta derecede olduğunu göstermektedir.

Sinerji Analizi

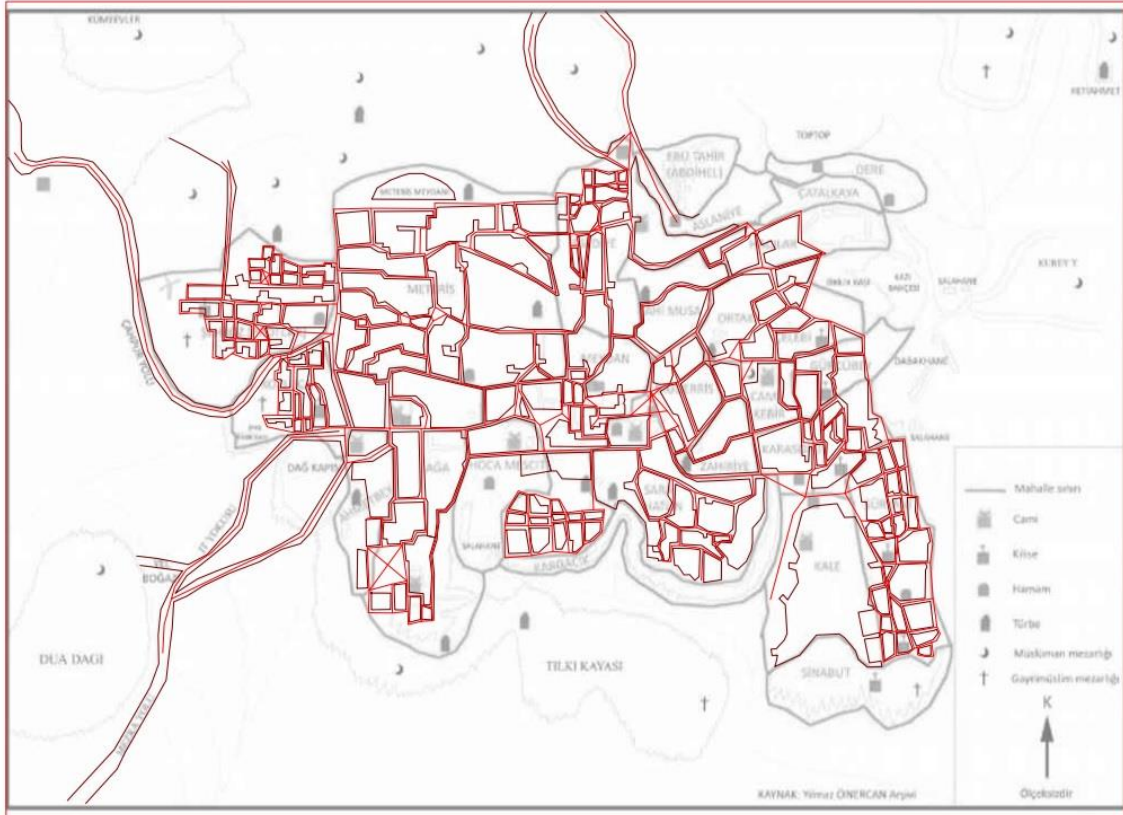
Sinerji analizi yerel entegrasyon ve global entegrasyon değerlerinin X ve Y eksenlerine yerleştirilmesiyle oluşturulur (Şekil 4.6). Bu bağlamda sinerji değeri 0, 62 değeri, global entegrasyon değeri 0, 64 iken yerel entegrasyon değeri 1, 2 dir. Bir mekânını global ve lokal değerleri yüksek ve birbirine yakınsa Sinerjisi de yüksektir. Bu değerler göz önüne alındığında, mekânın sinerji değerinin orta derecede olduğu söylenebilir.

Şekil 4.6: Kale Dönemi Global (Rn) Sinerji Grafiği

4.1.2 Osmanlı (16.yy yerleşimi) döneminin mekânsal analizleri

Öncelikli olarak Osmanlı döneminin yerleşimini gösteren, Yılmaz Önercan Arşivi'nden alınan, 16.yy'a ait harita üzerinden segment haritası oluşturulmuştur (Şekil 4.7).

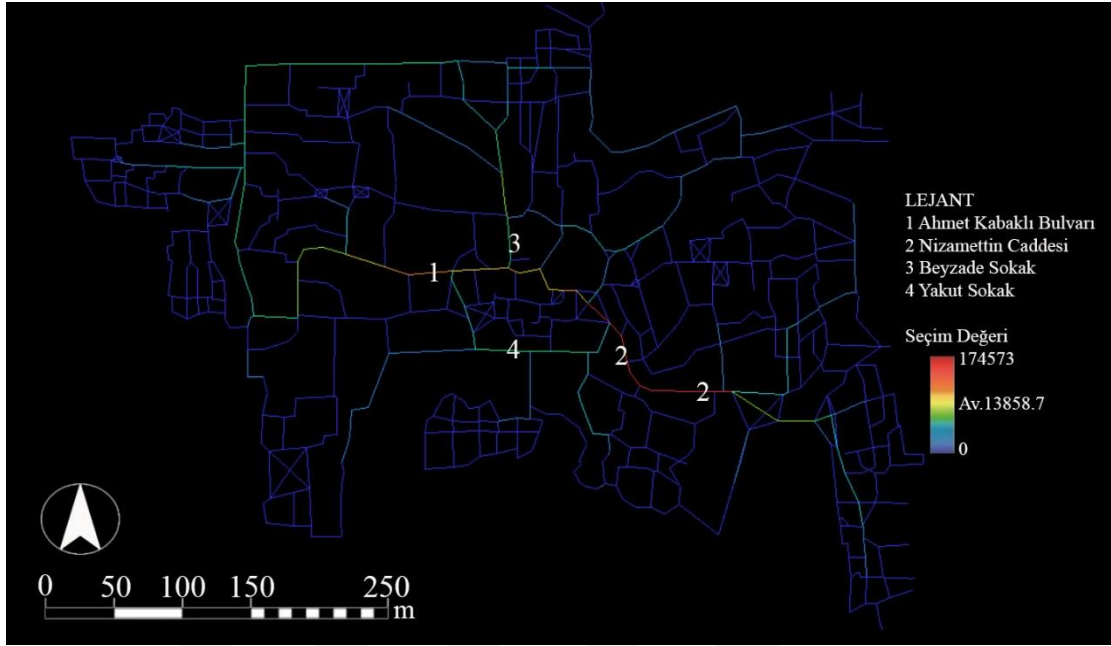

Şekil 4.7: Osmanlı Dönemi Segment Haritası

Osmanlı şehirlerinde ortada bulunan cami ve etrafında dar sokaklar ile şekillenen bir kentsel yapının net bir örneğidir.

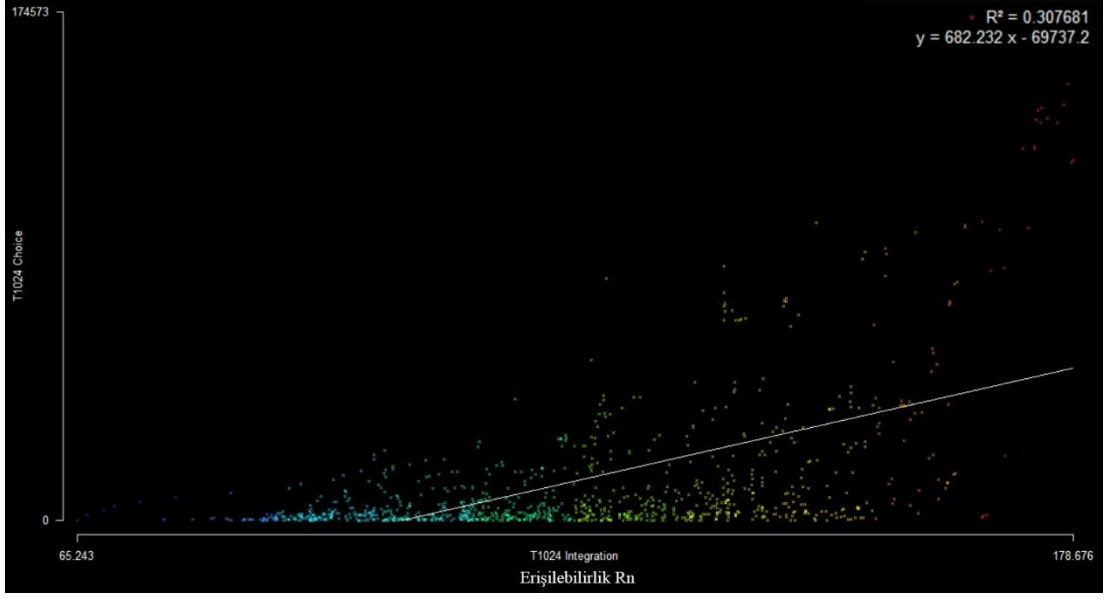
Şekil 4.9: Osmanlı Dönemi Global (Rn) Seçim Haritası

Osmanlı döneminde ki seçim haritası incelendiğinde (Şekil 4.9) ; Ortalama seçim değeri 13858.7 dur. Kentin doğu batı yönündeki en yoğun aksı olan Ahmet Kabaklı Caddesi'nin seçim değeri ortalama 137337 iken kuzey-güney yönündeki en yoğun aksı olan Beyzade Sokağın ortalama 100623, olduğu tespit edilmiştir.

Global seçim haritasına bakıldığında, entegrasyon haritasından farklı olarak en yüksek seçim değeri 2 numaralı Nizamettin Caddesidir. İkinci olarak en yüksek seçim değeri Ahmet Kabaklı Caddesi ve Beyzade sokaktır.

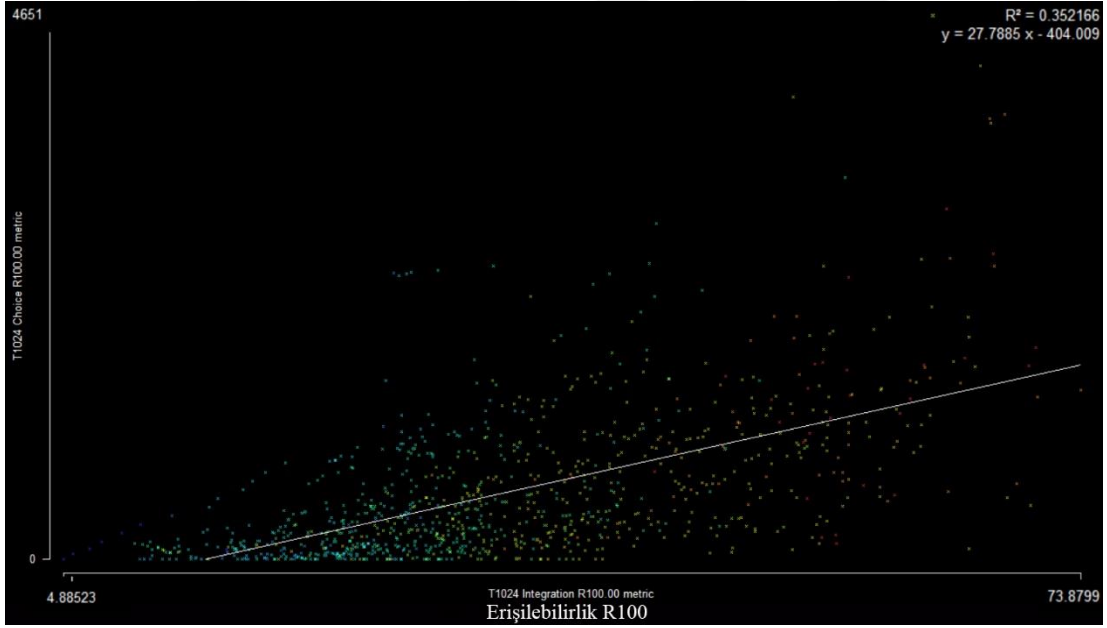

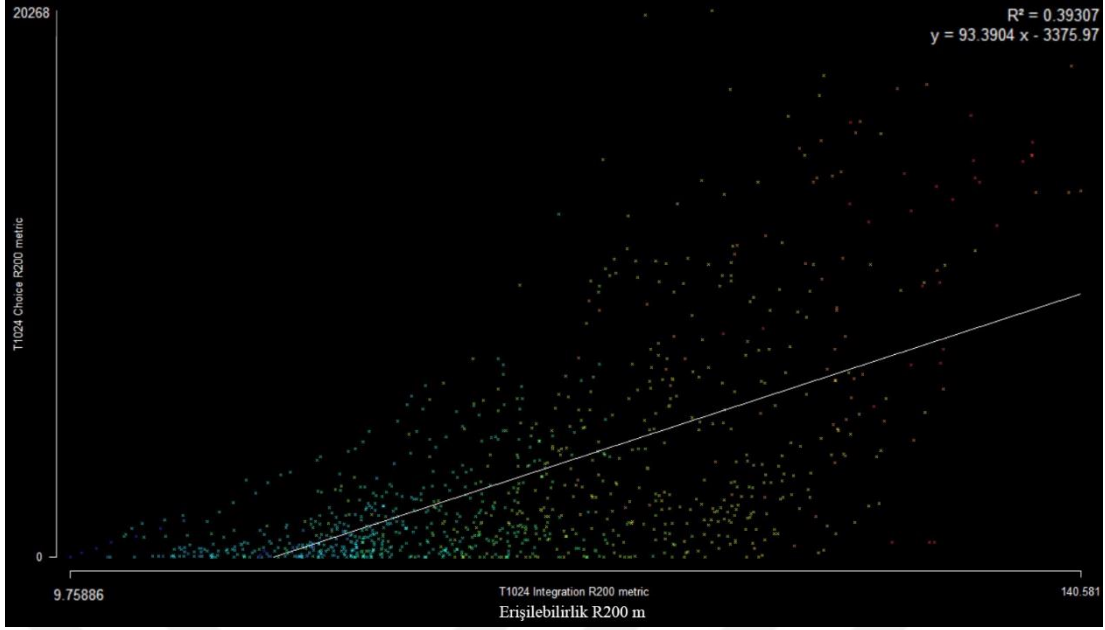

Şekil 4.11: Osmanlı Dönemi Erişebilirlik (Rn) Grafiği

Kentin Global ölçekte erişebilirlik grafiği incelendiğinde (Şekil 4.11), korelasyon değerinin 0,30 olduğu görülmektedir. Buda global ölçekte alanın erişebilirliğinin düşük olduğunun göstergesidir.

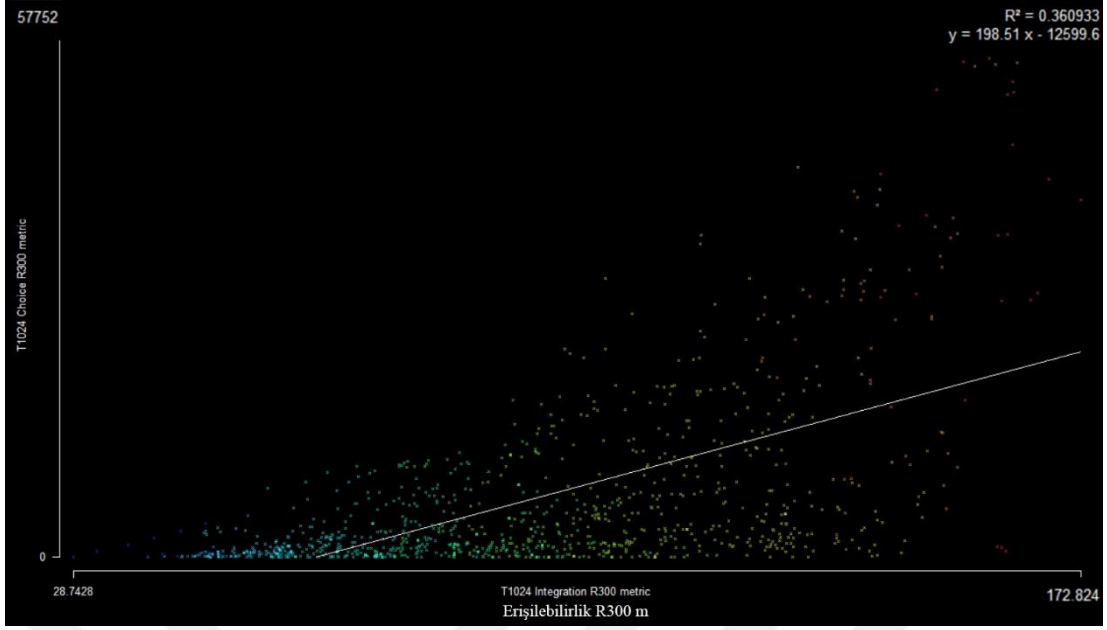

Şekil 4.12: Osmanlı Dönemi R100m Erişebilirlik Grafiği

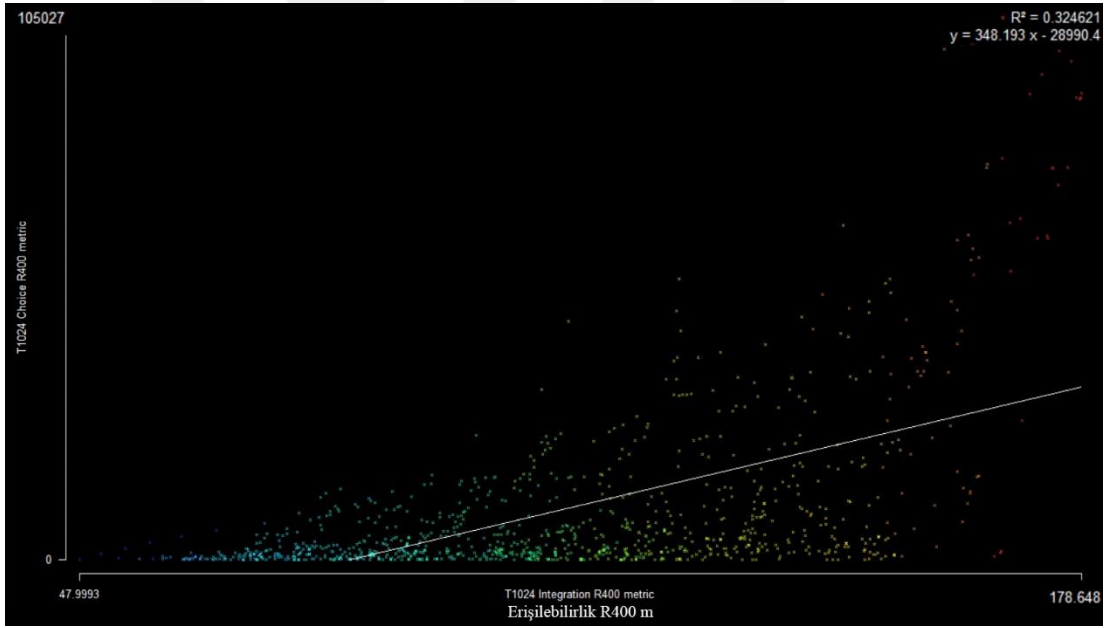

Şekil 4.13: Osmanlı Dönemi R200m Erişebilirlik Grafiği

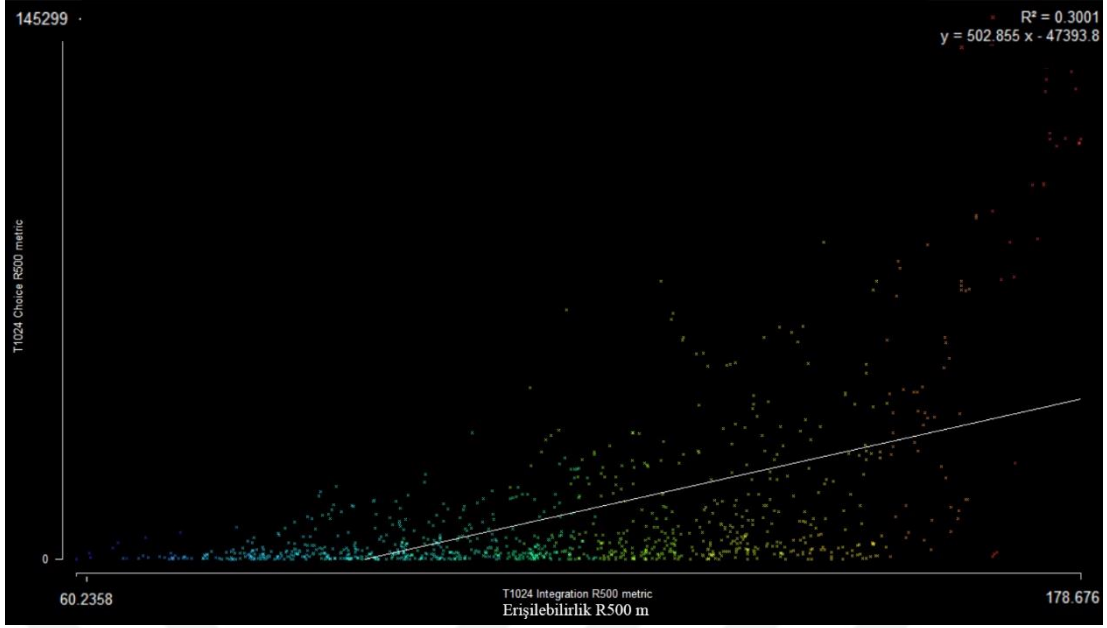
Erişilebilirlik grafikleri incelendiğinde (Şekil 4.12). R100 değeri 0.3521'dir ve nokta yoğunluğu sol alt köşededir. R200 metrik erişilebilirlik grafiğine baktığımızda (Şekil 4.13) erişebilirlik değeri 0.3993, ortalama açısı ise dar açıda çizilmiştir. Segment noktaları ise grafiğin altında yoğunlaşmıştır. R300 metrik erişilebilirlik grafiğine baktığımızda (Şekil 4.14) erişebilirlik değeri 0.3609, R400 metrik erişilebilirlik grafiğine baktığımızda (Şekil 4.15) erişebilirlik değeri 0.3246, R500 metrik erişilebilirlik grafiğine baktığımızda (Şekil 4.16) ise erişebilirlik değeri 0.3001 olduğu görülmektedir. Bu durum çalışma alanının lokal ölçeklerde (R100 m, R200 m, R300 m, R400 m, R500m) erişilebilirliğinin zayıf olduğunu göstermektedir. R200 Ölçekte korelasyon değeri R100 ölçeğe göre artış göstermektedir. Ancak R300, R400 ve R500 ölçeklerinde yeniden düşüş göstermektedir.

Şekil 4.14: Osmanlı Dönemi R300m Erişebilirlik Grafiği

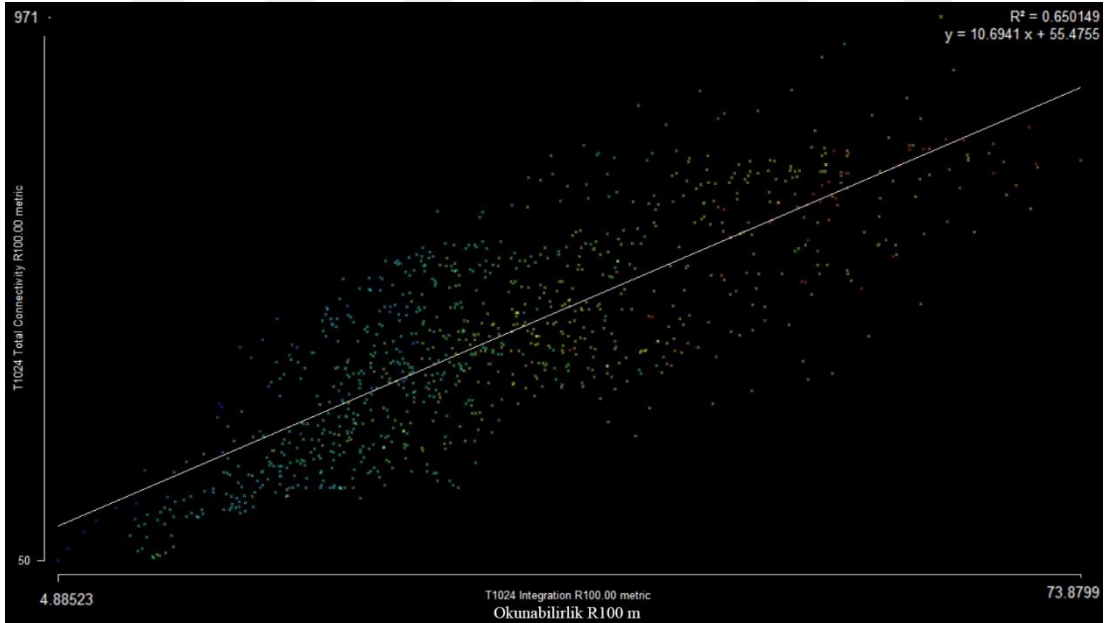
Şekil 4.15: Osmanlı Dönemi R400m Erişebilirlik Grafiği

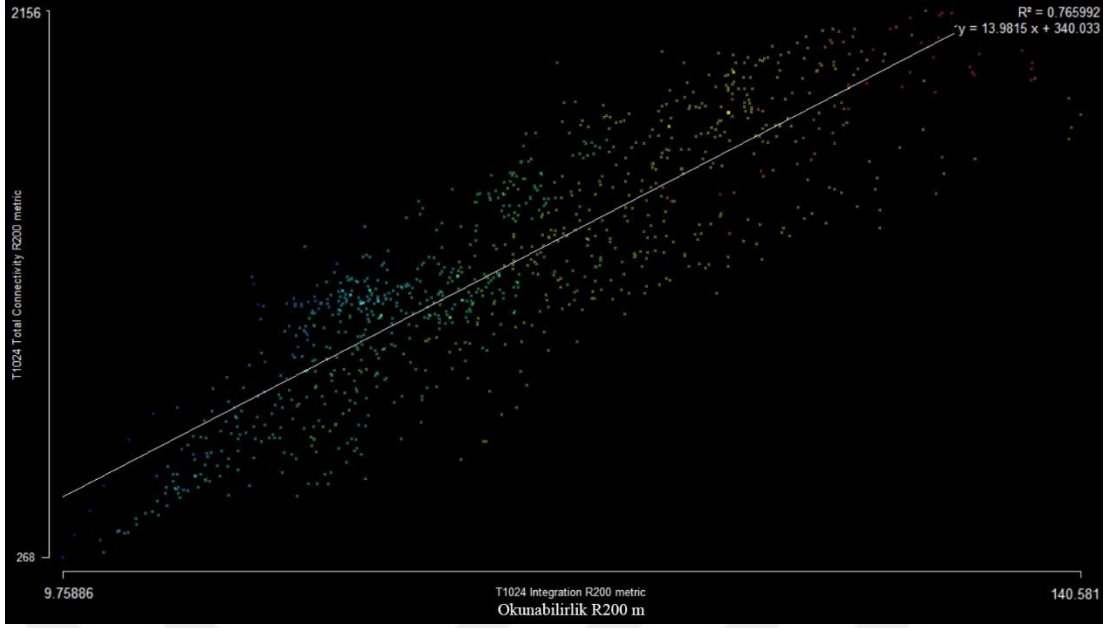
Şekil 4.16: Osmanlı Dönemi R500m Erişebilirlik Grafiği

Okunabilirlik Analizi

Okunabilirlik analizi entegrasyon ve bağlantılılık değerlerinin X ve Y eksenlerine yerleştirilmesiyle elde edilir.

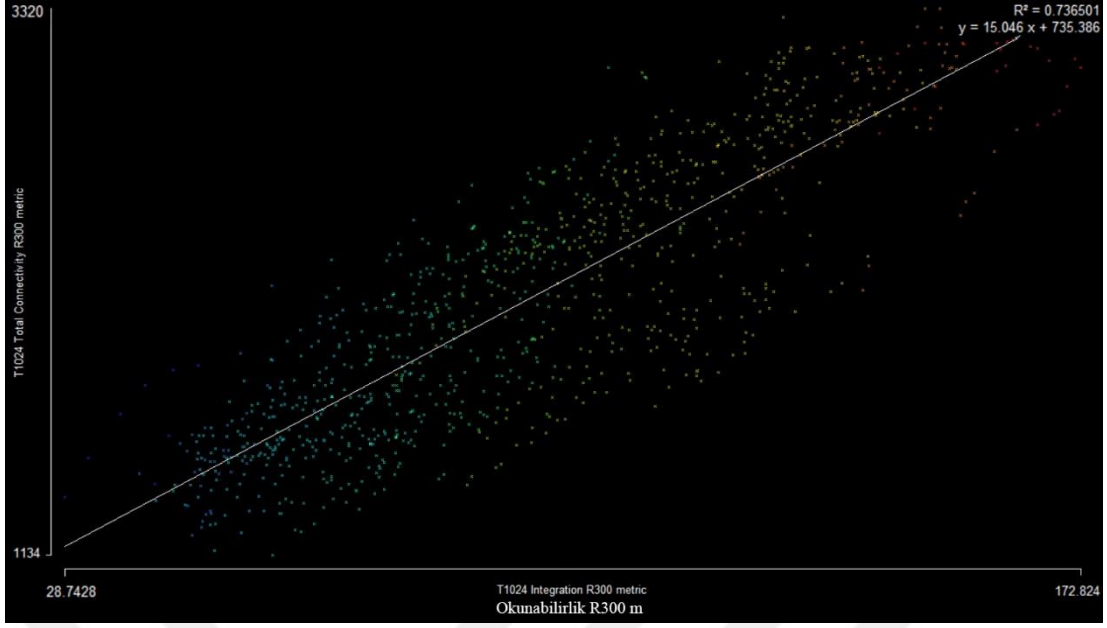

Şekil 4.17: Osmanlı Dönemi R100m Okunabilirlik Grafiği

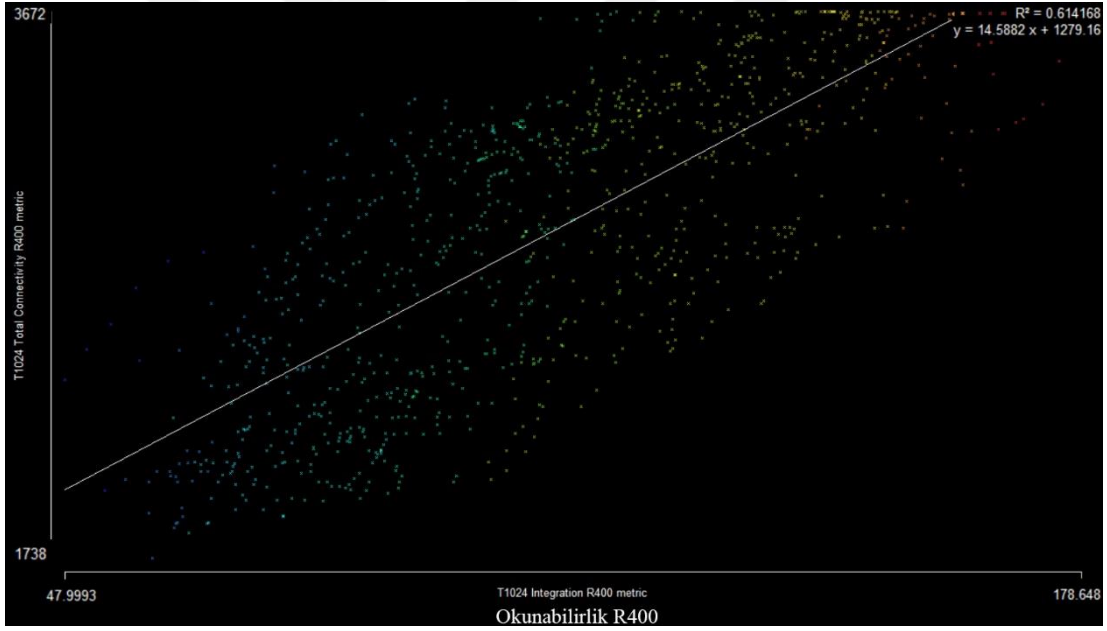

Şekil 4.18: Osmanlı Dönemi R200m Okunabilirlik Grafiği

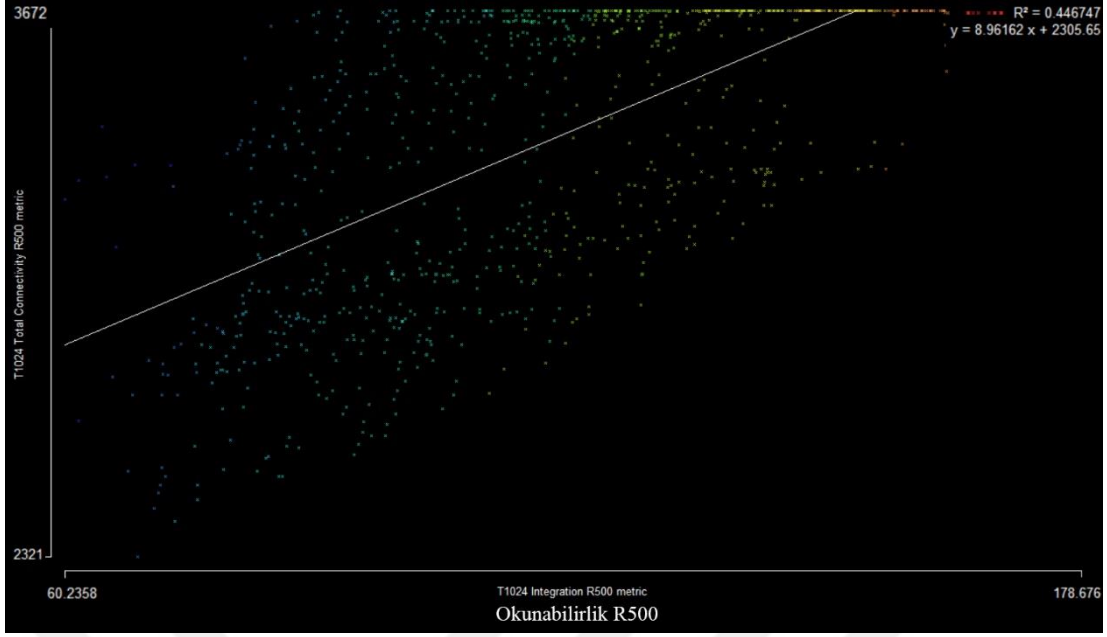
Kentin lokal ölçekte okunabilirlik grafikleri incelendiğinde (Şekil 4.17), (Şekil 4.18), (Şekil 4.19), (Şekil 4.20), (Şekil 4.21); R100 değeri 0.6501 ile yüksek korelasyon değerine sahiptir. R200 metrik okunabilirlik grafiğine baktığımızda ise okunabilirlik değeri 0.7659, ortalama açısı ise geniş açıda çizilmiştir. R300 metrik okunabilirlik grafiğine baktığımızda, okunabilirlik değeri 0.7365, R400 metrik okunabilirlik grafiğine baktığımızda okunabilirlik değeri 0.6141, R500 metrik okunabilirlik grafiğine baktığımızda ise okunabilirlik değeri 0.4467 olduğu görülmektedir. Bu durum çalışma alanının lokal ölçeklerde (R100 m, R200 m, R300 m, R400 m, R500m) okunabilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. R200 Ölçekte korelasyon değeri R100 ölçeğe göre artış göstermektedir. Ancak R300, R400 ve R500 ölçeklerinde yeniden düşüş göstermektedir. Buna göre erişebilirlik en yüksek R200 ölçeğinde görülmektedir denilebilir.

Şekil 4.19: Osmanlı Dönemi R300m Okunabilirlik Grafiği

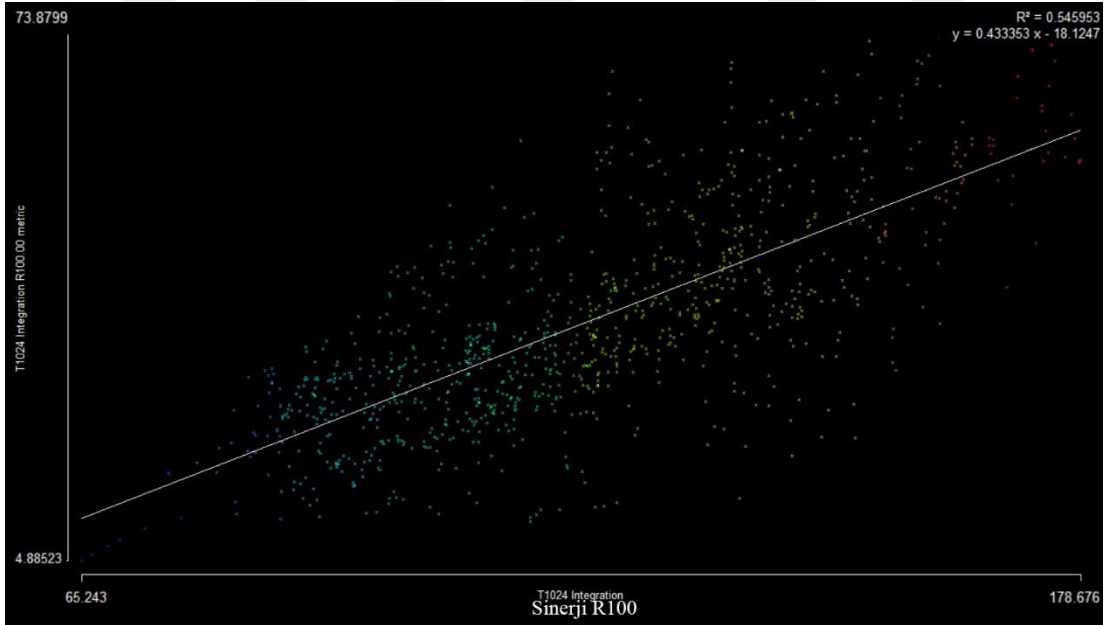
Şekil 4.20: Osmanlı Dönemi R400m Okunabilirlik Grafiği

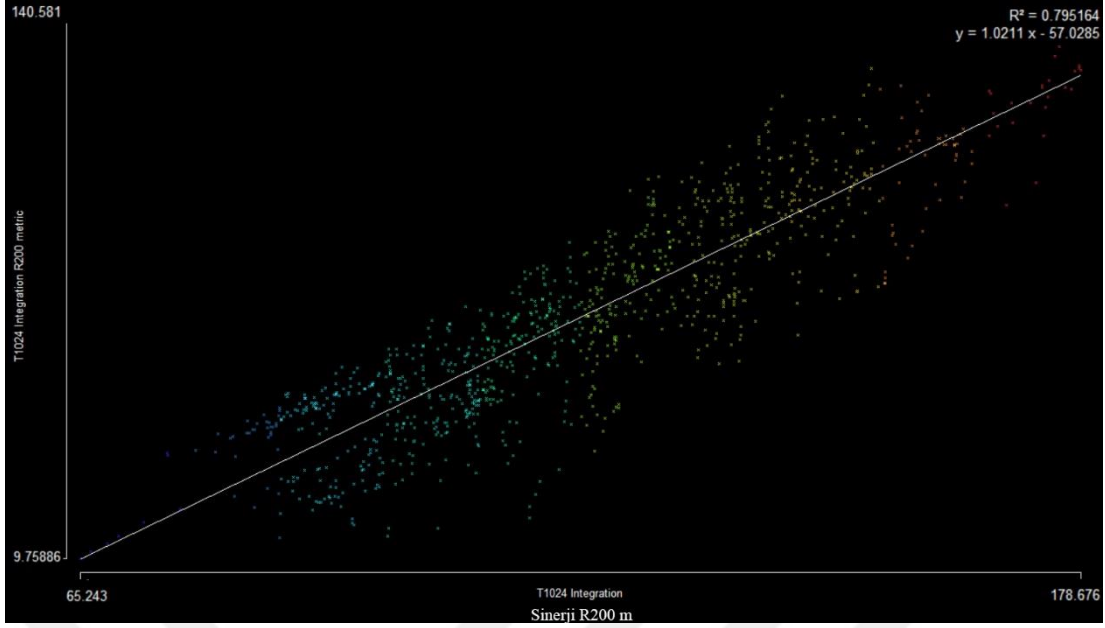
Şekil 4.21: Osmanlı Dönemi R500m Okunabilirlik Grafiği

Sinerji Analizi

Bir diğer mekânsal analiz ölçütü olan sinerji değeri yerel ve global entegrasyon değeri arasındaki korelasyon değeridir.

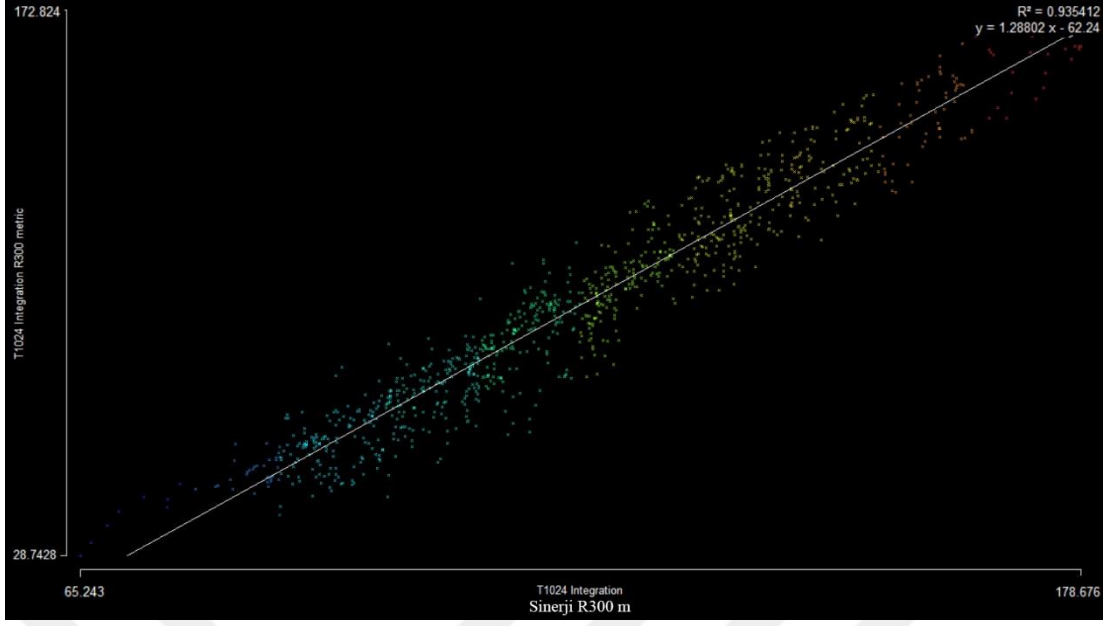
Şekil 4.22: Osmanlı Dönemi R100m Sinerji Grafiği

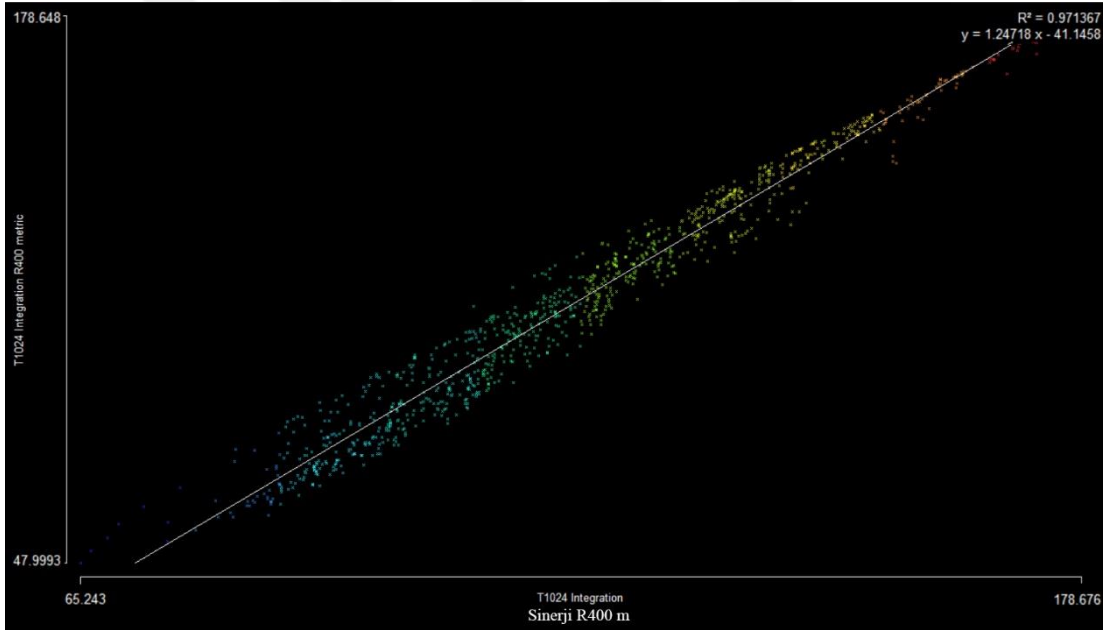
Şekil 4.23: Osmanlı Dönemi R200m Sinerji Grafiği

Kentin lokal ölçekte sinerji grafikleri incelendiğinde (Şekil 4.22), (Şekil 4.23), (Şekil 4.24), (Şekil 4.25), (Şekil 4.26); R100 değeri 0.5459 ile orta derece korelasyon değerine sahiptir. R200 metrik sinerji grafiğine baktığımızda ise sinerji değeri 0.7951, R300 metrik sinerji grafiğine baktığımızda sinerji değeri 0.9354, R400 metrik grafiğine baktığımızda sinerji değeri 0.9713, R500 metrik grafiğine baktığımızda ise sinerji değeri 0.9836 olduğu görülmektedir. Bu durum çalışma alanının lokal ölçeklerde (R100 m, R200 m, R300 m, R400 m, R500m) sinerjisinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçek büyüdükçe sinerji değerinin de yükseldiği görülmektedir. Yüksek sinerji değeri kullanıcının kentin her noktasında rahat bir şekilde hareket edebildiğini ve mekân bütünü algılayabildiğini ifade eder.

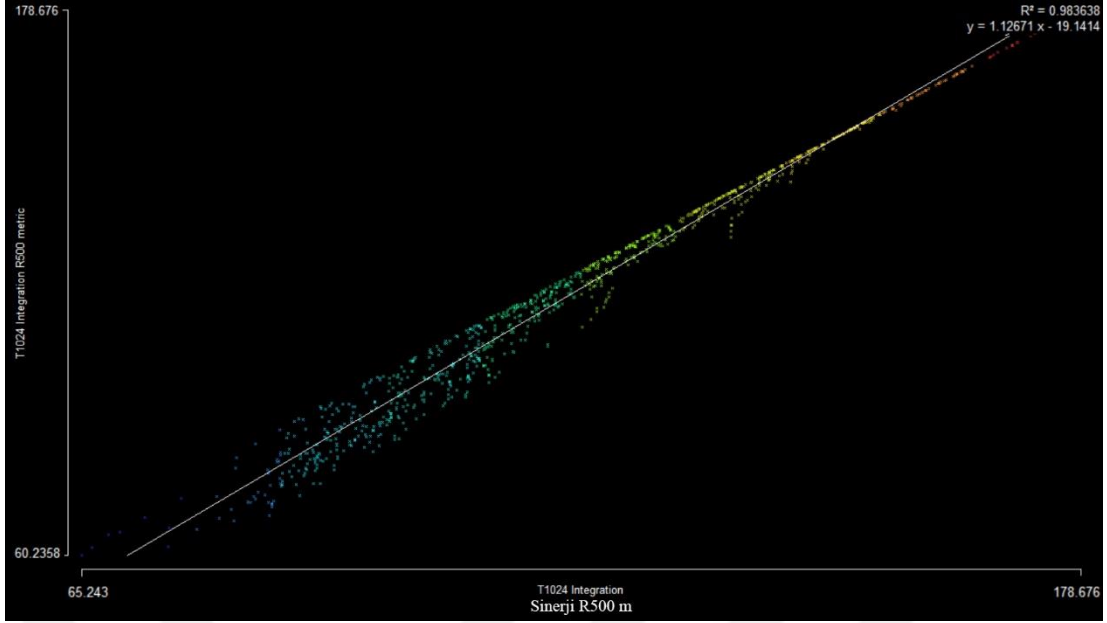

Şekil 4.24: Osmanlı Dönemi R300m Sinerji Grafiği

Şekil 4.25: Osmanlı Dönemi R400m Sinerji Grafiği

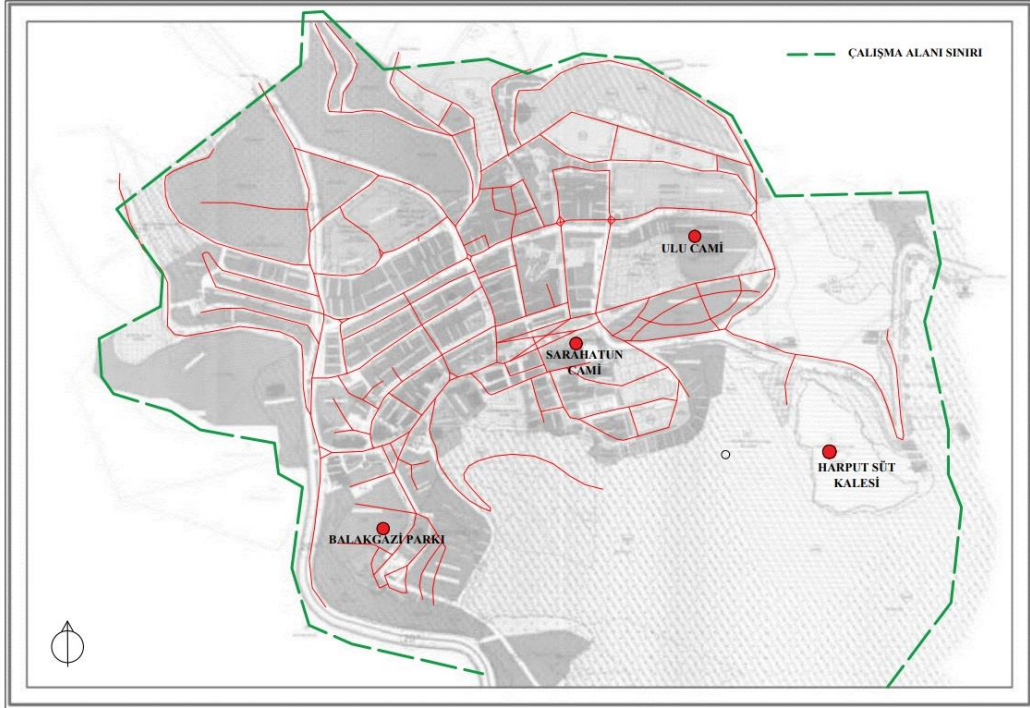
Şekil 4.26: Osmanlı Dönemi R500m Sinerji Grafiği

Çizelge 4.1: Osmanlı dönemi mekânsal özellikler

Ölçek	Segment Sayısı	Entegrasyon	Seçim	Bağlantılılık	Erişebilirlik	Okunabilirlik	Sinerji
R (n)	1000	122	13858	3371	0,3	-	-
R100	1000	35	567	429	0,35	0,65	0,54
R200	1000	68	2983	1292	0,39	0,76	0,79
R300	1000	96	6375	2173	0,36	0,73	0,93
R400	1000	111	9893	2908	0,32	0,61	0,97
R500	1000	118	12404	3371	0,3	0,44	0,98

4.1.3 Günümüz döneminin mekânsal analizleri

Öncelikli olarak günümüz döneminin yerleşimini gösteren, Koruma amaçlı imar planı üzerinden segment haritası oluşturulmuştur. (Şekil 4.27)

Şekil 4.27: Günümüz Dönemi Segment Haritası

Koruma amaçlı imar planı kullanılarak segment haritası oluşturulmuştur. Bu segment haritası altlık olarak kullanılarak çalışma alanının global ve lokal ölçekte (R100, R200.....) entegrasyon, bağlantılılık ve seçim haritaları oluşturulmuştur.

Şekil 4.28: Günümüz Dönemi Global (Rn) Entegrasyon Haritası

Günümüz dönemi entegrasyon haritası incelendiğinde (Şekil 4.28), tarihî kent merkezinin ortalama entegrasyon değeri 117, 1'dir. En yüksek entegrasyon değeri 179 iken en düşük

entegrasyon değeri 57'dir. Entegrasyon değeri en yüksek olan akslar sırası ile Ahmet Kabaklı Caddesi (168, 2), Beyzade Sokak (167, 4), Nizamettin Caddesi (129) ve Yakut Sokak (122) dir .

Bu değerler göz önünde bulundurulduğunda, günümüz dönemi entegrasyon haritasında turuncu veya kırmızı renk ile gösterilen; doğu batı istikametinde ilerleyen orta aks Ahmet Kabaklı Caddesi ile onu dik kesen Beyzade sokak kent merkezinin en entegre akslarıdır. İkinci olarak ise entegrasyonu yüksek olan aks Nizamettin Caddesidir. Kentin entegrasyon değeri en yüksek olan ve kentin bütünleşme çekirdeğini ifade eden bölge, turuncu ve kırmızı renkteki aksların yoğun olduğu bölgelerdir. Genel olarak bu aksların, yoğun yaya hareketliliğine, ticaret işlevine ve sosyal donatılara sahip olduğunu söylemek mümkündür. Bu bölgeler kentte yerli ve yabancı karşılaşmasının mümkün olduğu, konut bölgelerine kıyasla mahremiyet ve gizlilik ihtiyacının daha az olduğu dolayısıyla erişilebilirlik ve okunabilirliğin yüksek olduğu alanlardır. Konut alanlarının çoğunlukta olduğu, mahremiyetin ön planda tutulduğu, mahallenin iç aksları ve çıkmaz sokakları, entegrasyon haritasında yeşil ve mavi renkler ile ifade edilen bu aksların entegrasyon değeri düşüktür.

Şekil 4.29: Günümüz Dönemi Global (Rn) Seçim Haritası

Günümüz dönemindeki seçim haritası incelendiğinde (Şekil 4.29); Ortalama seçim değeri 8093.87 dir. En yüksek seçim değeri 69666 iken en düşük seçim değeri 0'dır. Ahmet Kabaklı Caddesi'nin seçim değerinin ortalama 52568 Nizamettin Caddesi'nin ortalama 22868, Beyzade Sokağın ortalama 34266, Yakut Sokağın ise Seçim değerinin ise 9680 olduğu tespit edilmiştir.

Seçim, mekana giderken kullanılması mümkün olan tüm yolların kombinasyonlarını ölçer. Global seçim haritasına bakıldığında, en yüksek seçim değeri Ahmet Kabaklı Caddesidir. İkinci olarak en yüksek seçim değeri Nizamettin Caddesi ve Beyzade sokaktır.

Günümüz dönemindeki bağlantılılık haritası incelendiğinde (Şekil 4.30); Ortalama bağlantılılık değerinin 939 olduğu, Ahmet Kabaklı caddesi bağlantılılık değeri 1397, Nizamettin Caddesi bağlantılılık değeri 1186, Beyzade Sokak bağlantılılık değeri 1368, Yakut Sokak bağlantılılık değerinin 1328 olduğu tespit edilmiştir.

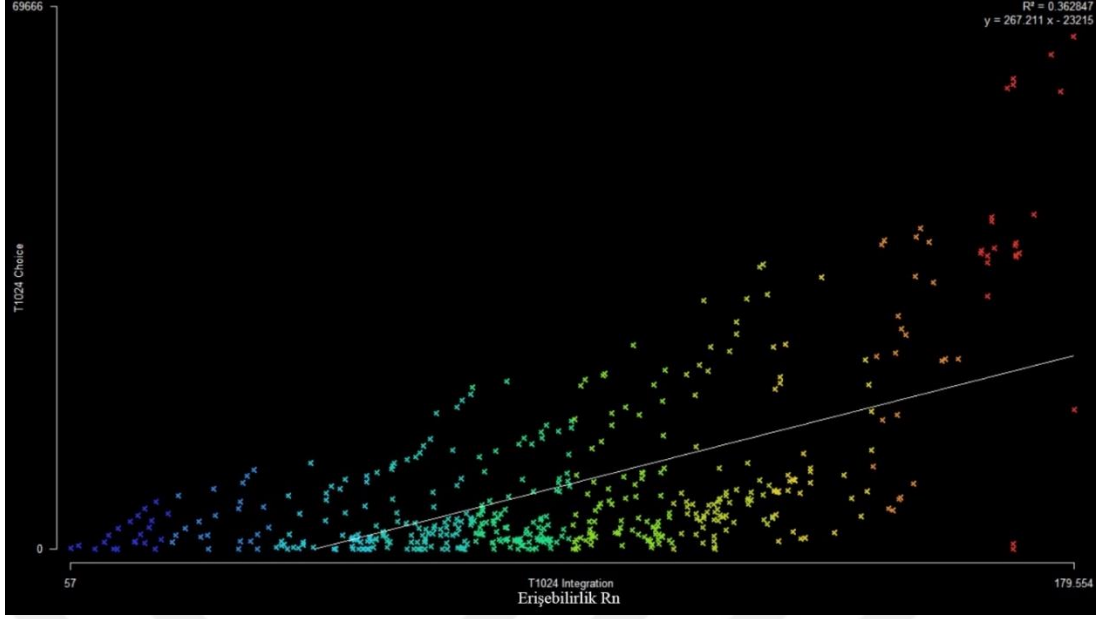

Şekil 4.30: Günümüz dönemi bağlantılılık haritası

Sonraki aşamada Günümüz dönemine ait global ve lokal (R100 m, R200 m, R300 m, R400 m, R500m, Rn) ölçeklerinde erişilebilirlik, okunabilirlik ve sinerji grafikleri oluşturulmuştur.

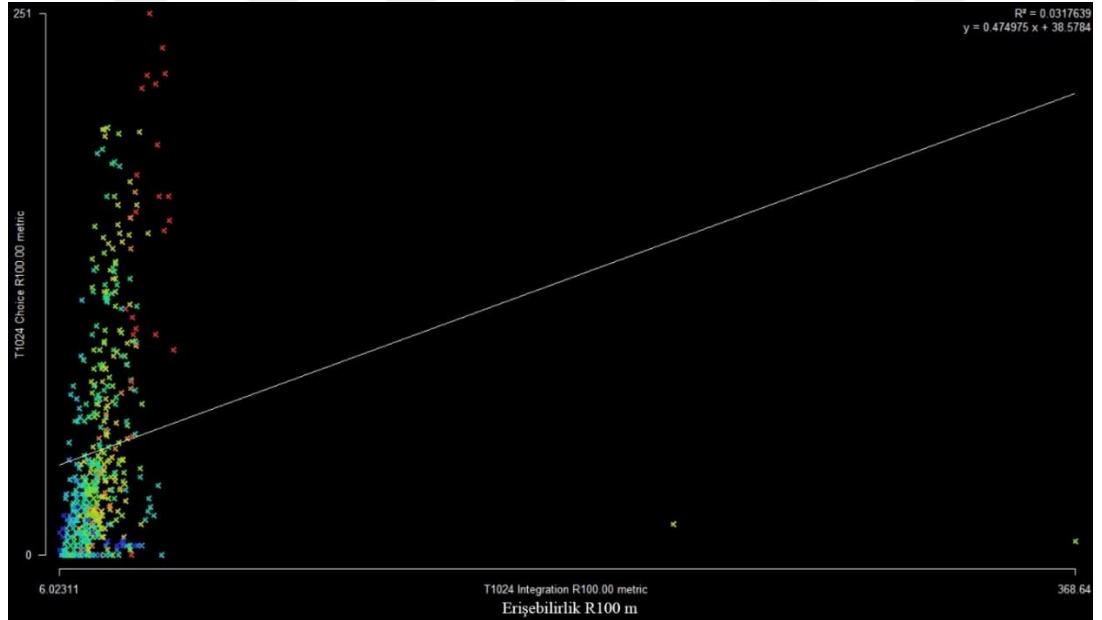
Erişebilirlik Analizi

Mekân dizim analizinde erişilebilirlik grafikleri, Tercih ve entegrasyon değerlerinin X ve Y eksenlerine yerleştirilmesiyle oluşturulur.

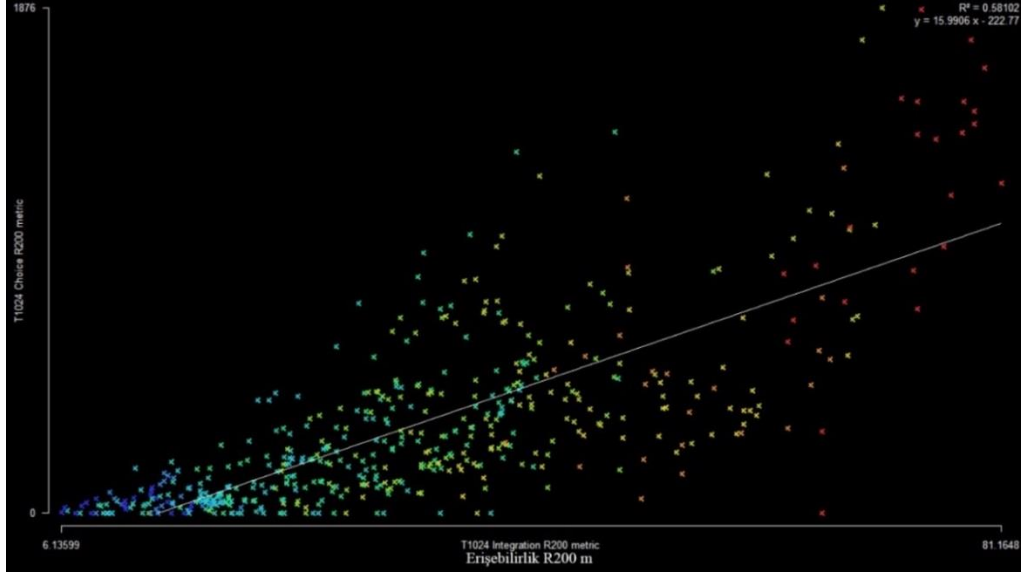
Şekil 4.31: Günümüz Dönemi Global (Rn) Erişebilirlik Grafiği

Kentin Global ölçekte erişebilirlik grafiği incelendiğinde (Şekil4.31), korelasyon değerinin 0,36 olduğu görülmektedir. Buda global ölçekte alanın erişebilirliğinin düşük olduğunu göstermektedir.

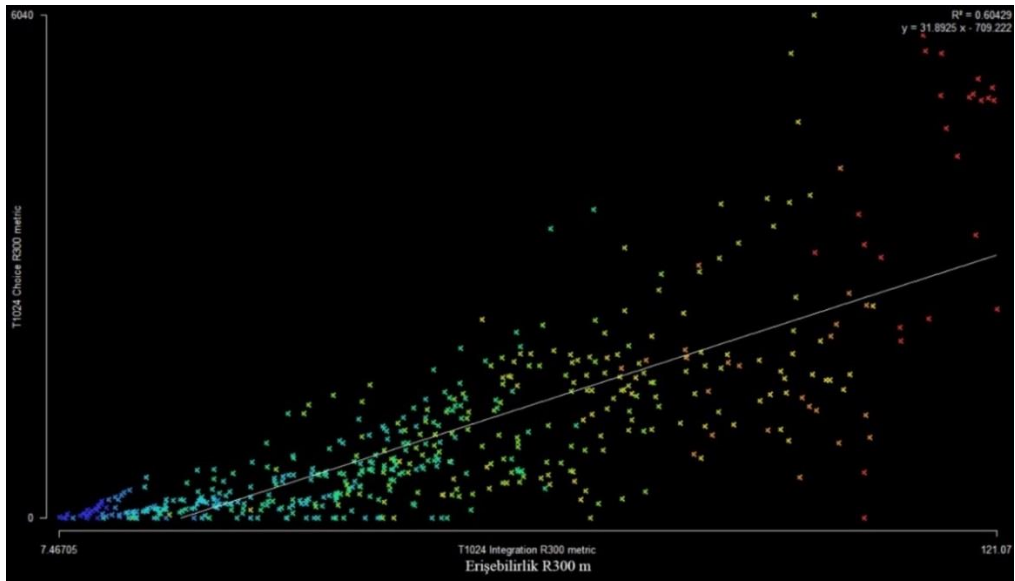
Şekil 4.32: Günümüz Dönemi R100 Erişebilirlik Grafiği

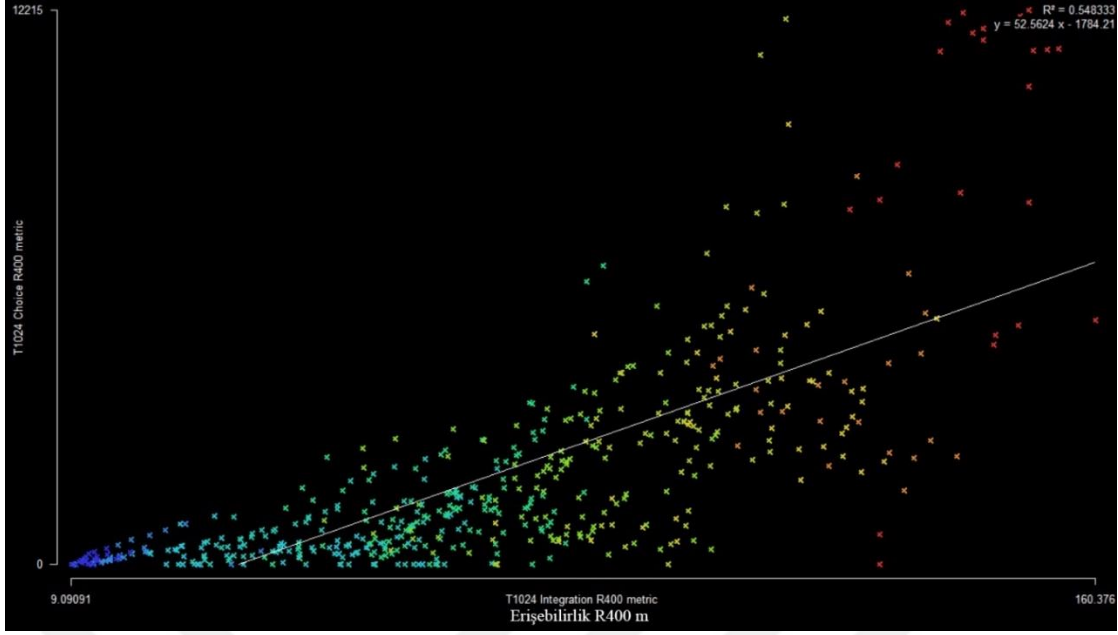
Şekil 4.33: Günümüz Dönemi R200 Erişebilirlik Grafiği

Oluşturulan erişilebilirlik grafiği incelendiğinde (Şekil 4.32), (Şekil 4.33), (Şekil 4.34), (Şekil 4.35), (Şekil 4.36), R100 değeri 0.031'dir. R200 metrik erişilebilirlik grafiğine baktığımızda ise erişebilirlik değeri 0.58, ortalama açısı ise dar açıda çizilmiştir. Segment noktaları ise grafiğin altında yoğunlaşmıştır. R300 metrik erişilebilirlik grafiğine baktığımızda erişebilirlik değeri 0.60, R400 metrik erişilebilirlik grafiğine baktığımızda erişebilirlik değeri 0.54, R500 metrik erişilebilirlik grafiğine baktığımızda ise erişebilirlik değeri 0.50 olduğu görülmektedir. Bu durum çalışma alanının lokal ölçeklerde (R100 m, R200 m, R300 m, R400 m, R500m) erişilebilirliğinin korelasyon değerinin orta derece olduğunu göstermektedir. R300 Ölçekte korelasyon değeri en yüksek değerdedir.

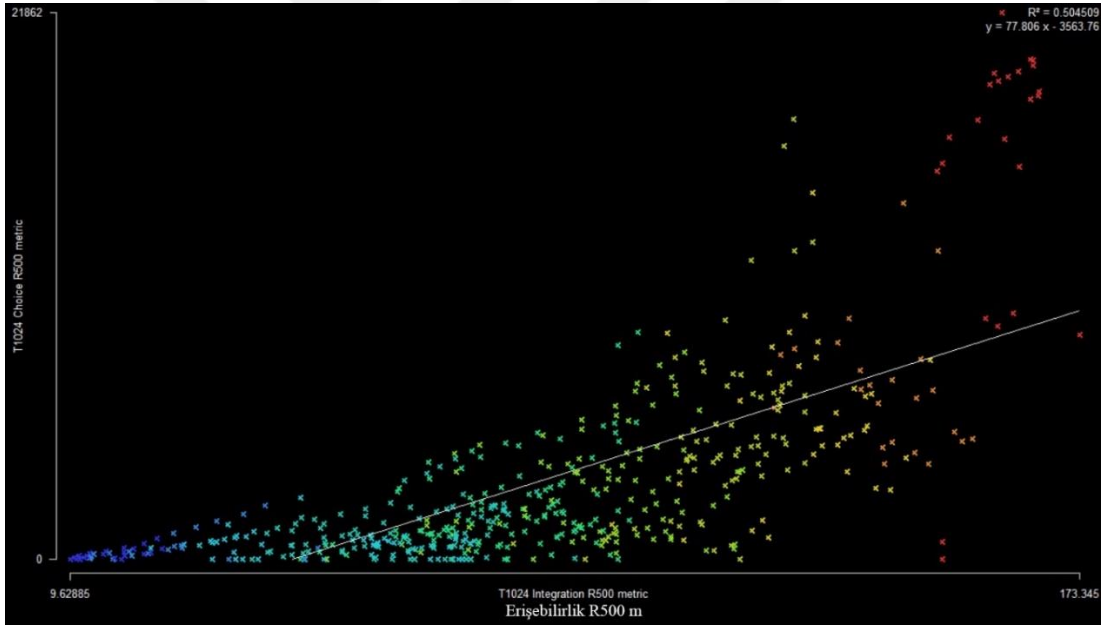

Şekil 4.34: Günümüz Dönemi R300 Erişebilirlik Grafiği

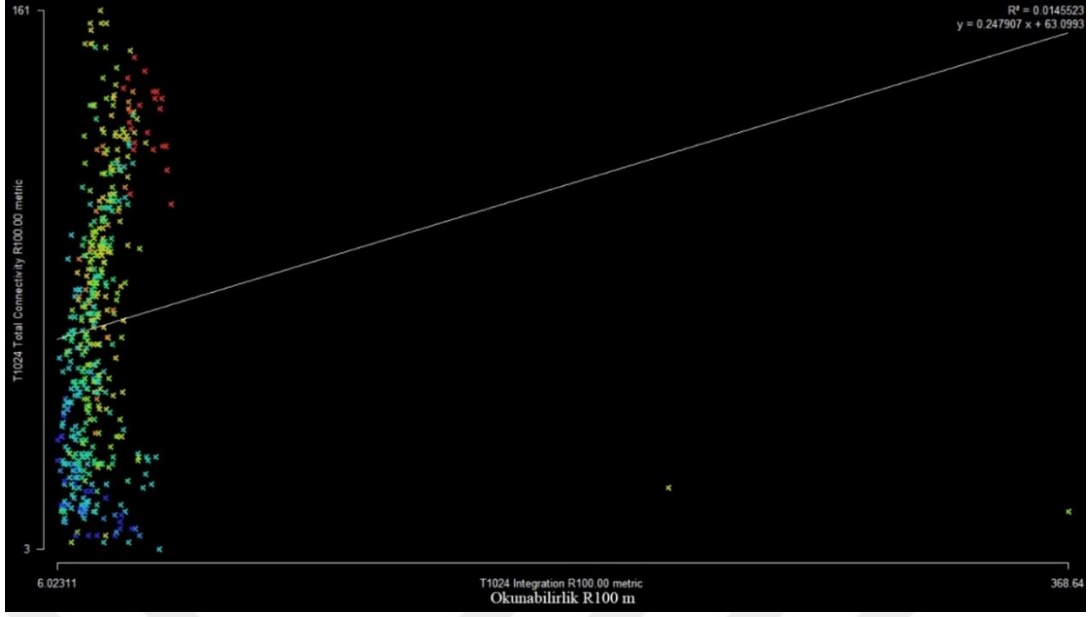
Şekil 4.35: Günümüz Dönemi R400 Erişebilirlik Grafiği

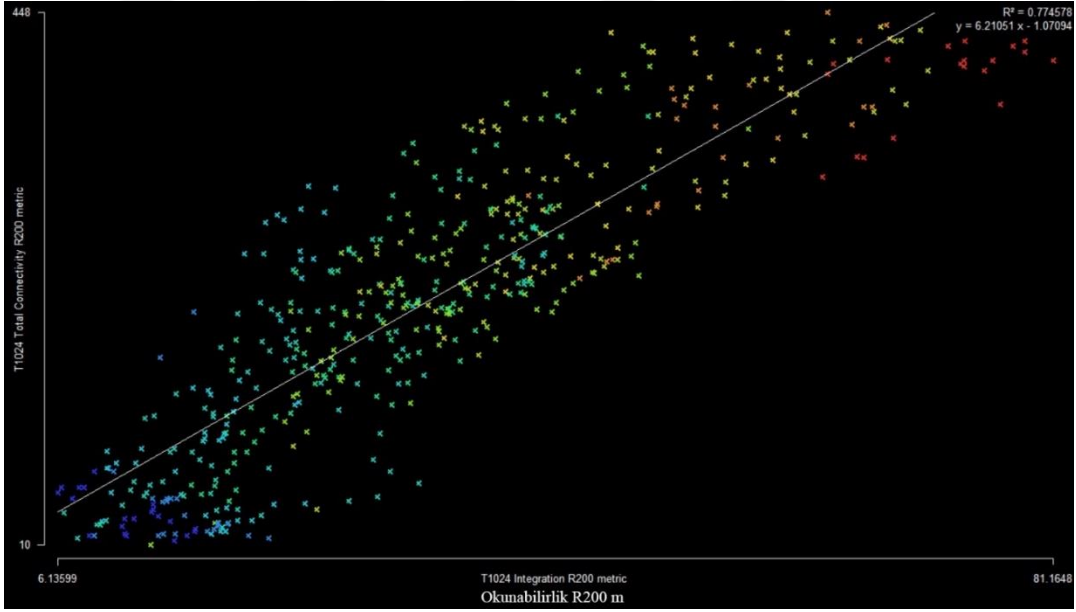
Şekil 4.36: Günümüz Dönemi R500 Erişebilirlik Grafiği

Okunabilirlik Analizi

Okunabilirlik analizi entegrasyon ve bağlantılılık değerlerinin X ve Y eksenlerine yerleştirilmesiyle elde edilir.

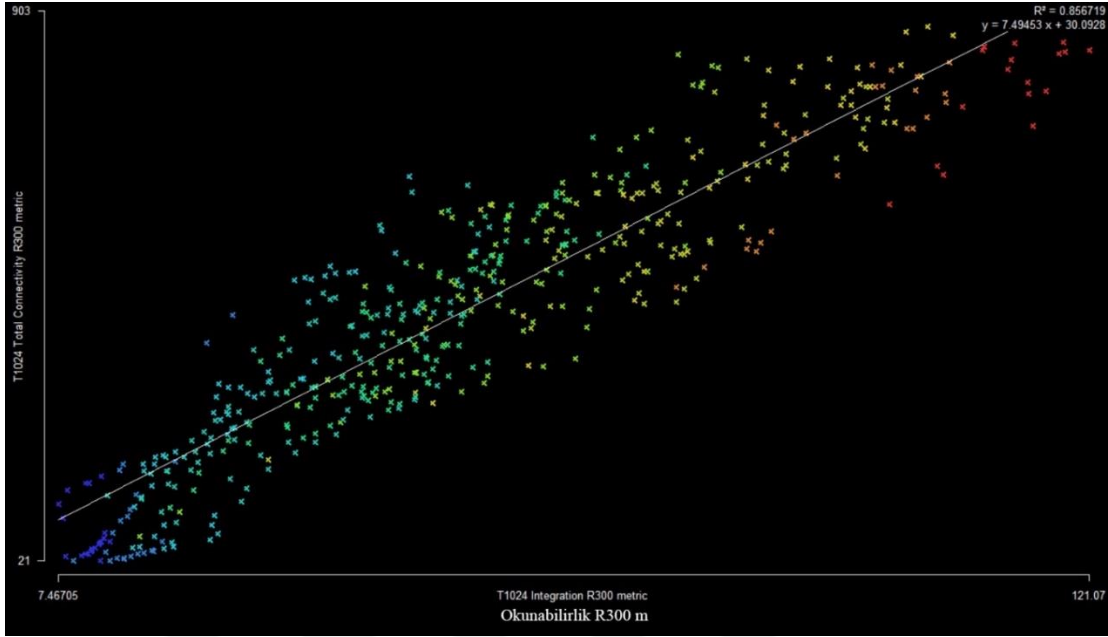
Şekil 4.37: Günümüz Dönemi R100 Okunabilirlik Grafiği

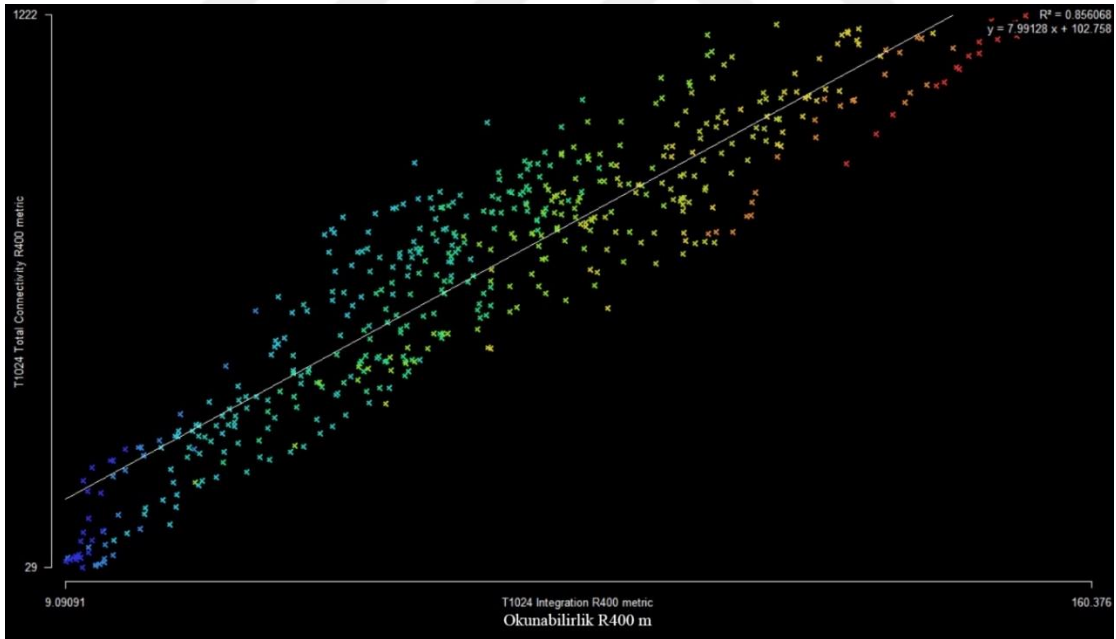
Şekil 4.38: Günümüz Dönemi R200 Okunabilirlik Grafiği

Kentin lokal ölçekte okunabilirlik grafikleri incelendiğinde (Şekil 4.37), (Şekil 4.38), (Şekil 4.39), (Şekil 4.40), (Şekil 4.41), R100 değeri 0.014 ile düşük korelasyon değerine sahiptir. R200 metrik okunabilirlik grafiğine baktığımızda ise okunabilirlik değeri 0.77, ortalama açısı ise geniş açıda çizilmiştir. R300 metrik okunabilirlik grafiğine baktığımızda okunabilirlik değeri 0.8567, R400 metrik okunabilirlik grafiğine baktığımızda okunabilirlik değeri 0.8506, R500 metrik okunabilirlik grafiğine baktığımızda ise okunabilirlik değeri 0.8196 olduğu görülmektedir. Bu durum çalışma alanının lokal ölçeklerde (R200 m, R300

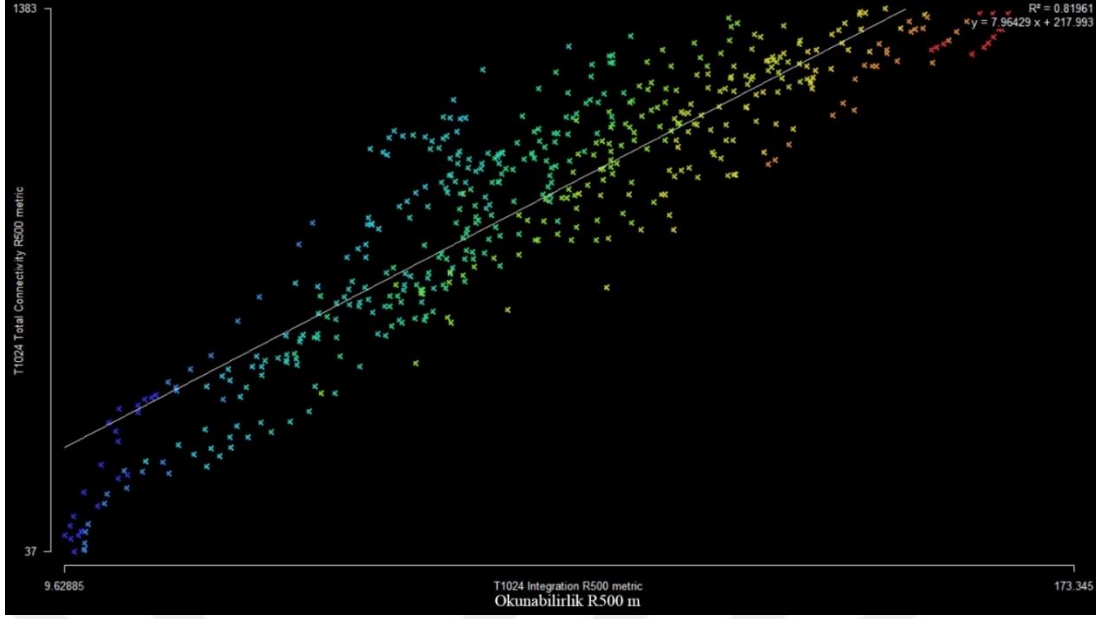
m, R400 m, R500m) okunabilirliğinin yüksek olduğunu göstermektedir. R100 ölçekte okunabilirlik oldukça düşük iken, en yüksek okunabilirlik R300 ölçeğinde görülmektedir.

Şekil 4.39: Günümüz Dönemi R300 Okunabilirlik Grafiği

Şekil 4.40: Günümüz Dönemi R400 Okunabilirlik Grafiği

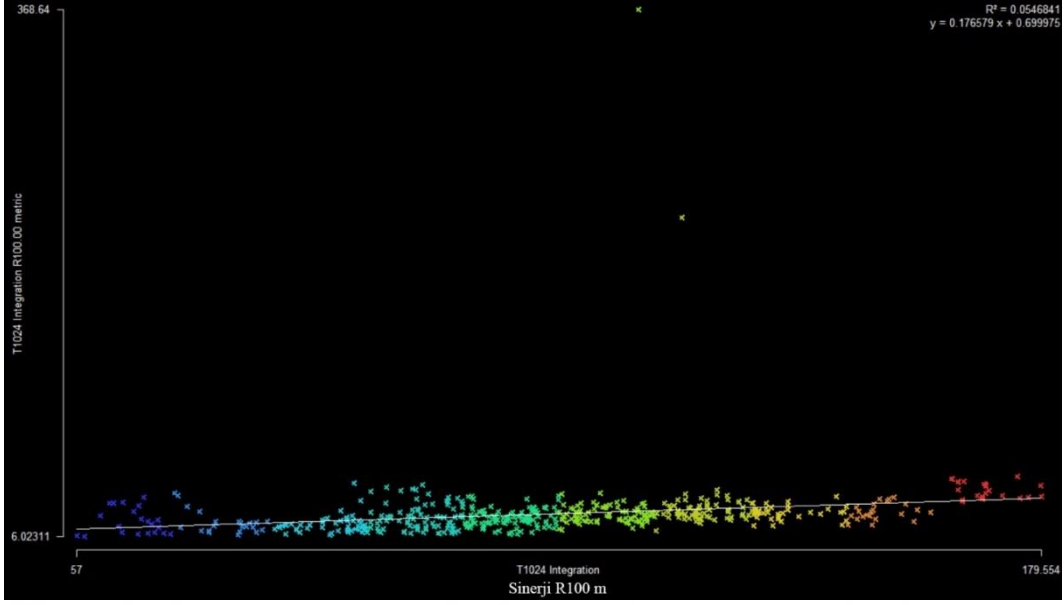

Şekil 4.41: Günümüz Dönemi R500 Okunabilirlik Grafiği

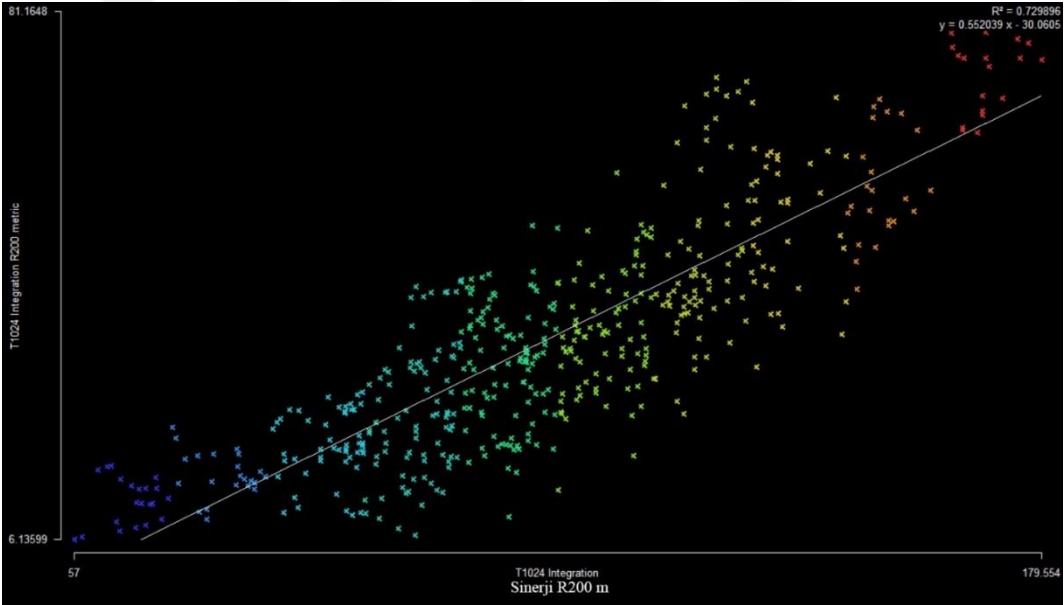
Sinerji Analizi

Bir diğer mekânsal analiz ölçütü olan sinerji değeri yerel ve global entegrasyon değeri arasındaki korelasyon değeridir.

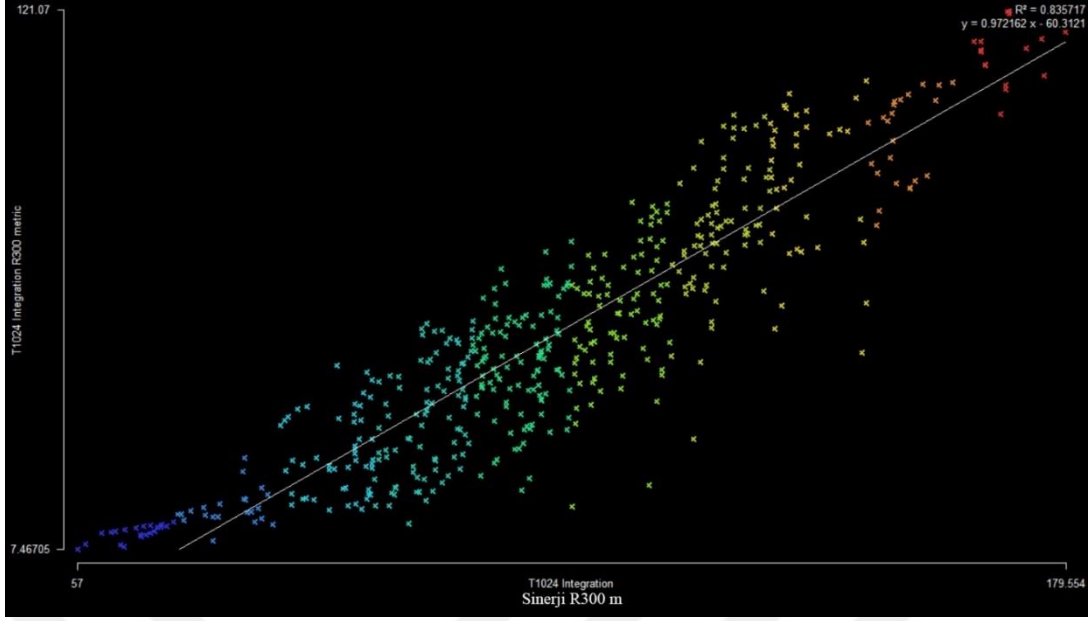
Kentin lokal ölçekte sinerji grafikleri incelendiğinde (Şekil 4.42), (Şekil 4.43), (Şekil 4.44), (Şekil 4.45), (Şekil 4.46), R100 değeri 0.05 ile zayıf derece korelasyon değerine sahiptir. R200 metrik sinerji grafiğine baktığımızda ise sinerji değeri 0.72, R300 metrik sinerji grafiğine baktığımızda sinerji değeri 0.83, R400 metrik grafiğine baktığımızda sinerji değeri 0.88, R500 metrik grafiğine baktığımızda ise sinerji değeri 0.90 olduğu görülmektedir. Bu durum çalışma alanının lokal ölçeklerde (R200 m, R300 m, R400 m, R500m) sinerjisinin yüksek olduğunu göstermektedir. Ölçek büyüdükçe sinerji değerinin de yükseldiği görülmektedir. Yüksek sinerji değeri kullanıcının kentin her noktasında rahat bir şekilde hareket edebildiğini ve mekân bütününe algılayabildiğini ifade eder.

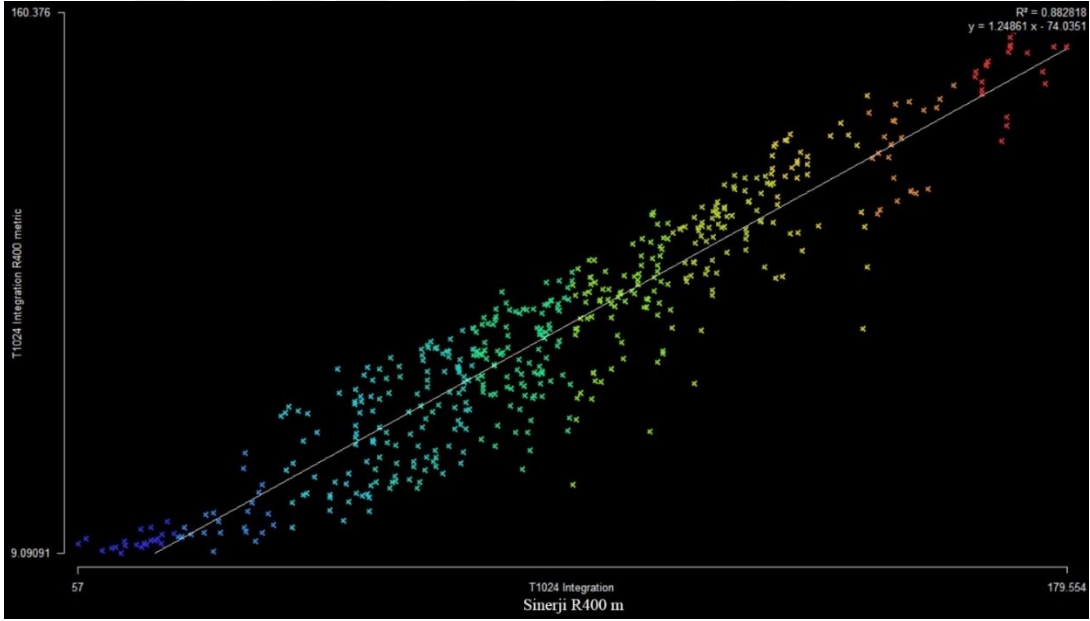
Şekil 4.42: Günümüz Dönemi R100 Sinerji Grafiği

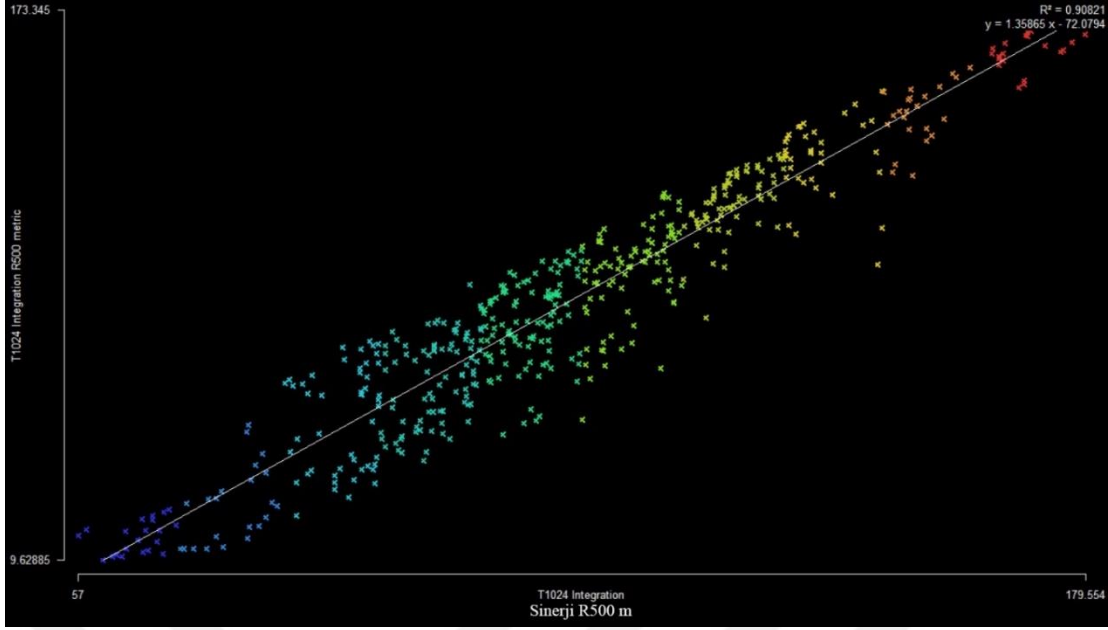
Şekil 4.43: Günümüz Dönemi R200 Sinerji Grafiği

Şekil 4.44: Günümüz Dönemi R300 Sinerji Grafiği

Şekil 4.45: Günümüz Dönemi R400 Sinerji Grafiği

Şekil 4.46: Günümüz Dönemi R500 Sinerji Grafiği

Çizelge 4.2: Günümüz dönemi mekânsal özellikler

Ölçek	Segment Sayısı	Entegrasyon	Seçim	Bağlantılılık	Erişebilirlik	Okunabilirlik	Sinerji
R (n)	513	117	8093	1496	0,36	-	-
R100	513	21	53	72	0,031	0,014	0,05
R200	513	34	155	225	0,58	0,77	0,72
R300	513	53	1064	449	0,6	0,85	0,83
R400	513	70	2135	703	0,54	0,85	0,88
R500	513	84	3398	939	0,5	0,81	0,9

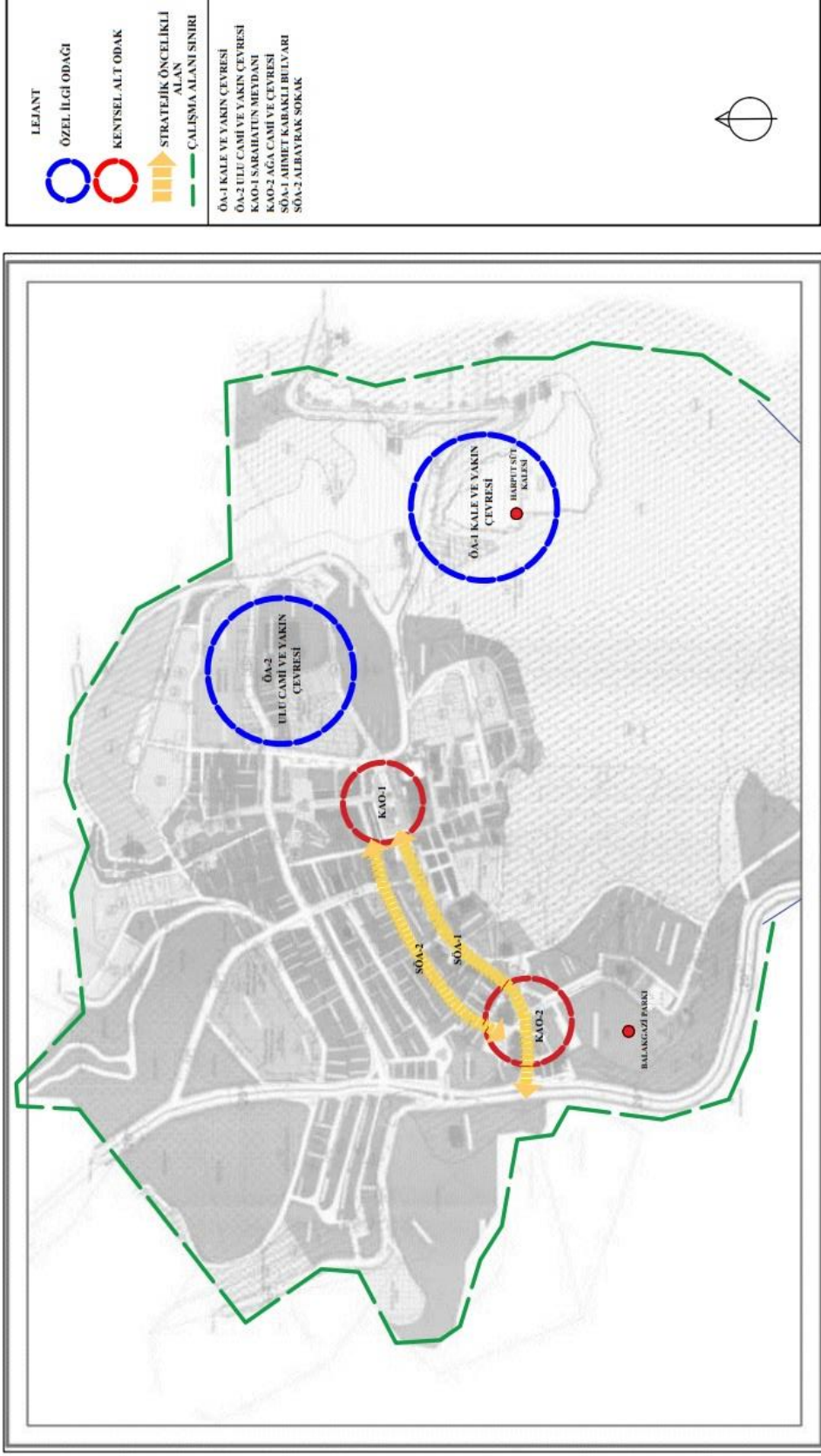
4.2 Çalışma Alanı ile İlgili Geliştirilen Öneriler

Harpur tarihi kent merkezinde yapılan gözlemler ve analizler sonucunda, alan içerisindeki bölgeler arasında kopuklukların olduğu ve mekânsal çözümlerlerin ise yeterli olmadığı belirlenmiştir. Belirlenen bu sorunların çözümüne yönelik olarak çalışma alanı içerisinde, bütünleşme, erişebilirlik ve okunabilirlik değerlerini arttırmaya yönelik olarak özel ilgi odağı (ÖA), stratejik öncelikli alan (SÖA) ve kentsel alt odak (KAO) gibi mekânsal öneriler geliştirilmiştir (Şekil 4.47). Çalışma kapsamında kentin kimliğini yansıtan, kentin silüetini önemli ölçüde etkileyen mekânların yer aldığı iki ÖA, bu özel ilgi odaklarını birbirine bağlayan, sosyal, ekonomik, kültürel ve işlevsel olarak farklılık gösteren bölgeler arasında dengeyi sağlayacak ve bu sayede kentin okunmasına katkı sağlayacak iki SÖA ile

bu stratejik öncelikli alanlar üzerinde yer alan, kente gelen kullanıcılara toplanma, dinlenme gibi sosyal imkanlar tanıyan, kentin kimliğinin algılanmasında önemli bir görev üstlenen iki **KAO** belirlenmiştir. Bu bölgeler, kentin omurgasını oluşturan ana aks üzerinde yer almak ile, üç veya daha fazla sokağın kesişimi ile oluşan meydan işlevine sahip alanlardır.

Şekil 4.47: Harput Tarihi Kent Merkezi önerilen, stratejik öncelikli alanlar, özel ilgi odakları ve kentsel alt odaklar

ÖA-1 Kale ve Yakın Çevresi:

Harput Kalesi, (Şekil 4.48),(Şekil 4.49) coğrafi konum olarak Elazığ ilinin kuzeydoğunda, Uluova, Kuzova ve Elazığ Ovası'na hakim bir tepede kurulmuş bir savunma kalesidir(Danık,1995).Yapımı Urartular tarafından gerçekleştirilmiş olup, üç tarafı dik ve sarp kalker bloklardan oluşan kale, iç kale ve dış surlar olmak üzere iki kısımdan oluşmaktadır(Sunguroğlu, 1958).Kale içerisinde tüneller, suyolları ve kaya içine oyulmuş merdivenler bulunur(Gaspak, 2004).Kale, Meryem Ana Kilisesi ve Dabakhaneye giden yol üzerinde ve Kale Hamamının karşısında yer alır. Konum olarak Harput kent merkezinin güneydoğusunda kalmaktadır. İç kaleye kıyasla dış kale daha sağlam durumdadır (Danık, 1995).

Şekil 4.48: Harput Süt Kalesi (Kıraç, 2019)

Günümüzde, içerisinde hala kazı çalışmaları devam eden kalenin surlarında da restorasyon çalışmaları yürütülmektedir. Müze Müdürlüğü Başkanlığı'nda yürütülen kazı çalışmaları Harput İç Kalede devam etmektedir. Bu çalışmalarda ortaya çıkarılan eserlerin fonksiyon kazandırılması adına restitüsyon, röleve ve restorasyonunun yapılması için Kültür ve Turizm Bakanlığı'na proje sunulmuş ve proje bakanlık tarafından uygun bulunmuştur (Elazığ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014). Harput Kalesi'nin iç kısımda kalan kazı alanları ve surlarının çevresel faktörlerden etkilenmesini en aza indirilebilmek için, şu anda zaman zaman denetlenmekte ve kamera sistemi ile izlenmektedir. Fakat Harput Kalesi

Ören yeri statüsüne alınır ise Kale' rehberlik hizmeti verilecek, Kale ücret karşılığında gezdirilecek ve böylece güvenlik görevlileri de sürekli alanda bulunacaktır (Elazığ İl Kültür ve Turizm Müdürlüğü, 2014).

Bu bölgenin;

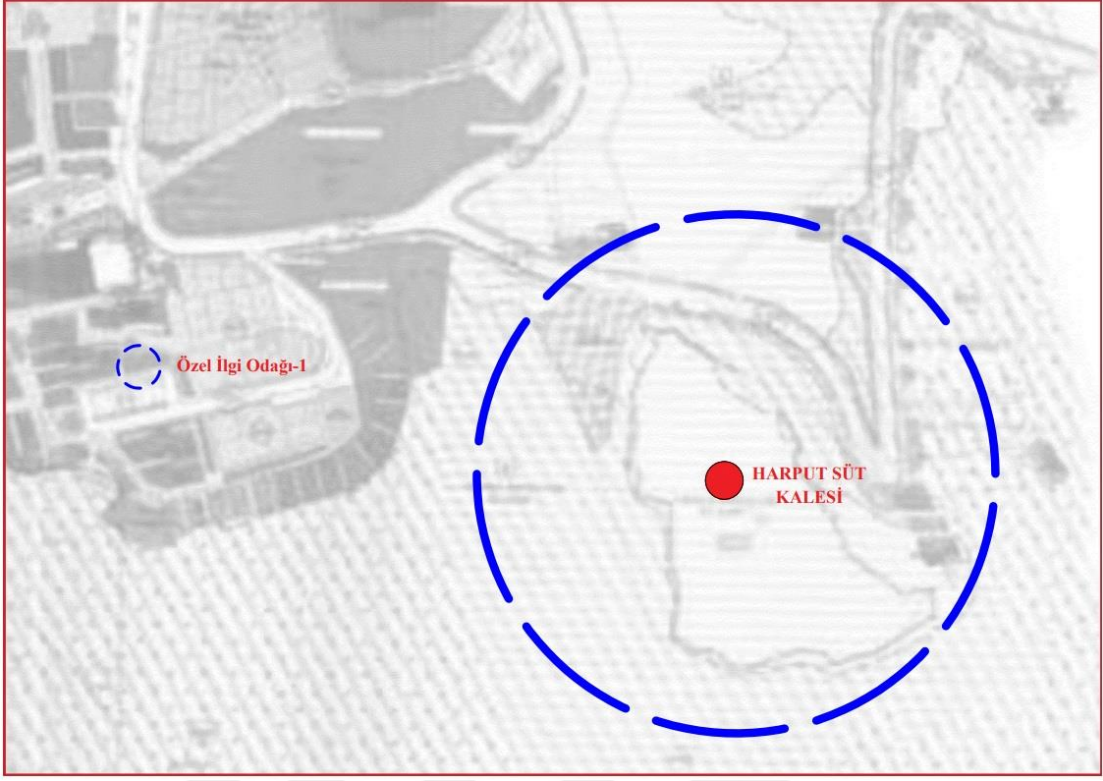
- Tarihi kent merkezinin yanı sıra, Elazığ ili içinde simge niteliğinde bir yapı olması ve kentin silüetine önemli derecede etkide bulunması
- Birçok medeniyete ev sahipliği yapması nedeniyle, taşıdığı tarihi ve kültürel değer
- Kente gelen yerli ve yabancı turistlerin öncelikli olarak, ziyaret etmek isteyecekleri alanlar içerisinde yer alması, özel ilgi odağı olarak seçilmesinde etkili olmuştur (Şekil 4.50).

Kültürel ve sosyal değeri yüksek bu alanın

- Çevresinde, kentin dokusuna uygun yapılacak kentsel tasarım düzenlemeleri ile alanın diğer mekanlar ile kurgusu güçlendirecek
- Bölgedeki kültürel değerlerin gelen yerli ve yabancı turistlerin algılamasını kolaylaştıracak,
- Kentin dokusuna uygun yönlendirme ve bilgilendirme tabelaları ile mekanın algısını güçlendirecek düzenlemelere ihtiyaç duyduğu bir gerçektir.

Şekil 4.49: Kale ve çevresi (URL-2)

Şekil 4.50: Özel ilgi odağı-1

ÖA-2 Ulu Cami Yakın Çevresi:

Artuklu hükümdarı Fahreddin Karaaslan tarafından 1156-1157 yıllarında yaptırılan Ulu Cami Anadolu'nun günümüze gelmiş en değerli ve en eski yapılarından biridir Harput'un merkezinde yer alan cami halen ibadet maksadıyla kullanılmaktadır. Kemer ve minaresinde tuğla, dış kalın duvarlarında taşın kullanıldığı cami enlemesine dikdörtgen bir plan üzerine inşa edilmiştir. Bu özellikleri ile Artuklu sanatını günümüze taşımaktadır. Ayrıca minaresinde farklı dönemler içerisinde yapıldığı öngörülen, süslemeler yer almaktadır. Caminin adeta bir şaheser olarak nitelendirilebilecek abanoz ağacından yapılmış minberi ise bugün Kurşunlu Cami'de bulunmaktadır (Elazığ Belediyesi,2006a).

Ulu Cami'nin minaresi (Şekil 4.51) Pisa kulesi de dahil olmak üzere 3.5 derece eğimli yapısı ile dünyada ayakta duran en eğik kule tipi yapı olarak kabul ediliyor (URL-3)

Şekil 4.51: Ulu Cami (Elazığ Belediyesi)

Şekil 4.52: Ulu Cami (Elazığ Belediyesi)

Harput'ta Ulu Cami'nin batısında Gülsan Şirketler Grubu tarafından finanse edilen ve Çekül Vakfınca yapımı üstlenilen Şefik Gül Kültür Evi yapılmıştır. Eski bir Harput evinin

yeniden orijinaline uygun olarak yapan ve Harput mimarisi ve yaşam tarzını yansıtan bu ev oldukça başarılı bir çalışmadır (Şekil 4.53). Benzer çalışmalar tarihi Harput şehrinin eski görünümünü kazanmasını sağlayacaktır (Şengün, 2007).

Şekil 4.53: Şefik Gül Kültür Evi (URL-4)

Ulu Cami'nin kuzeyinde, bugün yapımı büyük oranda tamamlanmış olan Harput Diyanet Külliyesi yer alıyor (Şekil 4.54). Külliye projesi İl Özel İdare tarafından ihaleye sunulmuş, Ziver Holding tarafından inşa edilmiştir. İçerisinde eğitim binaları, kongre merkezi, seyir kulesi, çok amaçlı kütüphane, İslami Araştırma Merkezi, sosyal alanlar, spor sahası, çok amaçlı konferans salonları, cafe ve restoran, günlük ortalama 200 kişinin kalacağı yatakhane bulunmakta ve yaklaşık 25 bin metrekarelik alana inşa edilmiştir(URL-5).Külliye'nin 2022 yılı sonunda kullanıma açılması planlanıyor.

Şekil 4.54: Harput Diyanet Külliyesi (URL-6)

Bu bölgenin;

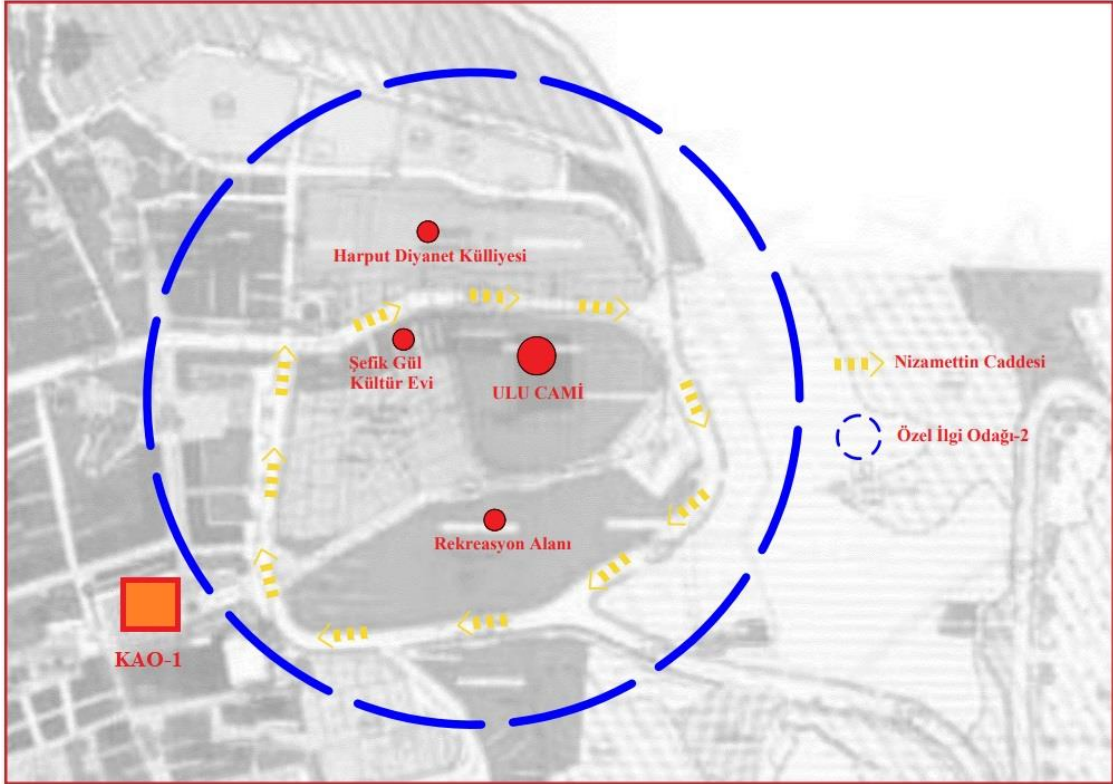
- Tarihi kent merkezinin yanı sıra, Elazığ ili için de simge niteliğinde bir yapı olması ve kentin silüetine önemli derecede etkide bulunması
- Taşıdığı, mimari, tarihi ve kültürel değer
- Kente gelen yerli ve yabancı turistlerin öncelikli olarak, ziyaret etmek isteyecekleri alanlar içerisinde yer alması, özel ilgi odağı olarak seçilmesinde etkili olmuştur.
- Alanın güneyinde yer alan, rekreasyon alanının kent halkı tarafından yoğun kullanımı
- Yapımı 2022 yılı sonunda tamamlanıp, kullanıma açılması planlanan Harput Diyanet Külliye 'sinin yoğun kullanımı sonucunda oluşabilecek baskı, özel ilgi odağı olarak seçilmesinde etkili olmuştur (Şekil 4.55).

Kültürel ve sosyal değeri yüksek bu alanın;

- Çevresinde, kentin dokusuna uygun yapılacak kentsel tasarım düzenlemeleri ile alanın diğer mekanlar ile kurgusu güçlendirecek
- Bölgedeki kültürel değerlerin gelen yerli ve yabancı turistlerin algılamasını kolaylaştıracak,

- Kentin dokusuna uygun yönlendirme ve bilgilendirme tabelaları ile mekânın algısını güçlendirecek düzenlemelere ihtiyaç duyduğu bir gerçektir.
- Çalışmada da öncelikli olarak seçilen akslardan biri olan Nizamettin Caddesi (2 Nolu aks), özellikle hafta sonları yoğun olarak kullanılan, alanın güneyinde yer alan rekreasyon alanının çevresinden bir ring oluşturmaktadır. Fakat bu aksın çevresindeki mekanlara bağlantısının zayıf olduğu saptanmıştır. Bu nedenle; mevcutta demir merdivenler ile aks üzerinden cami avlusuna yapılmış bağlantıların, kaldırılarak alanın eğimine uygun kalıcı çözümlerine bulunması uygun görülmüştür. Bu müdahale ile piknik için gelen kullanıcıların Cami çevresine ulaşımını rahatlatmak amaçlanmıştır.

Bu bağlamda bu bölge ile tarihî kent merkezinin diğer kısımlarını birbirine bağlayacak bir Kentsel Alt Odak (KAO) önerilmiştir.

Şekil 4.55: Özel ilgi odağı-2

KAO-1 Sarahatun Meydanı ve çevresi:

Sarahatun Meydanı, zaman içerisinde gerek mekânsal gerek işlevsel olarak geçirmiş olduğu değişimlere rağmen, kentin eski dönemlerinden beri en önemli meydanıdır. Günümüzde, çevresinde kent için önem arz eden tescilli birçok yapının bulunmasının yanı sıra, toplanma, buluşma, dinlenme, gibi önemli işlevleri de bulunmaktadır. Çevresinde yer

alan birçok ticaret alanı ve toplu taşıma kalkış noktaları sayesinde kullanıcı yükü oldukça yoğun bir alandır (Şekil 4.56),(Şekil 4.57).

Şekil 4.56: Sarahatun Meydanı (Url-7)

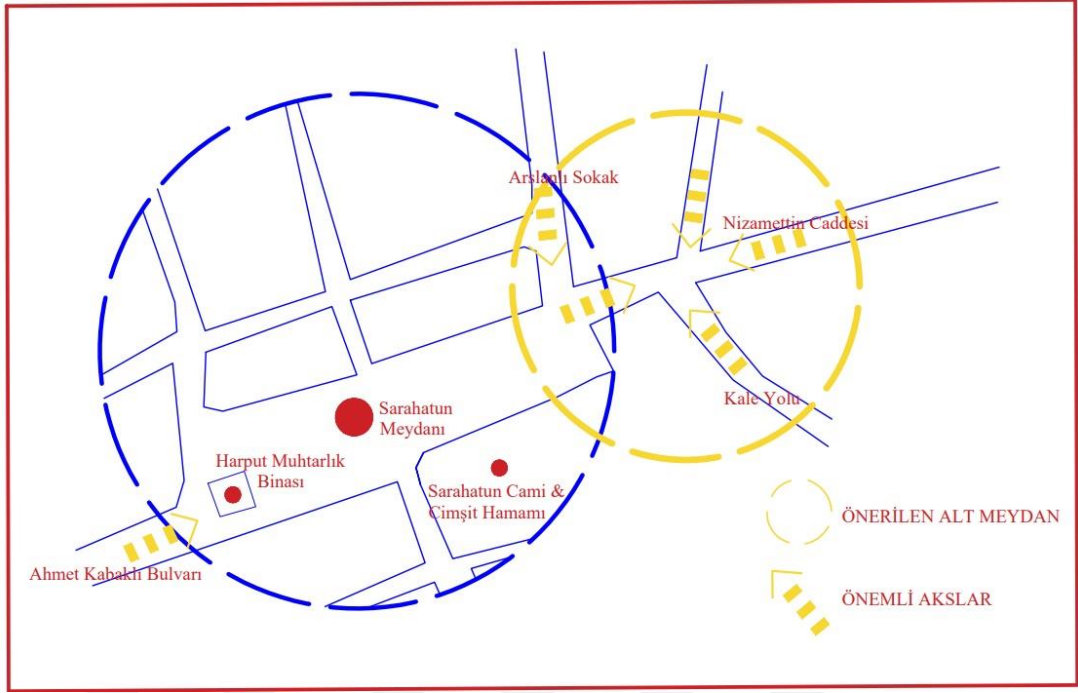
Şekil 4.57: Sarahatun Meydanı, Sarahatun Cami ve Çimşit Hamamı (Elazığ Belediyesi)

Bu alanın Kentsel alt odak olarak seçilmesinde;

- Meydanın geçmişten günümüze kentin en önemli meydanı olması
- Meydanın bünyesinde, buluşma, toplanma, dinlenme, eğlenme, gibi sosyal, kültürel ve ticari birçok işlevi barındırması,
- Yakın çevresinde Sarahatun Cami, Cimşit Hamamı, Meydan Cami ve Cami çeşmesi gibi tarihî değere sahip yapıların yer alması,
- Kentin önemli akslarının bu meydana bağlanması, kent için önem arz eden alanlar ile bu akslar arasında tampon görevi görmesi gibi etkenler rol oynamıştır (Şekil 4.58).

Kültürel ve sosyal değeri yüksek bu alanın;

- Kentin önemli akslarının bağlandığı bu alanda, meydanın güney kısmında yer alan, Arslanlı sokak ve Nizamettin caddesi gibi öncelikli iki aksın bağlandığı noktada, Harput Kalesi'nden gelen aksı da içerisine alacak şekilde, ikinci bir meydan tasarımı önerilmektedir. Bu ikinci meydan ile Sarahatun Meydanı bir bütün olarak değerlendirilmedi. Bu müdahale ile çalışmada da özel ilgi odağı olarak seçilen, Ulu Cami ve çevresi ile Kale ve çevresinin alan ile bütünleşme değerinin artırılması amaçlanmıştır. Artan bütünleşme değeri sayesinde, alanın erişebilirlik, okunabilirlik ve sinerji değerlerinde de artış hedeflenmektedir.
- Toplu taşıma araçlarının kalkış noktalarının Sarahatun Meydanı üzerinde oluşturduğu kullanıcı yoğunluğunun azaltılması, bu ana durakların meydan dışına taşınması, bunun sonucunda oluşturdukları kötü görüntü, aşırı yoğunluk, çevre kirliliği ve gürültü gibi tarihî dokuya zarar veren etkilerin en az düzeyde tutulabilmesi amaçlanmaktadır.
- Kentin batısından gelen Ahmet Kabaklı Bulvarının direkt olarak meydana bağlanarak bu sayede meydanın algılana bilirliliğini artırmak amacı ile Meydan'ın batısında yer alan ve herhangi bir tarihi değeri bulunmayan, Harput Muhtarlık binasının, kaldırılması önerilmektedir.

Şekil 4.58: Kentsel Alt Odak-1

Bu bağlamda bu bölge ile tarihî kent merkezinin diğer kısımlarını birbirine bağlayacak iki Stratejik Öncelikli Alan (SÖA) önerilmiştir.

- İlk Stratejik Öncelikli Alan (SÖA-1) ; Kentin orta kısmından geçen ve Doğu-batı yönünde uzanan, tarihten günümüze kentin en önemli aksı olan, Ahmet Kabaklı Bulvarı olarak seçilmiştir (Şekil 4.59),(Şekil 4.60). Ahmet Kabaklı bulvarı, Sarahatun Meydanına olan toplu taşıma güzergahı üzerinde bulunması, alana toplu taşıma ile gelen kullanıcılar için, Kentin merkez noktasına en kısa yol olması nedeniyle de önemli bir aksdır. Ahmet Bey Cami, Ağa Cami, Elazığ geleneksel evleri, Koca Hamamı, Kurşunlu Cami, gibi önemli birçok tarihî yapının bulunması, Sarahatun Meydanı ile Kale ve çevresini bağlıyor olması, günümüzde ticaret faaliyetinin yoğun bir şekilde devam ettiği bu aksın öncelikli bir alan olarak öne çıkmasını sağlamıştır. Bütünleşme haritası incelendiğinde; aksın genelindeki entegrasyon değeri dikkate alındığında, aksın Albayrak sokak ve Balakgazi Parkı girişi ile birleştiği noktada en düşük entegrasyon değerine (144) sahip olduğu saptanmıştır. Bu nedenle bu nokta, çalışma alanı için ikinci kentsel alt odak (KAO-2) olarak belirlenmiştir. Bu belirleme ile amaç kent için önemli kavşak noktalarından biri olan bu noktanın, öncelikli olarak Ahmet Kabaklı Bulvarı ile bağlantısını güçlendirmek ve bütünleşme değerine artış sağlamaktır.

Şekil 4.59: Ahmet Kabaklı Bulvarı (Url-8)

Şekil 4.60: Ahmet Kabaklı Bulvarı (Elazığ Belediyesi)

KAO-2 Ağa Cami ve çevresi

Müzedde yer alan kitabesine göre Pervane Ağa tarafından 1559 yılında yaptırılan Ağa Cami, klasik Osmanlı mimarisi tarzında olup, dikdörtgen planlıdır (Şekil 4.61) Cami Harput'a girişte Ahmet Kabaklı Bulvarı'nın sol tarafında kalmaktadır. İbadethane bölümünde yapılan yenileme çalışmaları ile 1996 yılında yeniden ibadete açılmıştır (URL-9). Dağ tarafına düştüğü için binanın yeri oldukça yamaçtır (URL-10).

Ağa Camii'nin güneyinde Balakgazi Parkı yer alır (Şekil 4.62),(Şekil 4.63),(Şekil 4.64). Yaz mevsiminde rahatlatıcı ve serin bir iklime sahip olan Harput ve çevresi, kent sakinlerince rekreatif amaçlı olarak kullanılmaktadır. Bu nedenle yerli ve yabancı turistlerin kullanımı için kentin bazı noktalarında rekreatif alanlar tasarlanmıştır. Balakgazi parkı da bunlardan en eski ve en bilindik olanıdır. Balakgazi parkı, özellikle sıcak yaz akşamlarında ve hafta sonları oldukça yoğun kullanılmaktadır. (Çetinkaya, 2014)

Şekil 4.61: Ağa Cami (Elazığ Belediyesi)

Park alanı içerisinde, Elâzığ Belediyesi tarafından yeni kentsel düzenlemeler yapılmış, ve park içerisindeki Elazığ şehir manzarasına hakim bir tepe üzerine 220 m2 oturma alanına sahip cam seyir terası inşa edilmiştir. 2021 yılında kullanıma açılan bu alan kente gelen ziyaretçiler tarafından ilgi ile karşılanmaktadır.

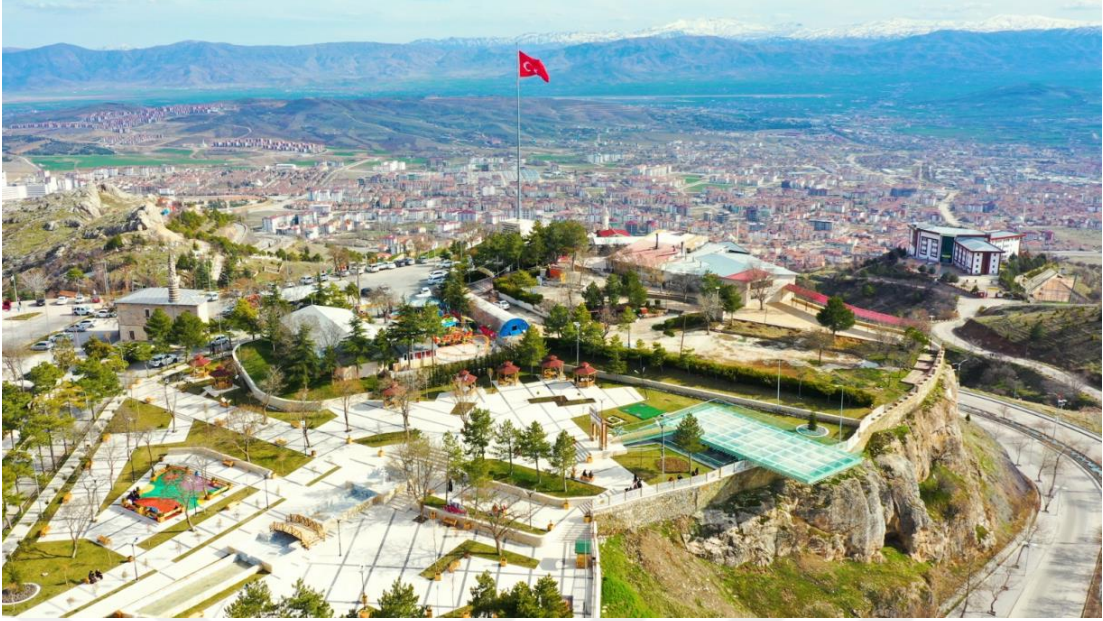
Bu alanın Kentsel alt odak seçilme sebebi olarak; kullanıcı yoğunluğu bakımından kentin en aktif noktası olması, özellikle Ağa cami önünden geçen ve Ahmet Kabaklı Bulvarına paralel olarak uzanan Albayrak sokağının bütünleşme değerinin düşük olması gösterilebilir. Ayrıca, özellikle hafta sonları, ziyaretçiler aşırı kalabalık nedeni ile park sorun yaşamaktadırlar.

şekil 4.62: Balakgazi Parkı (Elazığ Belediyesi)

şekil 4.63: Balakgazi Parkı (Elazığ Belediyesi)

Şekil 4.64: Balakgazi Parkı, Cam seyir terası (Elazığ Belediyesi)

Bu nedenle;

Bu noktada Balakgazi parkı girişini ve Ağa cami çevresini kapsayacak bir meydan düzenlemesi önerilmektedir. Alan içerisinde tarihi kent dokusu ve arkeolojik eserler göz önünde bulundurularak bazı noktalarda ilave otopark alanı çözümlenmesi yapılmalıdır.

Bu alan ile, Ağa Cami yanından Ahmet Kabaklı Bulvarına paralel olarak uzanan, Albayrak sokak ikinci Stratejik Öncelikli Alan (SÖA-2) olarak belirlenmiştir. Bu aks kentin önemli aksları arasındadır. Aks boyunca günümüzde de geçmişte olduğu gibi, yerli halkın yaşamını sürdürdüğü bahçeli/bahçesiz konutlar yer alır. Aks üzerinde konut alanlarının çoğunlukta olması, alanın entegrasyon değerinin düşük olmasına sebep olarak gösterilebilir. Bu da bu aksın stratejik öncelikli alan olarak belirlenmesinin en önemli nedenini oluşturmaktadır. Aks Ahmet Kabaklı Bulvarının yükünü alabilecek potansiyele sahip iken, tarihi kent merkezinin diğer mekanları ile bağlantısı zayıf kalmıştır. Bunun için KAO-2’de önerildiği üzere aksın giriş kısmında bir meydan tasarımının düşülmesi uygun görülebilir, Albayrak sokağın, sağlıklaştırma politikaları da göz önüne alınarak, geleneksel dokuya uygun olarak, yeniden düzenlenmesi, kullanımda olmayan bazı konutlara farklı işlevlerin (Restoran, Müze, Kütüphane, Pansiyon, Kafeterya vb.) yüklenmesi ile bu alanların canlanması sağlanabilir. Böylece bu aksın Ahmet Kabaklı Bulvarına alternatif olması ve kent ile bütünleşme değerini arttırmak planlanmaktadır.

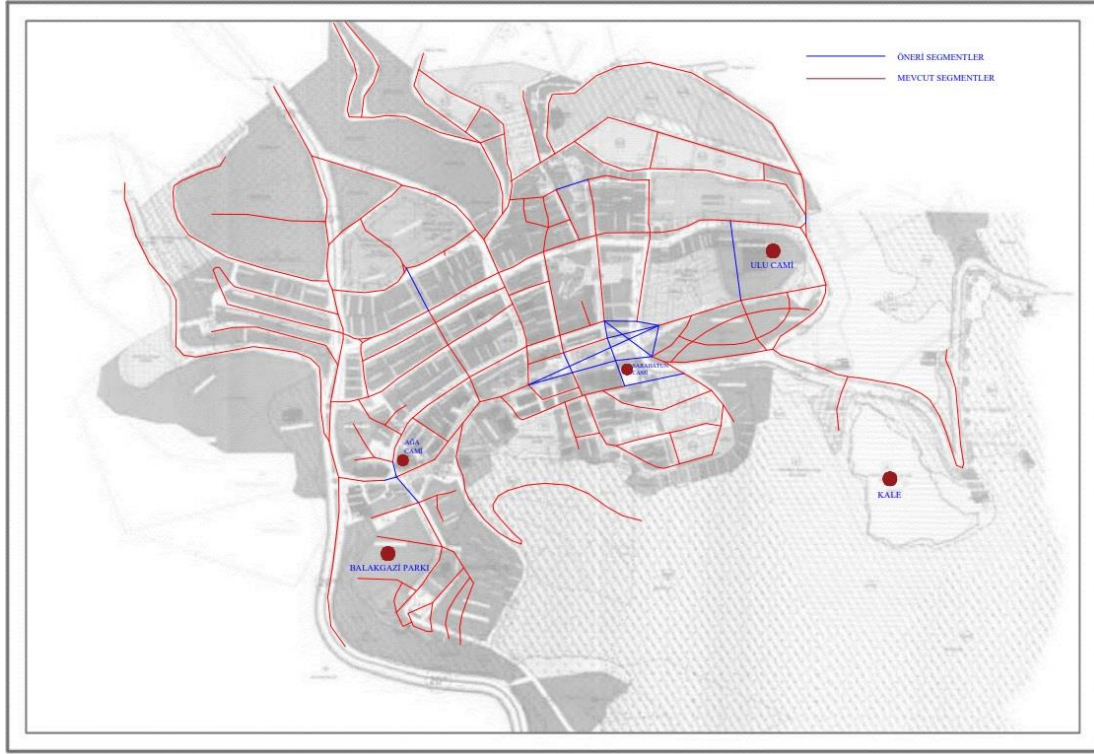

Diğer Öneriler

- Kentin kuzeyinde yaralan ve Ahmet Kabaklı Bulvarı ile aynı yönde uzanan Adsız Hoca Sokak'ın, yine aynı istikamette uzanan Meteris Sokak'a bağlanması
  - Kentin Kuzeyinde yer alan, Arslanlı Sokak'ın İmamettin Sokak'a bağlanması
- ile kentin bütünleşme değerini artırmak planlanmaktadır.

4.3 Geliştirilen Önerilerin Alana Kattığı Değerlerin Analizi

Mekânsal öneriler çerçevesinde çalışma alanına ait Koruma amaçlı imar planı üzerinden öneri segment haritası oluşturulmuştur (Şekil 4.65).

Şekil 4.65: Öneri segment haritası

Segment haritası Dephtmap X programına tanıtılmış ve öneri entegrasyon haritası hazırlanmıştır. Çalışma alanındaki mevcut mekân dizim analizleri öneri mekân dizim haritası ile karşılaştırılmıştır. Ara mekanlar ve caddelerin öneri sonrasında entegrasyon, değerlerin artış gözlenmiştir. Ayrıca, öneri sonrası durum için, erişebilirlik grafiği oluşturulmuştur. Yapılan bu analizde alanın global ölçekte erişebilirliğinin değerinde de artış gözlenmiştir.

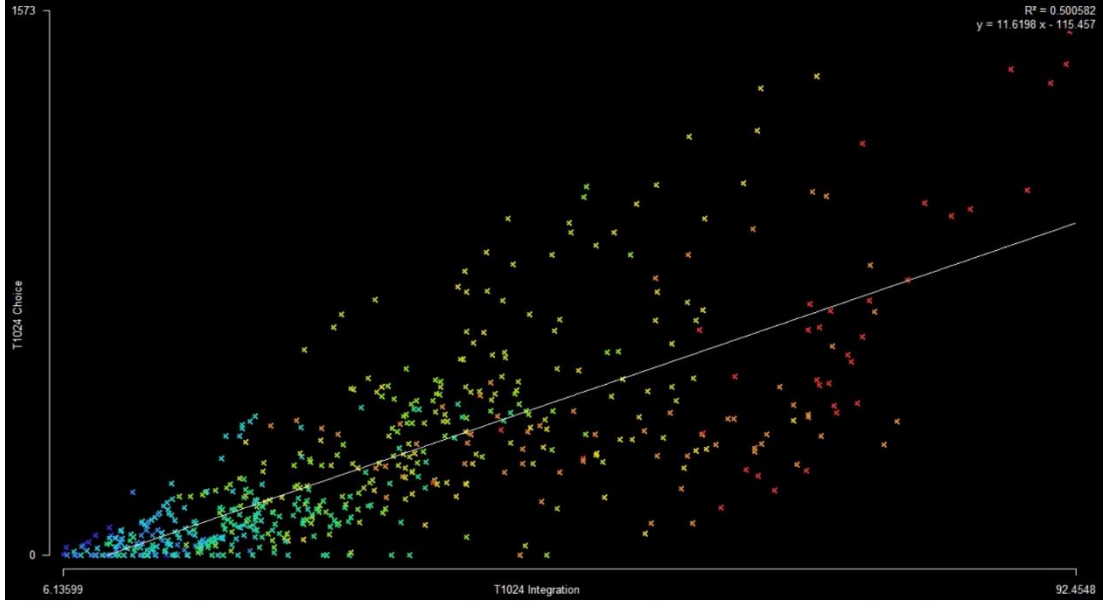
Şekil 4.66: Öneri Entegrasyon Haritası

Bazı aksların entegrasyonunda görülen artış, yeşil ve mavi olan aksların kırmızı ve turuncuya dönmesine sebep olmuştur. Bu nedenle bu akslar (5, 6, 7 no'lu akslar), bu kısımdan sonra çalışmaya dahil edilmiştir. Oluşturulan global ölçekteki öneri entegrasyon haritası incelendiğinde (Şekil 4.66), alanın entegrasyon değerinin ortalama 117 iken 122 olduğu Entegrasyon değeri en yüksek olan akslar sırası ile Ahmet Kabaklı Caddesi 136 iken, 178 olduğu Beyzade Sokak entegrasyon değeri 158 iken 182 Nizamettin Caddesi ortalama 142 iken 173 Yakut Sokak entegrasyon değeri ortalama 105 iken. Albayrak Sokak 141 iken 177, Merdivenli Sokak 145 iken 172 ve Arslanlı Sokak 142 iken 164 olduğu tespit edilmiştir.

Bu değerler doğrultusunda alanın entegrasyon değeri ortalama %20 oranında artmış olduğu gözlenmiştir. (Tablo 4.1).

Çizelge 4.1: Mevcut durum ile öneri sonrası bütünlük değerlerinin karşılaştırılması

Öneri Bölgeleri	Mevcut Bütünlük Değeri	Öneriler Sonrası Bütünlük Değeri	Artış Yüzdesi
Kale ve yakın çevresi (ÖA-1)	98	126	22
Ulu Cami ve Çevresi (ÖA-2)	142	173	22
Sarahatun Meydanı (KAO-1)	134	155	15
Ağa Cami ve Çevresi (KAO-2)	114	132	15
Ahmet Kabaklı Bulvarı (SÖA-1)	136	178	30
Albayrak Sokak (SÖA-2)	141	177	25
Arslanlı Sokak	142	164	15
Beyzade Sokak	158	182	15
Nizamettin Caddesi	142	173	22
Merdivenli Sokak	145	172	18

Şekil 4.67: Öneri global erişebilirlik grafiği

Global ölçekte erişebilirlik analizi incelendiğinde (Şekil 4. 67) ; mevcut durum için 0,36 iken bu değer öneri proje sonrasında 0,50 olmuştur. Bunun sonucunda erişebilirlik %39 oranında artış göstermiştir.

5. SONUÇ

Bu çalışma kapsamında, birçok medeniyete ev sahipliği yapmış Harput Tarihi kent merkezinin mekânsal özellikleri analiz edilmiştir. Çalışmanın amacı,

- Harput tarihi kent merkezinin mekânsal sorunlarının tespiti
- Tespit edilen mekânsal sorunların çözümüne ve bölgenin koruma kullanma dengesi gözetilerek iyileştirilmesine yönelik fiziksel ve işlevsel öneriler getirmektir.

Çalışmada bir kent okuma yöntemi olan Mekân Dizim (Space Syntax) Yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem ile Harput tarihi kent merkezinin, geçirmiş olduğu tarihi dönemler içerisinde, değişim ve gelişim düzeyinin belirlenmiş ve bu belirleme neticesinde tespit edilen sorunların çözümüne yönelik önerilerde bulunulmuştur.

Harput tarihi kent merkezinin, mekânsal analizleri üç yerleşim planına dayalı olarak yapılmıştır. Bunlardan birincisi ilk uygarlıklar dönemine ait kale yerleşimini gösteren plan, ikincisi 16yy dönemine ait Osmanlı yerleşimini gösteren plan, üçüncüsü ise günümüz döneminde geçerli olan Koruma amaçlı imar planıdır.

Urartular döneminde kullanıldığı bilinen Kale mahallesinin aks haritası, Osmanlı ve günümüz dönemi için segment haritalarından yararlanılarak bu dönemlerin entegrasyon, seçim ve bağlantılılık haritaları oluşturulmuş, bu veriler baz alınarak alanın erişebilirlik, okunabilirlik ve sinerji analizleri yapılmıştır. Yapılan analizler neticesinde; Kale dönemi için, entegrasyonun değeri en yüksek alanların Orta Meydan (1.7) ve Cami Caddesi (1.5) olduğu, alanın erişebilirliğinin zayıf, okunabilirlik ve sinerji değerlerinin orta düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Osmanlı dönemi için, ortalama entegrasyon değeri 122,5 dir. Bu dönemin entegrasyonu yüksek olan aksları sırasıyla Ahmet Kabaklı Bulvarı (175, 2), Beyzade Sokak (167,4), Nizamettin Caddesi (166,3) ve Yakut Sokak (163) dir. Ayrıca bu dönemin erişebilirliğinin düşük, okunabilirlik ve sinerji değerlerinin yüksek düzeyde olduğu tespit edilmiştir. Alanın, özellikle orta kısmında entegrasyon değerinin yüksek çepelere doğru gidildikçe entegrasyon değerinin düşmesi, Osmanlı kentlerindeki yerleşim kurgusunun bir sonucudur. Türkiye’de bu konuda, mimari ölçekte

Günümüz dönemi için, ortalama entegrasyon değeri 117,1 dir. Entegrasyonu yüksek akslar sırasıyla Ahmet Kabaklı Bulvarı (168,2), Beyzade Sokak (167,4), Nizamettin Caddesi (129) ve Yakut Sokak (122) dir. Ayrıca bu dönem için erişebilirliğinin düşük, okunabilirlik ve sinerji değerlerinin yüksek düzeyde olduğu ortaya konulmuştur. Kentin turist yönünden yoğun yaya hareketliğine sahip bölgeleri entegrasyon bakımından yüksektir. Daha çok yerli halkın yaşadığı, mahremiyetin ön planda tutulduğu, konut alanlarının, mahallenin iç aksları ve çıkmaz sokaklarının, entegrasyon değeri düşüktür. Aslında bu durum Osmanlı kent anlayış ile de örtüşmektedir. Bu sonuç Can'ın (1995), Ünlü'nün (1999), Günaydın'ın (2020), Hillier'in (2001) yapmış olduğu çalışmaları destekler niteliktedir.

Çalışma kapsamında incelenen 3 dönem karşılaştırıldığında; Kale döneminde, yerleşmelerin sadece kale içerisinde olduğu için, yapılan analiz sonuçlarında bölgenin entegrasyon değerinin diğer dönemlere oranla düşük olduğu saptanmıştır. Osmanlı dönemine gelindiğinde, kent nüfus ve yapılaşma yoğunluğu, en yüksek seviyesine bu dönemde ulaşmıştır. Osmanlı imparatorluğunun son dönemlerinde kent merkezi bugünkü Elazığ'a taşınmış ve Cumhuriyetin ilanından sonraki dönemlerde de yerli halk bölgeyi yavaş yavaş terk etmiştir. Yapılan tahrirlere göre (1566 yılı), Harput'un nüfusu Osmanlı döneminde, 13437'dir (Ünal,1989). Günümüzde ise kentte,511 kişi yaşamaktadır (Url-11). Günümüzde, uygulanan yanlış imar düzenlemeleri, sahip olunan kültürel değerlerin yeterince korunup, gözetilmemesi, yanlış ve kötü kullanımlar, geç kalınmış koruma anlayışı kentin gün geçtikçe yıpranmasına ve cazibesine yitirmesine neden olmuştur. Bu nedenlere bağlı olarak, Osmanlı döneminde kentin entegrasyon değeri günümüz dönemine oranla daha yüksek çıkmıştır.

Yapılan bu analiz ve alandaki gözlem sonucunda elde edilen bulgular birleştirilmiş ve alanın sorunları ortaya konulmuştur. Daha sonra ise bu sorunların çözümüne yönelik koruma-kullanma dengesi gözetilerek mekânsal anlamda öneriler geliştirilmiştir. Bu öneriler kapsamında bölge için sosyal, kültürel, dokusal vb. önemleri bulunan, 2 adet özel ilgi odağı, 2 adet stratejik öncelikli alan ve 2 adet kentsel alt odak önerilmiştir. Bu öneriler doğrultusunda yeni bütünlük haritası hazırlanmıştır. Bu öneri bütünlük haritasına göre, Özel ilgi odakları olarak önerilen bölge; Kale ve yakın çevresi (ÖA-1) ile Ulu Cami ve çevresi (ÖA-2) bütünlüşme değeri artış oranları aynı olup %22 dir. Kentsel Alt odak olarak belirlenen bölgeler arasında, Sarahatun Meydanı (KAO-1) ile Ağa Cami ve çevresi (KAO-2) artış oranları aynı olup % 15 dir. Stratejik öncelikli alan olarak belirlenen; Ahmet Kabaklı Bulvar (SÖA-1) bütünlüşme değeri % 30 oranında, Albayrak Sokak (SÖA-2) %25

oranında artış göstermiştir. Aynı zamanda, belirlenen öneri bölgeleri dışındaki bazı akslarında da bütünleşme değerlerinde artış gözlenmiştir. Kentin kuzey güney yönündeki önemli akslarından olan Beyzade Sokak ve Arslanlı Sokak %15 , Merdivenli Sokak %18, Harput kalesi ve Ulu Cami çevresinde ring oluşturan Nizamettin Caddesi ise % 22 oranında artış göstermiştir. Yapılan tüm öneriler sonucunda, çalışma alanını global entegrasyon değerlerinde yaklaşık %20 oranında artış sağlanmıştır. Global ölçekte erişebilirlik değerinin ise %39 oranında arttığı saptanmıştır. Bununla beraber en yüksek Rn değerlerine sahip akslar ve entegrasyon değeri düşük bazı ara aksların bulunduğu bölgelerde de artış yaşanmıştır. Proje önerisindeki ana amaç, önemli kültürel ve tarihi yapıların korunması, değerlendirilebilmesi, alandaki okunabilirliğinin artırılması ve gelecek nesillere aktarılabilmesi amacı ile buldukları bölgelerdeki durumun iyileştirilmesidir. Elde edilen değerlerden de bu durumun destekler niteliktedir.

Tarihi kent merkezi ile ilişkin öneriler;

- Harput tarihî kent silüetinin vurgulayıcı ve egemen ögesi Harput Kalesi'dir. Ancak kalenin günümüzde Harput'un merkezi ile mekânsal olarak kopuk olması nedeniyle kente gelen yabancı turistler tarafından kalenin algılanmasında güçlük yaşanmaktadır. Yapılacak yeni planlama çalışmalarında bu kopukluğun giderilmesi, kale silüetinin göz önünde bulundurulması ve bu silüeti bozacak uygulamalardan kaçınılması önemlidir.
- Geçmişten günümüze kentin en önemli meydanı olan Sarahatun meydanı, Kentin merkez noktasında olması ve toplu taşıma kalkış noktaları sayesinde kullanıcı yükü oldukça yoğun bir alandır. Alanda farklı meydanların kurgulanması, bu meydanın taşıma yükü hafifletilebilir. Bu alandaki tarihî dokuya zarar veren gürültü ve görüntü kirliliği de azalma sağlanabilir.
- Çalışmada öngörülen özel ilgi odakları, stratejik öncelikli alanlar ve kentsel alt odaklar, kentin bütünlük değerini artırmada ve bu mekanlar arasındaki, mekânsal kimlik öğelerinin korunmasında ve sergilenmesinde önemli yarar sağlayabilecekleri beklenmektedir.
- Son senelerde yapılan restorasyon ve restitüsyon çalışmaları ile bazı eski yapılar günümüze kazandırılmıştır fakat, kentin arka sokaklarında harabe halinde, henüz korumaya alınmamış pek çok yapı bulunmaktadır. Bunlarında koruma altına alınarak, gerekli çalışmaların yürütülmesi gerekmektedir.

- Tarihi kent dokusunun bütünlüğünün ve bu bütünlüğü oluşturan kentsel donatıların korunması ve sonraki nesillere aktarılması büyük önem taşımaktadır. Tarihi kent dokusunun içerisinde yapılacak her türlü planlama çalışmalarında bu kimlik elemanlarının göz önünde bulundurulması bir gerekliliktir. Tersine durumda günümüze kadar kısmen bozulmalar yaşamış olsa da genel anlamda bu kimliği sürdüren Harput geleneksel kent dokusu zamanla bu özelliğini yitirecektir.
- Tarih kent merkezleri ile ilgili planlar ve düzenlemeler yapılırken; Şehir plancısı, mimar, peyzaj mimarı, arkeolog gibi birçok ilgili meslek grubu ile yerel halkın fikirlerinin göz ardı edilmediği bir planlama anlayışı benimsenmesi gerekmektedir.

Bu yöntem kullanılarak mekânsal biçimlenme özellikleri ile entegrasyon arasında kuvvetli bir ilişkisi olduğu daha önce yapılmış çalışmalarda olduğu gibi bu çalışmada da doğrulanmış bir nitelik sergilemektedir. Bu çalışmada kullanılan yöntem ve araştırma sırasında toplanan verilerin bir veri tabanında birleştirilmesi ve bu şekilde sunulması ile gelecekte canlılığını yitirmiş tarihi alanlarda yapılacak olan projelere, analitik bir temel oluşturacağına ve bilimsel katkı sağlayacağına inanılmaktadır.

KAYNAKLAR

- Ahunbay, Z.** (1996). Tarihi Çevre Koruma ve Restorasyon, İstanbul, Yapı – Endüstri Merkezi Yayınları, İstanbul
- Akın, N.** (1988). Türkiye’de Tarihi Çevre Koruma, Örnekler ve Sorunlar, Mimarlık Dergisi, 40-43, Ankara.
- Aksın, A.** (1999). 19. Yüzyılda Harput. Ceren Ofset Matbaacılık ve Reklamcılık, Elazığ
- Aksulu, I., Cingöz, B.** (2009). Koruma Amaçlı İmar Planlarına Eleştirel Bir Yaklaşım; Afyonkarahisar Örneği, Mimarlık Dergisi, 6-13, Ankara
- Alemdar, Ö.& Özkan, M.** (2021). Mekân Dizimi ve Yol Bulma Metotları ile Yaya Hareketliliği ve Arazi Kullanımı İlişkisinin Kadıköy Tarihi Merkezi’nde İrdelenmesi, Mimar Sinan Güzel Sanatlar Fakültesi, İstanbul.
- Al Sayed, K.** (2018). Space Syntax Methodology, Bartlett School of Architecture, UCL
- Arslanoğlu, R.** 1998. Kent, Kimlik ve Küreselleşme. Ezgi Kitabevi, Bursa, 254 s
- Asatekin, G.** (2004). Kültür ve Doğa Varlıklarımız Neyi, Niçin, Nasıl Korumalıyız?, Kültür ve Turizm Bakanlığı, DÖSİMM Basımevi, 1-184, Ankara
- Aydemir, Ş. Erkonak Aydemir, S., Şen Beyazlı, D., Ökten, N., Öksüz, A.M., Sancar, C., Özyaba, M., Aydın Türk, Y.** (2004). Kentsel Alanların Planlanması ve Tasarımı. Akademi Kitabevi, 557, Trabzon..
- Aydın, E.** 1998. Tarihi Çevre İçindeki Yeni Yapılaşmaların Uygulama Sonuçları, MSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, Yüksek Lisans Tezi, 180s, İstanbul.
- Aykaç, P.** (2009). Kentsel Korumada Farklı Uygulama ve Yaklaşımlar, Mimarlık Dergisi, 2-5, Ankara
- Baç, S.** (2012). Tarihi Kentlerde Koruma Kavramının Mekân Dizimi Yöntemi Üzerinden Araştırılması-Bergama Örneği (Doktora Tezi). Dokuz Eylül Üniversitesi, İzmir
- Balaban, M.** “Osmanlı Döneminde Harput’un Görsel Tarihi Üzerine Bir Deneme”, Kebikeç Dergisi, C.14, 2002, s.178.
- Binan, C.** (1999). Mimari Koruma Alanında Venedik Tüzüğü’nden Günümüze Düşünsel Gelişimin Uluslararası Evrim Süreci, Yıldız Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakültesi Mimarlık Bölümü, Yıldız Teknik Üniversitesi Basım- Yayın Merkezi Matbaası, 116s, İstanbul.
- Can, Y.** 1995. İslam Şehirlerinin Fiziki Yapısı. Türkiye Diyanet Vakfı. Ankara.
- Cansu, K.** (2021). Kentsel Mekân Organizasyonunda Han Ve Pasaj Geçişlerinin Okunması: Malatya Kent Merkezi Örneği, İnönü Üniversitesi, Malatya
- Çakar, E. Uzun, C.** (2017). Hurufat Defterlerinde Harput (1690-1812), Fırat Üniversitesi Harput Uygulama Ve Araştırma Merkezi Yayınları No: 3, Elazığ

- Çelik, D. Yazgan, M.E.** (2009). Kentsel Peyzaj Tasarımı Kapsamında Tarihi Çevre Yenileme Çalışmalarının Araştırılması: Beypazarı Örneği, Tekirdağ Ziraat Fakültesi Dergisi, Tekirdağ.
- Çetindağ, E.** (2014). Harput Kalesi Ve Yakın Çevresinin Peyzaj Mimarlığı Açısından İncelenmesi, Yüksek Lisans Tezi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta.
- Çınar, Z.** 1996. Kentsel Çevrede Mekan - Kentsel Mekan Kavramının İrdelenmesi Ve Boğaziçi Mekanı, Yüksek Lisans Tezi, İ.T.Ü. Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Çil, E.** (2006), Bir Kent Okuma Aracı Olarak Mekân Dizim Analizinin Kuramsal ve Yöntemsel Tartışması, Megaron, Cilt 1, Sayı 4, 218-233.
- Danık, E.** (1995), Ortaçağ'da Harput (XI-XV. Yüzyıllarda). Yüksek Lisans Tezi, Hacettepe Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Elazığ Belediyesi,** 2008. Koruma Amaçlı İmar Planı Açıklama Raporu, 23s, Elazığ.
- Elazığ Belediyesi,** 2006c. Koruma Amaçlı İmar Planı Fotoğraf Albümü, Elazığ.
- Edgü, E.** (2003). A Syntactic Approach To Space, 1st International Symposium of Interactive Media Design, İstanbul.
- Eruzun, C.** (1987). Kentsel Sitlerin Korunmasında Yerel Yönetimlerin Önemi, Türkiye 11. Dünya Şehircilik Günü Kolokiyumu, Trakya Üniversitesi, Edirne.
- Eskidemir, K.** 2016. Kent Morfolojisi Ve Kültür: Anadolu Ve İtalya Kentleri Karşılaştırmalı Analizleri, İstanbul Teknik Üniversitesi, İstanbul.
- Gaspak, A.** (2004). Osmanlı Öncesi Harput'un Tarihi ve Dini Yapısı. Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, İslam Tarihi ve Sanatları Anabilim Dalı, İslam tarihi Bilim Dalı, Elâzığ, 96 s.
- Gezci, S.** (2005). İzmir Tarihsel Kent Dokusunun Yeniden Canlandırılması: Basmane Oteller Bölgesi, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 231s, İzmir.
- Gündoğdu, M.** (2014). Mekan Dizimi Analiz Yöntemi ve Araştırma Konuları. Art-Sanat 2, s. 251-275, İstanbul
- Günaydın, A.** (2018). Tarihi Kent Merkezlerinin Planlanması Ve Tasarımına Yönelik Bir Model Önerisi: Gaziantep Örneği, Doktora Tezi, Çukurova Üniversitesi, Adana
- Günaydın, A. ve Yücekaya M.** (2020). Evaluation of the history of cities in the context of spatial configuration to preview their future, Sustainable Cities and Society 59
- Gür, Ş.** (1996) Mekan Örgütlenmesi, Trabzon.
- Hayli, S.,** (1998) "Tarihi Coğrafya Açısından Harput Şehrinin Fonksiyonları ve Etki Sahası", s. 292.
- Hillier, B.ve diğ.** (1976). 'Space Syntax', Environment and Planning B: Planning and Design, 3 (2), ss. 147-185.
- Hillier ve Hanson** (1984). Bill Hillier ve Jullianne Hanson, The Social Logic of Space, Cambridge: Cambridge University Press, 1984.

- Hiller, B.** (1998). A Note on the Intuiting of Form: Three Issues in the Theory of Design. Environment and Planning B: Planning and Design Anniversary Issue.
- Hillier, B.** (2002). A Theory of the City as Object, Urban Design International, 9, 31–45.
- Hillier, B., Iida, S.** (2005). Network and Psychological Effects in Urban Movement. A. G. Cohn, D. M. Mark içinde, Spatial Information Theory ss. 475-490. Springer. Berlin.
- Hillier, B.** (2007). Space Is The Machine: A Configurational Theory Of Architecture. [Book]. Space Syntax: London, UK
- Hillier, B., Hanson, J., Peponis, J., Hudson, J., Burdett, R.,** (1983). Space Syntax: a Different Urban Perspective, The Architects Journal, 178 (48), 15s, London,
- Hillier, B.** (1999). The Hidden Geometry of Deformed Grids: or, Why Space Syntax Works, When It. Environment and Planning B: Planning and Design,
- İnceoğlu, M.** (2016) Kentsel Mekanda Kalite Kavramı, Yıldız Teknik Üniversitesi, İstanbul
- Karadağ, A., Koçman, A.** 2007. Coğrafi Çevre Bileşenlerinin Kentsel Gelişim Süreci Üzerine Etkileri: Ödemiş (İzmir) Örneği. Ege Coğrafya Dergisi, 16: 3-16.
- Kepenek, E.** (2011) Antalya Tarihi Kent Merkezi Ve Yakın Çevresinin Mekân Dizim Metodu İle Analizi, Süleyman Demirel Üniversitesi, Isparta
- Krier, R.** (1979), Urban Space, New York, Rizzoli.
- Köçer, M. & Babuçoğlu, M. & Eroğlu, C.** (2009) Osmanlı Vilayet Salnamelerinde Mamuratülaziz (1869-1907), Ankara,
- Köroğlu, K.** Urartu Krallığı Döneminde Elazığ (Alzi) ve Çevresi, İstanbul, 1996, s. 2-3.
- Kuleli, E.** (1998). Özgün İşlevini Sürdüremeyen Anıtların Yeniden Kullanım Sorunları, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, 138s, İzmir.
- Larkham, P.J.** (1996). Conservation and the city., Routledge, London and New York.
- Madran, E., Özgönül, N.** (2005). Kültürel ve Doğal Değerlerin Korunması, TMMOB Mimarlar Odası, 189s, Ankara
- Özdemir Dağıstan, M.** (2005). Türkiye’de Kültürel Mirasın Korunmasına Kısa Bir Bakış, TMMOB Planlama Dergisi
- Özen, S. L.** (2005). Koruma yaklaşımlarına yeni bir bakış açısı olarak “Bütünleşik Koruma” - Trabzon örneği. Yüksek Lisans tezi, Karadeniz Teknik Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü, Trabzon
- Özkan, Ö. M.** (2007). Fizik Mekân Kurgularının Sosyal İlişkiler Üzerinden Arnavutköy Yerleşimi Bütününde Mekân Dizimi Yöntemi ile İncelenmesi, Doktora Tezi, MSGSÜ Fen Bilimleri Enstitüsü, İstanbul
- Özkan, Ö. M.** (2018). İstanbul Hanlar Bölgesi’nde Doğal Yaya Hareketliliğinin Morfolojik Bir Yöntem Olan Mekan Dizimi İle İncelenmesi, Marmara Coğrafya Dergisi, 37:183-193, İstanbul
- Resuloğlu, S.** (2005). Koruma Olgusu ve Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma Kurullarının Yaklaşımları, Yüksek Lisans Tezi, Dokuz Eylül Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Şehir Planlama Anabilim Dalı, 198s, İzmir.

- Sevin, V. & Sevin Arslan, N. & Kalsen, H.** (2011) Harput Kale Mahallesinde Osmanlı Yaşamı, Elazığ.
- Sunguroğlu, İ.** 1986. Harput Yollarında, Elazığ Kùltür ve Tanıtma Vakfı Yayını, No: 2, İstanbul.
- Şahin, İ.** (2006) “Nahiye”, DİA, 32, İstanbul.
- Sengün, T.** (2007) Harput Platosunda Doğal Ortam-İnsan İlişkileri Ve Doğal Çevre Planlaması, Doktora Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Tandoğan, E.** (2011). Kùtahya - Çavdarhisar Aizanoi Arkeolojik Sit Alanının Peyzaj Mimarlığı ve Turizm Açısından Değerlendirilmesi, Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi Fen Bilimleri Enstitüsü Peyzaj Mimarlığı Anabilim Dalı, 141s, Ankara.
- Tonbul, S.** (2013). “Coğrafi Faktörlerden Yer şekillerinin Harput’un Kuruluşu, Gelişmesi ve Şehrin Yer Değiştirilmesi Üzerine Olan Etkileri, Elâzığ.
- Uzun, C.** (2016) 17.Yüzyılda Harput, Elazığ
- Ünal, M.A.** (1987) “1056/1646 Tarihli Avârız Defterine Göre 17. Yüzyıl Ortalarında Harput” Elazığ.
- Ünal, M.A.** (1989) XVI. Yüzyılda Harput Sancağı (1518-1566), Elazığ.
- Yahyagil, M.Y.** (2011) Kentlerin Kùltürün Gelişmesindeki Etkileri, İstanbul
- Yazgan, M.E., Erdoğan, E.** (1992). Tarihi Çevrelerde Peyzaj Planlama, Ankara Üniversitesi Ziraat Fakùltesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü, Peyzaj Mimarisi Derneđi Yayınları, 87s, Ankara
- Yenice, M. S** (2011) Tarihi kent merkezlerinde sürdürülebilir yenileme için bir model önerisi; Konya örneği. Selçuk Üniversitesi, Yayınlanmış doktora tezi
- Yıldırım Gürbüz, E.** (2018) Gülen ÇAĞDAŞ Gaziantep Geleneksel Mimari Dokusunun Sosyo-Kùltürel Bağlamda Mekân Dizimsel Analizi. Gaziantep Üniversitesi, Gaziantep
- Yıldırım, R.** “Harput Elazığ Yöresinin Tarihi Coğrafyası”, Geçmişten Geleceğe Harput Sempozyumu, 1, Elazığ, 2013, s. 297-298
- Yürekli, F.** (1977). Çevre Görsel Deđerlendirmesine İlişkin Bir Yöntem Araştırması. Doktora Tezi, İTÜ Mimarlık Fakùltesi, İstanbul
- Zeren, N.** (1981). Kentsel Alalarda Alınan Koruma Kararlarının Uygulanabilirliđi, Doktora Tezi, İstanbul Teknik Üniversitesi Mimarlık Fakùltesi, 217s, İstanbul.
- Url-1** Mekân - Vikipedi (wikipedia.org) , erişim tarihi : 20.11.2022
- Url-2** Elazığ'da Urartu dönemine ait 2 bin 800 yıllık 'açık hava tapınak alanı' tespit edildi (aa.com.tr) , erişim tarihi: 20.11.2022
- Url-3** Elazığ'daki Ulu Cami'nin minaresi 864 yıldır depremlere meydan okuyor - Son Dakika Türkiye Haberleri | NTV Haber , erişim tarihi : 20.11.2022
- Url-4** ELAZIĞLI İŞ İNSANI ŞEFİK GÜL... - Elazığ - Harput Havaları | Facebook , erişim tarihi : 10.10.2022
- Url-5** Harput'a 80 milyon TL'ye Diyanet külliyesi - Son dakika haberleri – Sözcü (sozcu.com.tr) , erişim tarihi : 08.11.2022

Url-6 Uluslararası Harput Diyanet Külliyesi (Arsininsaat.Com) , erişim tarihi : 20.11.2022

Url-7 4 Bin Yıllık " Harput" İlk Defa Böyle Boş Görüntülendi - Elazığ (iha.com.tr) ,
erişim tarihi : 12.11.2022

Url-8 Antik kent Harput... - Fırat Haber (firat.edu.tr) , erişim tarihi : 05.11.2022

Url-9 AĞA CAMİ | Kültür Portalı (kulturportali.gov.tr) , erişim tarihi : 08.10.2022

Url-10 Ağa Cami - Elazığ - Ağa Cami Yorumları - Tripadvisor, erişim tarihi : 20.11.2022

ÖZGEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Ad-Soyad : Nazire Sinem Sarnıhoğlu

ÖĞRENİM DURUMU

Derece	Okul/Üniversite	Mezuniyet Yılı
Lisans	İstanbul Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü	2005
Ön Lisans	Elazığ Fırat Üniversitesi İç Mekan Tasarımı	2020
Yüksek Lisans	İnönü Üniversitesi Peyzaj Mimarlığı Bölümü	2022

MESLEKİ DENEYİM

- 2005-2008 Turan Hazinedaroğlu inŖaatta Peyzaj Mimarı olarak görev aldım.
- 2008- Kurucusu olduğum Sarnıhoğlu İnŖaatta Peyzaj Mimarı olarak görev alıyorum.
- 2022- Elazığ Doğa Kolejinde Ekoloji Öğretmeni olarak görev alıyorum.